INŠTITUT RS ZA SOCIALNO VARSTVO
SOCIAL PROTECTION INSTITUTE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

EVALVACIJA UVAJANJA ZAKONA O OSEBNI ASISTENCI

Končno poročilo

Ljubljana, marec 2020

Naročnik:	**Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti** Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja Štukljeva cesta 44 1000 Ljubljana
Skrbnik/ca naloge pri naročniku:	Tanja Dular
Št. pogodbe:	2611-19-050019
Izvajalec:	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo Tržaška 2 1000 Ljubljana
Skrbnik/ca naloge pri izvajalcu:	Simona Smolej Jež
Naslov poročila:	Evalvacija uvajanja Zakona o osebni asistenci, končno poročilo
Avtorice poročila:	dr. Polona Dremelj mag. Barbara Kobal Tomc mag. Simona Smolej Jež Lina Berlot, mag. psih.
Drugi sodelujoči:	Samo Pirec, dipl. soc. del. (UN)
Številka delovnega poročila:	IRSSV 8/2020
Datum izdaje poročila:	31. 3. 2020
Številka izdaje:	01
Kopije:	skrbnica naloge na MDDSZ (e-pošta) skrbnica pogodbe na MDDSZ (e-pošta) arhiv IRSSV prosti izvodi z dovoljenjem naročnika
Odgovorna oseba:	mag. Barbara Kobal Tomc, direktorica IRSSV

Povzetek

Za sistemsko ureditev OA smo se v Sloveniji vrsto let zavzemali preko različnih strateških dokumentov, na realizacijo deklarativnih zavez v praksi pa smo čakali več let. Naposled je bil februarja 2017 le sprejet Zakon o osebni asistenci, izvajati pa se je začel januarja 2019. OA je tako postala zakonska pravica, njeno izvajanje je urejeno na sistemski ravni, in sicer pod enakimi pogoji kjerkoli v Sloveniji.

V letu 2019 je MDDSZ na IRSSV naročilo Evalvacijo uvajanja Zakona o osebni asistenci. Ključni cilji evalvacije so: preveriti ustreznost ocenjevalnega orodja, ustreznost postopka ocenjevanja, ustreznost postopka uveljavljanja pravic po ZOA, ustreznost komisij, ustreznost izobraževanja za izvedence, preveriti učinke začetka izvajanja ZOA v praksi, preveriti v kolikšni meri se uresničujejo namen in ključni cilji zakona v praksi, ovrednotiti vlogo CSD in SCSD in nekatere ključne predpostavke upravičenosti do OA ter pripraviti predloge sprememb na področju, ki ga pokriva Zakon o osebni asistenci v najširšem smislu.

Pričujoče končno evalvacijsko poročilo prinaša ugotovitve glede različnih vidikov uvajanja Zakona o osebni asistenci. Uvodoma predstavimo osebno asistenco v Sloveniji pred in po uveljavitvi novega zakona, nato sledi opis evalvacije uvajanja in začetka izvajanja zakona, vključno z orisom metodološkega in časovnega okvirja evalvacije. V tretjem poglavju podrobno predstavimo evalvacijske aktivnosti. Temu sledi poglavje rezultatov, kjer so v šestih podpoglavjih glede na evalvacijska vprašanja in cilje opisane ugotovitve. V zadnjem, petem poglavju strnjeno opišemo sklepne ugotovitve in podamo nekatere predloge za nadaljnji razvoj na področju OA.

Ključne besede: OA, zakon o osebni asistenci, evalvacija, rezultati, kvalitativne in kvantitativne metode raziskovanja

Opomba k poročilu:

- Uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.
- Besedilo ni lektorirano.

POGOSTO UPORABLJENE KRATICE

APZ	Aktivna politika zaposlovanja
AS	Povprečje oz. aritmetična sredina
CSD	Center za socialno delo
DPP	Dodatek za pomoč in postrežbo
DP	Denarni prejemek
DTNP	Dodatek za tujo nego in pomoč
EMŠO	Enotna matična številka občana
EUR	Evro
FIHO	Fundacija za financiranje humanitarnih in invalidskih organizacij
IRSSV	Inštitut RS za socialno varstvo
JR	Javni razpis
JZ	Javni zavod
MAX	Maksimum, enota z najvišjo vrednostjo
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MDR	Motnja v duševnem razvoju
ME	Mediana je vrednost enote populacije, od katere ima polovica enot manjšo, druga polovica pa večjo vrednost
MIN	Minimum, enota z najmanjšo vrednostjo
MO	Modus je največkrat izbrana vrednost enot populacije
N	Število enot
NP	Ni podatka
OA	OA
PND	Pomoč na domu
ReNPSV 2006–2010	Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010, Uradni list RS, št. 39/06.
ReNPSV 2013–2020	Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020, Uradni list RS, št. 39/13.
RS	Republika Slovenija
SCSD	Skupnost centrov za socialno delo
VDC	Varstveno delovni center
ZDVDTP	Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, Uradni list SRS, št. 41/83, Uradni list RS, št. 114/06 – ZUTPG, 122/07 – odl. US, 61/10– ZSVarPre in40/11– ZSVarPre-A.
ZOA	Zakon o osebni asistenci, Uradni list RS, št.10/17 in 31/18.
ZIPRS1819	Zakona o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2018 in 2019, Uradni list RS, št. 71/17, 13/18 – ZJF-H, 83/18 in 19/19
ZPIZ	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ2, Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 - ZSVarPre-C, 101/13 - ZIPRS1415, 44/14 - ORZPIZ206, 85/14 - ZUJF-B in 95/14 - ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, 23/17, 40/17 in 65/17.
ZSV	Zakon o socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 3/07 - uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 122/07 Odl. US: U-I-11/07-45, 61/10-ZSVarPre, 62/10-ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg in 31/18 – ZOA-A.
ZSVI	Zakon o socialnem vključevanju invalidov, Uradni list RS, št. 30/2018
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14.

KAZALO VSEBINE

1. OSEBNA ASISTENCA V SLOVENIJI PRED IN Z UVELJAVITVIJO ZAKONA O OSEBNI ASISTENCI 9
2. UVOD V EVALVACIJO UVAJANJA IN ZAČETKA IZVAJANJA ZAKONA O OSEBNI ASISTENCI .12
2.1 Vrsta, namen in cilji evalvacije 13
2.2 Tip evalvacije in njeni deležniki 14
2.3 Metodološki in časovni okvir evalvacije 17
2.4 Uporaba rezultatov evalvacije in komuniciranje 19
3. IZVEDENE EVALVACIJSKE AKTIVNOSTI TER ORIS METODOLOŠKEGA OKVIRJA 20
3.1 Kvantitativni instrumenti in podatki 21
3.2 Kvalitativni instrumenti in podatki 27
4. REZULTATI 29
4.1 Podatki o izvajanju OA v obdobju od 1.1.2019 do 30.9.2019 30
4.2 Uveljavljanje pravice do OA 37
4.3 Način in postopek ugotavljanja upravičenosti do OA 40
4.4 Ocenjevalno orodje ZOjA 48
4.5 Strokovne komisije za pripravo mnenja o vsebini in številu ur OA 60
4.6 Izobraževanja in usposabljanja izvedencev oz. članov strokovnih komisij 64
4.7 Učinki izvajanja ZOA na uporabnike, njihove svojce in izvajalce OA 70
5. SKLEPNE UGOTOVITVE TER PREDLOGI 88
6. VIRI IN LITERATURA 92
7. PRILOGE 94

KAZALO SLIK

SLIKA 1: ŠTEVILO OSEB GLEDE NA VRSTO PRIDOBLJENIH VIROV PODATKOV (PODATKI MDDSZ, SCSD IN CSD) 23

SLIKA 2: PODATKI IN DOKUMENTACIJA TER KONČNO ŠTEVILO PODATKOV ZA VNOS IN ANALIZO (VZOREC) 23

SLIKA 3: ŠTEVILO UPORABNIKOV OA, KI SO V POSAMEZNEM MESECU KORISTILI STORITVE OA (JANUAR 2019 – OKTOBER 2019)..... 30

SLIKA 4: ŠTEVILO PREJEMNIKOV KOMUNIKACIJSKEGA DODATKA V OBLIKI DENARNEGA NADOMESTILA 31

SLIKA 5: POVPREČNO ŠTEVILO OPRAVLJENIH UR, KI JIH JE OPRAVIL OSEBNI ASISTENT V MESECU SEPTEMBRU (PO POSAMEZNIH VRSTAH ZAPOSLITVE OSEBNEGA ASISTENTA) 34

SLIKA 6: ŠTEVILO UPORABNIKOV IN OSEBNIH ASISTENTOV GLEDE NA ŠTEVILO OSEBNIH ASISTENTOV, KI ZA POSAMEZNEGA UPORABNIKA IZVAJAJO OSEBNO ASISTENCO (SEPTEMBER 2019)..... 34

SLIKA 7: PRORAČUNSKA SREDSTVA NAMENJENA PLAČILU STORITEV OA - OPRAVLJENE URE STORITEV OA (JANUAR - SEPTEMBER 2019)..... 36

SLIKA 8: PRORAČUNSKA SREDSTVA ZA DENARNO NADOMESTILO SENZORNO OVIRANIM INVALIDOM - KOMUNIKACIJSKI DODATEK (JANUAR - OKTOBER 2019) 36

SLIKA 9: SHEMA POSTOPKA UVELJAVLJANJA PRAVICE DO OA..... 38

SLIKA 10: VLOGA SCSD IN CSD V »ZAČASNEM« POSTOPKU UVELJAVLJANJA PRAVICE DO OA 41

SLIKA 11: POVPREČNE OCENE RAZLIČNIH VIDIKOV SODELOVANJA IZVEDENCEV S SCSD..... 43

SLIKA 12: OCENA SODELOVANJA UPORABNIKOV S CSD V ZVEZI Z OA (MAREC 2020) 45

SLIKA 13: POGOSTOST SODELOVANJA MED ČLANOMA KOMISIJE (AS) 48

SLIKA 14: DELEŽ IZVEDENCEV GLEDE NA STRINJANJE S TRDITVAMI GLEDE UPORABNOSTI NAVODIL ZA OCENJEVANJE 49

SLIKA 15: DELEŽ IZVEDENCEV GLEDE NA OCENO ZAHTEVNOSTI IZPELJAVE POSAMEZNIH DELOV OCENJEVANJA ..51

SLIKA 16: ODSTOPANJA MED SAMOOCENO POTREBNIH UR OA VLAGATELJA IN ŠTEVILOM UR, KI VLAGATELJU PRIPADAJO NA PODLAGI OCENJEVALNEGA ORODJA ZOJA 54

SLIKA 17: POGOSTOST POSAMEZNIH OBČUTIJ MED POSTOPKOM OCENJEVANJA (AS)..... 55

SLIKA 18: OCENA POSTOPKA OCENJEVANJA (UPORABNIKI, MAREC 2020)..... 56

SLIKA 19: OCENA ČLANOV KOMISIJE (UPORABNIKI, MAREC 2020) 56

SLIKA 20: ŠTEVILO IZVEDENCEV GLEDE NA OBMOČNE CSD 61

SLIKA 21: ŠTEVILO IZVEDENCEV GLEDE NA MESTO ZAPOSLITVE..... 62

SLIKA 22: (SAMO)OCENE USPOSOBLJENOSTI ZA OCENJEVANJE VLAGATELJEV (AS)..... 64

SLIKA 23: ZADOVOLJSTVO UDELEŽENCEV Z VSEBINAMI OSNOVNEGA USPOSABLJANJA ZA IZVEDENCE 66

SLIKA 24: STRINJANJE IZVEDENCEV S TRDITVAMI O DODATNEM USPOSABLJANJU 67

SLIKA 25: PRIČAKOVANJA IZVEDENCEV GLEDE DODATNEGA USPOSABLJANJA 68

SLIKA 26: KAJ SE JE ZDELO IZVEDENCEM NA DODATNEM USPOSABLJANJU NAJBOLJ KORISTNO IN UPORABNO ... 69

SLIKA 27: KAJ SO IZVEDENCI NA DODATNEM USPOSABLJANJU NAJBOLJ POGREŠALI 69

SLIKA 28: SPOLNA IN STAROSTNA STRUKTURA UPORABNIKOV OA PO ZOA (MAJ 2019) 70

SLIKA 29: UPORABNIKI S STALNIM ALI ZAČASNIM BIVALIŠČEM PO STATISTIČNIH REGIJAH (MAJ 2019) 71

SLIKA 30: UPORABNIKI GLEDE NA STATUS AKTIVNOSTI (MAJ 2019) 73

SLIKA 31: UPORABNIKI GLEDE NA ŠTEVILO UR OA NA TEDEN (PO ODLOČBI) (MAJ 2019) 76

SLIKA 32: UPORABNIKI GLEDE NA VRSTO STORITEV (MAJ 2019) 77
SLIKA 33: RAZLIKA V ŠTEVILU UR MED PRVIM IN DRUGIM OCENJEVANJEM (DELEŽ) 79
SLIKA 34: VRSTA ODNOSA SVOJCA DO UPORABNIKA (V %) 82
SLIKA 35: BIVANJE SVOJCA IN OSEBE, KI PREJEMA STORITVE OA 83
SLIKA 36: ŠTEVILO UR POMOČI, KI JIH DNEVNO NUDIJO SVOJCI UPORABNIKOM OA 84
SLIKA 37: OBČUTJE OBREMENJENOSTI ZARADI POMOČI UPORABNIKU, KI PREJEMA STORITVE OA (DELEŽ ANKETIRANCEV) 85
SLIKA 38: RAZBREMENITEV ŽIVLJENJA ZARADI UVELJAVITVE ZOA 85
SLIKA 39: POGOSTOST DOŽIVLJANJA POSAMEZNIH OBČUTIJ SVOJCEV UPORABNIKOV OA 86
SLIKA 40: STRINJANJE S TRDITVAMI GLEDE POLOŽAJA UPORABNIKA OA V DRUŽBI PO UVELJAVITVI IN IZVAJANJU ZOA 87

KAZALO PREGLEDNIC

PREGLEDNICA 1: POMEMBNI DELEŽNIKI V PROCESU UVAJANJA IN IZVAJANJA ZOA IN EVALVACIJE 15
PREGLEDNICA 2: ČASOVNI PREGLED IZVEDBE EVALVACIJE UVAJANJA IN ZAČETKA IZVAJANJA ZAKONA O OSEBNI ASISTENCI (GANTOGRAM) 18
PREGLEDNICA 3: IZVEDENE EVALVACIJSKE AKTIVNOSTI V OBDOBJU JANUAR – OKTOBER 2019 20
PREGLEDNICA 4: ŠTEVILO (AKTIVNIH) OSEBNIH ASISTENTOV IN ŠTEVILO UR, KI SO JIH OPRAVILI V MESECU SEPTEMBRU (PO POSAMEZNIH VRSTAH ZAPOSLITVE OSEBNEGA ASISTENTA) 33
PREGLEDNICA 5: DELEŽ MNENJ GLEDE NA KRITERIJ IZPOLNJENOSTI 51
PREGLEDNICA 6: DELEŽ MNENJ Z VIDIKA VSEBINE IN OBLIKE 53
PREGLEDNICA 7: UPORABNIKI GLEDE NA TIP INVALIDNOSTI (MAJ 2019) 74
PREGLEDNICA 8: UPORABNIKI GLEDE NA TIP GOSPODINJSTVA (MAJ 2019) 75
PREGLEDNICA 9: UPORABNIKI GLEDE NA SKLOPE STORITEV IN NAJPOGOSTEJŠE KOMBINACIJE (MAJ 2019) 77
PREGLEDNICA 10: RAZLOGI, ZAKAJ IZVAJALCI UPORABNIKOM NE NUDIJO VSEH UR OA PO ODLOČBI 81
PREGLEDNICA 11: DRUGE TEŽAVE S KATERIMI SE SREČUJEJO IZVAJALCI OA 81
PREGLEDNICA 12: ZAPOSLITVENI STATUS ANKETIRANCEV 83
PREGLEDNICA 13: TIP OVIRANOSTI UPORABNIKOV, KATERIM SVOJCI NUDIJO POMOČ (UPORABNIKI IMAJO LAHKO VEČ VRST OVIR) 84

KAZALO PRILOG

PRILOGA 1: OPERACIONALIZACIJA CILJEV EVALVACIJE 94
PRILOGA 2: TEME DELAVNICE DODATNEGA USPOSABLJANJA IZVEDENCEV 99
PRILOGA 3: ANKETA ZA IZVEDENCE 100
PRILOGA 4: IZTOČNICE ZA FOKUSNO SKUPINO IN INTERVJU 109
PRILOGA 5: ZBIRNIK PODATKOV IN DOKUMENTACIJE MDDSZ 110
PRILOGA 6: UPORABNIKI IN URE OA (PO ODLOČBI IN IZVEDENE V MAJU 2019) PO IZVAJALCIH 117

PRILOGA 7: ANKETA ZA IZVAJALCE OA 119

PRILOGA 8: ANKETA ZA UPORABNIKE OA 122

PRILOGA 9: ANKETA ZA SVOJCE UPORABNIKOV OA 128

PRILOGA 10: SPREJETI SKLEPI KOMISIJE ZA PETICIJE, ČLOVEKOVE PRAVICE IN ENAKE MOŽNOSTI GLEDE STATUSA DRUŽINSKEGA POMOČNIKA.....132

1. OSEBNA ASISTENCA V SLOVENIJI PRED IN Z UVELJAVITVIJO ZAKONA O OSEBNI ASISTENCI

OA je sredstvo, ki ljudem, ki v vsakdanjem življenju potrebujejo pomoč drugega, omogoča, da lahko živijo neodvisno in bolj kakovostno. Pokriva vsa področja življenja in je prilagojena potrebam, željam in življenjskemu slogu vsakega uporabnika posebej (Kobal Tomc in drugi, 2004). Predstavlja pomembno orodje pri zagotavljanju samostojnega in polnovrednega življenja najtežjih invalidov v skupnosti, prispeva k deinstitucionalizaciji njihove oskrbe in kot taka predstavlja tudi njihovo pravico glede na Konvencijo o pravicah invalidov (19. člen Ur. L. RS št. 37/2008).

OA uporabnikom omogoča, da so lahko neodvisni od institucionalne oskrbe ter manj odvisni od pomoči družinskih članov in druge neformalne oskrbe. OA izhaja iz koncepta neodvisnega življenja, ki za Ratzko (2003) v prvi vrsti pomeni okolje, način življenja, življenjsko filozofijo, ki omogoča, da invalidi lahko o sebi odločajo sami in da imajo v družbi enako paleto možnosti, kot jih imajo drugi ljudje. Koncept neodvisnega življenja se lahko izvaja le zunaj zavodov, ki so bili poleg življenja v izvorni družini za ljudi, ki v vsakdanjem življenju potrebujejo pomoč drugega, dolga leta edina možnost. S procesom deinstitucionalizacije zahteve uporabnikov po neodvisnem življenju v skupnosti postajajo vse močnejše, kot ena pomembnejših storitev, ki naj bi takšno življenje omogočala, pa je izpostavljena prav OA (Smolej Jež in Nagode 2012).

Pravico do polnovrednega življenja v skupnosti oz. v običajnem okolju ter dostopa do storitev na domu ter bivalnih in drugih podpornih storitev v skupnosti, vključno z OA, invalidom daje 19. člen Konvencije o pravicah invalidov (Ur. L. RS št. 37/2008), k uresničitvi teh pravic pa smo se kot država zavezali tudi v domačih strateških dokumentih s področja socialnega in invalidskega varstva. OA je bila kot del mreže programov za neodvisno življenje invalidov omenjena v Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 - 2010 (Ur. l. RS, št. 39/2006), v aktualnem nacionalnem programu, Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (Ur. l. RS, št. 39/2013), pa je sprejetje predpisov o osebni asistenci, torej sistemska ureditev tega področja, navedeno kot eden izmed temeljnih pogojev za uspešno izvajanje zastavljenih ciljev omenjenega strateškega dokumenta. Tudi v aktualnem Akcijskem program za invalide 2014 – 2021 je med ukrepi za samostojnejše bivanje invalidov navedeno zagotavljanje OA invalidom (sistemska oz. zakonska ureditev tega področja).

Za sistemsko ureditev OA smo se tako v Sloveniji zavezali preko različnih strateških dokumentov, na realizacijo deklarativnih zavez v praksi pa smo čakali več let, lahko rečemo desetletje. Naposled je bil februarja 2017 Zakon o osebni asistenci (Ur. l. RS, št. 10/2017 in 31/2018, v nadaljevanju: ZOA) vendarle sprejet, izvajati pa se je začel januarja 2019.

Pred tem je bila OA v Sloveniji približno 20 let financirana, organizirana in izvajana projektno (glej npr. Poropat in Bohinc, 2004 ter Smolej Jež in Nagode, 2007). Izvajalci OA (tj. izvajalske organizacije) so se prijavljale na različne razpise, preko katerih so pridobile sredstva za zaposlitev osebnih asistentov in izvajanje programov OA. Nacionalno postavljenih smernic glede ocenjevanja potreb, vstopnih kriterijev, vsebin izvajanja OA in podobno ni bilo, tako da so se izvajalci sami odločali na kakšen način in komu bodo zagotavljali OA ter kaj (katere storitve, vsebine oz. aktivnosti) bodo izvajali pod pojmom »OA« (Smolej Jež in Nagode, 2016).

OA se je v Sloveniji začela izvajati ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja (Poropat in Bohinc, 2004). Od samega začetka tega izvajanja je bil glavni financer zaposlitev osebnih asistentov Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju: ZRSZ), ki je sredstva zagotavljal preko aktivne politike zaposlovanja (najprej preko programa Invalid invalidu, kasneje preko programa Asistent/asistentka bom in javnih del), za delovanje programov pa so bila ključna tudi sredstva Ministrstva za delo, družino, socialne

zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ) (na začetku zlasti sredstva razpisov za sofinanciranje programov socialnega varstva), Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (v nadaljevanju: FIHO), občin in še nekaterih drugih manjših sofinancerjev (npr. donatorjev, lastnega prispevka uporabnikov, evropskih sredstev) (glej npr. Smolej Jež in Nagode 2007, Smolej Jež in Nagode 2016, Smolej Jež in Orehek 2017, Smolej Jež in Kovač 2018, Smolej Jež in Berlot 2019). V letu 2015 je ključno vlogo pri financiranju zaposlitev osebnih asistentov od ZRSZ prevzel Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja pri MDDSZ, ki je preko Javnega razpisa za sofinanciranje programov za samostojno oz. samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018 (Ur. l. RS št. 81/14) financiral večino osebnih asistentov. V letu 2016 je bil objavljen dodatni razpis (Javni razpis za sofinanciranje programov za izvajanje storitev OA za invalide za obdobje od 1. 6. 2016 do 31. 12. 2018 (Ur. l. RS št. 29/16)), ki je bil namenjen širitvi obsega programov OA iz prej omenjenega razpisa in uskladitvi sofinanciranja dodatkov za nočno delo osebnim asistentom, delo v nedeljo, delo za praznike in dela proste dneve. Projektno financiranje OA s strani države je bilo torej zagotovljeno do konca leta 2018, to je do začetka izvajanja ZOA.

MDDSZ je v obdobju od 2015 do 2018 v povprečju mesečno sofinanciralo stroške dela za 322 osebnih asistentov (upoštevan preračun na polno 40-urno zaposlitev na teden) v višini 760 EUR mesečno na zaposlenega osebnega asistenta, če je šlo za polno 40-urno zaposlitev na teden, za manj kot 40-urno zaposlitev na teden pa je ministrstvo sofinanciralo sorazmerni del od 760 EUR. MDDSZ je sofinanciralo tudi stroške dela za 9 koordinatorjev osebne asistence, in sicer za 40-urno zaposlitev koordinatorja osebne asistence na teden je MDDSZ mesečno sofinanciralo višino v vrednosti 38. plačnega razreda veljavne plačne lestvice za določitev osnovnih plač javnih uslužbencev in funkcionarjev. Za vsakega koordinatorja OA se je dodatno priznalo še materialne stroške v pavšalu 10% priznanih stroškov dela koordinatorjev osebne asistence. Od junija 2016 naprej je MDDSZ dodatno sofinanciralo dodatke za nočno delo, delo v nedeljo in delo za praznike in dela proste dneve po zakonu za osebne asistente, ki so dejansko delali ponoči, v nedeljah ali ob praznikih in dela prostih dnevih po zakonu. Izvajalci osebne asistence so bile invalidske organizacije in društva (MDDSZ, 2019).

Ministrstvo je za štiriletno obdobje od 2015 do vključno 2018 za programe za samostojno oz. samostojnejše življenje invalidov in programe za izvajanje storitev osebne asistence namenilo 12.793.569,44 EUR oz. v povprečju 3,2 mio eur letno oz. v povprečju 266 tisoč eur mesečno (MDDSZ, 2019).

OA je v letu 2018, to je zadnje leto pred začetkom izvajanja ZOA, izvajalo 34 organizacij, ki so zaposlovale 429 osebnih asistentov in 21 koordinatorjev OA. V programe OA je bilo vključenih 1.184 uporabnikov (v letu 2015 1.125, v letu 2016 1.138 in v letu 2017 1.160), med njimi je bilo največ gibalno oviranih. V povprečju so prejemali 14,6 ur asistence na teden. Kot ključne storitve OA lahko opredelimo storitve, namenjene osebni pomoči, pomoči v gospodinjstvu in spremstvo, saj je velika večina uporabnikov v okviru OA prejemala pomoč iz omenjenih sklopov opravil (Smolej Jež in Berlot 2019).

Potrebno pa je poudariti, da vsi ti uporabniki niso prejemali storitve osebne asistence v potrebnem obsegu – številu ur, ki bi jih potrebovali, ampak znatno manj. Prav tako tudi vsi uporabniki, ki bi osebno asistenco dejansko potrebovali, niso bili do nje upravičeni. Izvajalci so namreč imeli velike težave s pridobitvijo dodatnih sredstev (FIHO, občine,...) za sofinanciranje stroškov dela, potrebnih z zaposlitvami osebnih asistentov. Tudi večina osebnih asistentov je prejemala minimalno plačo (MDDSZ, 2019).

Z letom 2019 so uporabniki OA dobili zakonsko pravico do storitve OA. Vsi dotedanji uporabniki seveda niso avtomatično upravičeni do OA po ZOA, saj ta natančno določa krog upravičenosti. Do OA so po ZOA upravičene osebe, ki zaradi invalidnosti potrebujejo pomoč pri opravljanju aktivnosti, vezanih na samostojno osebno in družinsko življenje, vključevanje v okolje, izobraževanje in zaposlitev; so državljani Republike Slovenije s stalnim bivališčem v Republiki Sloveniji ali tujci, ki imajo stalno prebivališče v

Republiki Sloveniji; so stari od 18 do 65 let; živijo ali bi želeli živeti v samostojnem ali skupnem gospodinjstvu zunaj celodnevne institucionalne oskrbe ter potrebujejo pomoč najmanj 30 ur tedensko.

ZOA poleg definicije in upravičencev določa in ureja storitve oz. opravila, ki se v okviru OA izvajajo, samo izvajanje in financiranje storitve, izvajalce OA, postopek uveljavljanja pravice, okvire usposabljanja za ključne profile, povezane z osebno asistenco, vodenje evidenc ter nadzor nad izvajanjem OA. Pravilnik o osebni asistenci pa še podrobneje ureja postopek za uveljavljanje pravice do OA, komunikacijski dodatek, koordinatorja invalidskega varstva, izvajanje in izvajalce OA, usposabljanja, interne akte izvajalcev OA, poročanje in metodologijo za izračun cene ure storitve OA.

Z omenjenima pravnima aktoma je bilo tako v letu 2017 in 2018 postavljeno pravno-formalno ogrodje za izvajanje OA na sistemski ravni, in sicer pod enakimi pogoji kjerkoli v Sloveniji, določila pa so v praktično izvedbo prešla v letu 2019.

2. UVOD V EVALVACIJO UVAJANJA IN ZAČETKA IZVAJANJA ZAKONA O OSEBNI ASISTENCI

MDDSZ je v okviru Programa dela in razvoja Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV) za leto 2019 uvrstilo Evalvacijo uvajanja Zakona o osebni asistenci. Z evalvacijo smo na IRSSV začeli spomladi 2019.

V okviru evalvacijskih aktivnosti smo najprej pripravili evalvacijski načrt in metodološki okvir evalvacije, ki ju predstavljamo v nadaljevanju tega poglavja. Eden izmed ciljev evalvacije se nanaša na pregled in oceno uresničevanja ciljev ZOA. Glavni namen ZOA, ki izhaja iz uvoda v predlog ZOA, ki ga je v letu 2016 vložila poslanska skupina Nova Slovenija – krščanski demokrati, je: »…omogočati invalidom, da živijo v skupnosti in enako kot drugi odločajo o svojem življenju. Zato naj bi se zagotavljala OA na domu, na delovnem mestu, pri izobraževanju in pri vključevanju v socialno okolje.« Iz Uvoda v predlog ZOA izhaja še, da je cilj zakona: »…zagotoviti podporo invalidu/invalidki pri izvajanju tistih aktivnosti vezanih na vključevanje v družbo, ki jih ne more izvajati sam/sama zaradi vrste in stopnje invalidnosti.« (Skupina poslank in poslancev, prvopodpisana Iva Dimic, 2016).

V skladu z 2. členom ZOA je namen zakona tudi: » … omogočiti posamezniku oz. posameznici na vseh področjih življenja enake možnosti, večjo neodvisnost, aktivnost in enakopravno vključenost v družbo, skladno z določbami Konvencije o pravicah invalidov.«

Zakon po mnenju predlagateljev prinaša tudi pomembno dodano vrednost z vidika ustvarjanja novih delovnih mest in zaposlitvenih možnosti v poklicu osebni_a asistent_ka.

Če skušamo povzeti in strniti opise namena in ciljev ZOA, ki so zapisani v predlogu zakona in v samem zakonu, potem lahko ugotovimo, da v Sloveniji s tem zakonom želimo:

- omogočati invalidom, da živijo v skupnosti (izven institucionalnih oblik bivanja),
- zagotoviti invalidom, da lahko enako kot drugi, odločajo o svojem življenju,
- zagotoviti invalidom enake možnosti na vseh področjih življenja,
- zagotoviti invalidom večjo neodvisnost,
- zagotoviti invalidom možnost, da so aktivni in
- zagotoviti invalidom možnost enakopravnega vključevanja v družbo oz. jim zagotavljati podporo pri izvajanju tistih aktivnosti, vezanih na vključevanje v družbo, ki jih zaradi invalidnosti ne morejo izvajati sami.

2.1 Vrsta, namen in cilji evalvacije

Z evalvacijo smo za naročnika ovrednotili uvajanje in začetek izvajanja ZOA. Od sprejetja zakona v letu 2017, še posebej pa v letu 2018, je bilo izvedenih precej aktivnosti in postopkov, brez katerih dejanska uporaba zakona v praksi ne bi bila mogoča. V tem obdobju je bil sprejet tudi Pravilnik o osebni asistenci. Omenjene aktivnosti in postopki od sprejetja ZOA v februarju 2017 do začetka uporabe ZOA v januarju 2019, ki so bili nujni za začetek izvajanja zakona v praksi, predstavljajo vsebino oz. predmet evalvacije,.

Evalvacija se nanaša na prehodno, vmesno obdobje (uvajanje zakona in na obdobje začetka izvajanja zakona):

- ***Evalvacija uvajanja ZOA*** se nanaša na obdobje od začetka veljavnosti zakona, pa do začetka njegove uporabe v praksi. Predmet evalvacije so »produkti«, ki so bili v tem obdobju domišljeni, pripravljeni in izvedeni. Predmet naše evalvacije so sistem – pravnoformalni okvir, metode – orodja ter postopki – procesi.
- ***Evalvacija začetka izvajanja ZOA*** se nanaša na neposredne učinke oz. rezultate izvajanja ZOA v praksi. Predmet evalvacije v tem delu so ljudje (uporabniki in njihovi bližnji – osebe, s katerimi uporabniki živijo).

Evalvacija služi pripravi splošne ocene procesa uvajanja ZOA (metode – orodja, postopki - procesi, sistem – pravnoformalni okvir) in začetka izvajanja ZOA (uporabniki, izvajalci, zaposleni), identifikaciji težav in nepravilnosti na različnih ravneh izvajanja zakona ter pripravi izhodišč oz. strokovnih podlag za morebitne spremembe na tem področju kot prispevek k oblikovanju boljših rešitev. Z evalvacijo preverjamo ustreznost uporabljenih orodij, metod, postopkov in procesov in ugotavljamo v kolikšni meri se z izvajanjem ZOA v praksi uresničujejo namen in ključni cilji zakona (prvi neposredni učinki na ljudi) .

Konkretneje, z evalvacijo želimo (cilji evalvacije):

1. Preveriti:
    - ustreznost (vseh elementov) ocenjevalnega orodja,
    - ustreznost načina in postopka ocenjevanja,
    - ustreznost postopka uveljavljanja pravic po ZOA,
    - ustreznost komisij z vidika usposobljenosti, števila izvedencev, vstopnih kriterijev,
    - ustreznost izobraževanja za izvedence oziroma člane komisij;
2. Preveriti:
    - učinke začetka izvajanja ZOA v praksi za uporabnike in njihove bližnje ter izvajalce,
    - v kolikšni meri se uresničujejo namen in ključni cilji zakona v praksi.
3. Ovrednotiti nekatere ključne predpostavke upravičenosti do OA.
4. Pripraviti predloge sprememb na področju, ki ga pokriva ZOA v najširšem smislu.

2.2 Tip evalvacije in njeni deležniki

Z evalvacijo se, kot že omenjeno, na eni strani usmerjamo na sam proces uvajanja ZOA, na drugi strani pa na vrednotenje neposrednih učinkov izvajanja ZOA v praksi. Glede na opredeljeno vsebino lahko rečemo, da izvajamo dva tipa evalvacije, in sicer evalvacijo procesa (angl. *process evaluation*) in evalvacijo rezultatov oz. učinkov (angl. *impact evaluation*) (Kustec Lipicer, 2009; CDC, 2011).

Pri ***procesni evalvaciji*** gre običajno za sprotno spremljanje in dokumentiranje tekočega procesa. Proces, ki je predmet evalvacije, torej običajno teče sočasno s potekom evalvacije, v našem primeru pa se je uvajanje ZOA že zgodilo (procesi, potrebni za uvedbo zakona v praksi, so se namreč odvijali v drugi polovi leta 2017 in v letu 2018). V tem primeru torej vrednotimo, kako (s sistemom, metodami in postopki) smo prišli do neposrednih učinkov in kako nam ta spoznanja lahko pomagajo pri iskanju boljših rešitev za naprej. S procesno evalvacijo popišemo in ovrednotimo izvedene aktivnosti ter skušamo ugotoviti, kakšen je njihov vpliv na rezultate in učinke (CDC, 2008).

Z ***evalvacijo rezultatov in učinkov*** pa se osredotočamo na ovrednotenje neposrednih rezultatov izvajanja zakona v praksi (rezultati izvajanja zakona do 31. 5. 2019) ter njegovih učinkov v širšem smislu (v daljšem časovnem obdobju ter v širšem družbenem kontekstu).

Glede na čas izvedbe lahko rečemo, da je naša evalvacija tako vmesna (angl. *mid-term*) kot tudi naknadna (angl. *ex post*) evalvacija.

Vmesna evalvacija je evalvacija, ki se izvede v sredini obdobja izpeljave intervencije. To vrednotenje kritično presoja prve rezultate in rezultate, ki omogočajo oceno kakovosti spremljanja in izpeljave. Prikazuje, kako se operativno preoblikuje začetni namen v ukrepanje v praksi in izpostavlja potrebna dopolnila zaradi potrebnega doseganja načrtovanih ciljev. Preko primerjave z začetno situacijo prikazuje razvoj in presoja, ali ostajajo cilji relevantni. Vmesna evalvacija se ne zanaša le na informacije, pridobljene s sistemom spremljanja, ampak tudi na informacije, povezane s kontekstom in njegovo vrednotenje. Vmesna evalvacija ima formativen značaj: zagotavlja odziv na intervencijo/e, ki pomagajo izboljšati management (MDDSZ, 2005).

Naknadna evalvacija povzame in presodi projekt, program ali intervencijo, ko je le ta končana. Cilja na računovodenje rabe virov, doseganje pričakovanih učinkov (uspešnosti) in nepričakovanih učinkov (korist) ter učinkovitosti intervencije/ukrepanja. Stremi k razumevanju dejavnikov uspešnosti ali neuspešnosti, kot tudi, če bodo rezultati in učinki tudi vzdržali. Prav tako poskuša povleči zaključke, ki se lahko posplošijo na druge projekte. Na podlagi tovrstne evalvacije se lahko pripravijo priporočila, kako se odločiti glede nadaljnje usode programa, projekta, zakona itd. (Kobal Tomc in drugi, 2019).

Zlasti proces uvajanja ZOA je vključeval številne deležnike, nekateri med njimi pa so vključeni tudi v samo izvedbo zakona. Vsak izmed njih je imel oz. še ima svojo specifično vlogo, pozicijo v celotnem procesu uvajanja in izvedbe ZOA, mnogi med njimi so bili neposredno, vsi pa vsaj posredno vključeni tudi v evalvacijo ZOA. Gre za organizacije in skupine ljudi, ki bodo uporabili rezultate evalvacijske študije ali pa bodo njeni rezultati (ugotovitve in predlogi sprememb) nanje (ne)posredno vplivali. Ključni deležniki v procesu uvajanja in izvajanja ZOA ter v evalvaciji so navedeni in popisani v Preglednici 1.

Preglednica 1: Pomembni deležniki v procesu uvajanja in izvajanja ZOA in evalvacije

Deležnik (posameznik, skupina ali organizacija)	***Vloga v procesu uvajanja in izvajanja ZOA***	***Vloga pri evalvaciji***
MDDSZ	Priprava podzakonskega akta (Pravilnika), zagotavljanje finančnih virov za uvajanje in izvajanje ZOA, vodenje celotnega procesa uvajanja in izvajanja ZOA, vodenje Delovne skupine za pripravo strokovnih podlag za izvajanje ZOA na MDDSZ	Naročnik evalvacije, pomoč in posredovanje pri pridobivanju podatkov, zagotavljanje nekaterih podatkov
Izvajalci OA	Sodelovanje v Delovni skupini za pripravo strokovnih podlag za izvajanje ZOA na MDDSZ, svetovalna in posvetovalna vloga pri oblikovanju orodja za ugotavljanje upravičenosti do OA, predstavniki uporabnikov v komisijah za ugotavljanje upravičenosti do OA, koordiniranje in izvajanje OA	Vrednotenje uvajanja in izvajanja ZOA (vloga anketirancev, intervjuvancev ali udeležencev fokusnih skupin), zagotavljanje nekaterih podatkov, posredovanje pri zbiranju podatkov
Centri za socialno delo	Izdajanje odločb o pravici do OA ali pravici do komunikacijskega dodatka Imenovanje komisije za izdelavo mnenja (do 31. decembra 2019 komisije namesto centrov za socialno delo imenuje SCSD), opravljanje nalog koordinatorja invalidskega varstva	Vrednotenje uvajanja in izvajanja ZOA (vloga anketirancev, intervjuvancev ali udeležencev fokusnih skupin), zagotavljanje nekaterih podatkov in dokumentacije
Skupnost CSD	Imenovanje komisije za izdelavo mnenja (do 31. decembra 2019 komisije namesto centrov za socialno delo imenuje SCSD, po Pravilniku pa to počnejo CSD), organizacija osnovnega in dodatnega programa usposabljanja članov komisij, organizacija osnovnega in dodatnega programa usposabljanja koordinatorjev invalidskega varstva	Vrednotenje uvajanja in izvajanja ZOA (vloga anketirancev, intervjuvancev ali udeležencev fokusnih skupin), zagotavljanje nekaterih podatkov in dokumentacije
Izvedenci/člani komisij za ugotavljanje upravičenosti do OA	Udeleženci osnovnega usposabljanja za člane komisij Izdelovalci mnenj o številu ur in vsebini OA, uporabniki orodja za ugotavljanje upravičenosti do OA	Vrednotenje uvajanja in izvajanja ZOA (vloga anketirancev, intervjuvancev ali udeležencev fokusnih skupin)

Deležnik (posameznik, skupina ali organizacija)	*Vloga v procesu uvajanja in izvajanja ZOA*	*Vloga pri evalvaciji*
Uporabniki OA	Končni uporabniki OA	Vrednotenje uvajanja in izvajanja ZOA (vloga anketirancev, intervjuvancev ali udeležencev fokusnih skupin)
Svojci/člani družine uporabnika	Neposredni izvajalci OA, neformalni izvajalci pomoči	Vrednotenje uvajanja in izvajanja ZOA zlasti z vidika uresničevanja namena in ključnih ciljev ZOA
IRSSV	Sodelovanje v Delovni skupini za pripravo strokovnih podlag za izvajanje ZOA, pripravljavec orodja za ugotavljanje upravičenosti do OA ZOjA, sodelujoči na osnovnem in dodatnem usposabljanju članov komisij (usposabljanje izvedencev za uporabo ocenjevalnega orodja ZOjA)	Evalvator uvajanja in izvedbe ZOA

2.3 Metodološki in časovni okvir evalvacije

Metodološki pristop in metode raziskovanja

V evalvaciji se poslužujemo mešanih metod raziskovanja, torej tako kvalitativnih kot tudi kvantitativnih metod. Glede na različna evalvacijska vprašanja smo uporabili različne raziskovalne tehnike. Tako smo v primerih, ko je bilo potrebno z uporabo rezultatov ene metode podpreti in potrditi rezultate druge metode ter tako povečati skupno veljavnost rezultatov, uporabili ***sočasni triangulacijski načrt*** (po Creswell in Plano Clark, 2007). V tem primeru je zbiranje in analiza podatkov posamezne faze potekalo sočasno in neodvisno, združevanje pa je nastopilo šele v fazi interpretacije.

Vzorčni okvir

Vzorčni okvir evalvacije sestavljajo posamezniki, skupine in organizacije, ki jih lahko opredelimo kot ključne deležnike v procesu uvajanja, izvedbe in evalvacije ZOA. Njihovo vlogo in ključne naloge v posameznem procesu smo predstavili v Preglednici 1. V vzorčni ovir evalvacije torej uvrščamo: izvedence/člane komisij za ugotavljanje upravičenosti do OA, CSD-je, Skupnost CSD, MDDSZ, izvajalce in uporabnike OA, svojce in družinske člane uporabnikov. V našo evalvacijo smo torej na različne načine vključili vse navedene deležnike.

Zbiranje, analiza in interpretacija podatkov

V okviru evalvacije smo zbirali in uporabljali primarne in sekundarne podatke.

Sekundarni podatki so tisti, ki že obstajajo in so bili zbrani v druge namene (Kobal Tomc in drugi, 2019). V primeru evalvacije so to predvsem podatki iz različnih podatkovnih zbirk in baz ter dokumentacija, ki pri različnih deležnikih že obstaja. Med sekundarne podatke sodijo npr. baze podatkov MDDSZ o uporabnikih OA, baza podatkov MDDSZ o pritožbah na odločbo CSD, baza podatkov MDDSZ o osebnih asistentih, baza podatkov MDDSZ o komunikacijskem dodatku, zbirka vlog za uveljavljanje pravice do OA, zbirka izdelanih mnenj o obsegu ur in vsebini OA, podatki o zadovoljstvu udeležencev osnovnega programa usposabljanja članov komisij.

Poleg sekundarnih podatkov smo zbrali tudi nekaj ***primarnih podatkov.*** V glavnem gre za anketne podatke (izvedencev, izvajalcev, uporabnikov, svojcev) ter informacije zbrane z intervjuji in fokusnimi skupinami (npr. med izvedenci, med strokovnimi delavci na CSD).

Zbrali in uporabili smo tako ***kvantitativne*** kot tudi ***kvalitativne podatke***. Kvantitativne podatke smo zbrali na podlagi anket in različnih podatkovnih zbirk. Kvalitativne podatke pa smo zbrali z intervjuji, fokusnimi skupinami ter vodeno razpravo v delavnici.

Za kvantitativno analizo podatkov smo uporabili orodje IBM SPSS Statistics, kvalitativne informacije (odgovore na odprta vprašanja v anketah ter informacije iz intervjujev in fokusnih skupin) pa analiziramo na kvalitativen način (s kodiranjem in združevanjem sorodnih odgovorov).

Kvantitativne in kvalitativne podatke združimo in prepletemo v fazi prikaza rezultatov in interpretacije.

V Prilogi 1 se nahaja preglednica z operacionalizacijo ciljev evalvacije. Za posamezno evalvacijsko vprašanje so navedeni kazalniki, opis kriterijev uspešnosti, ustreznosti in primernosti ter viri in metode zbiranja podatkov.

Časovni okvir evalvacije

Preglednica 2: Časovni pregled izvedbe evalvacije uvajanja in začetka izvajanja Zakona o osebni asistenci (gantogram)

EVALVACIJA UVAJANJA IN ZAČETKA IZVAJANJA ZAKONA O OSEBNI ASISTENCI	2019												2020		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	J	F	M
Priprava evalvacijskega načrta															
Priprava iztočnic za delavnice z izvedenci in izvedba delavnic															
Kvalitativna analiza informacij in gradiv iz delavnic															
Priprava vprašalnikov za izvedence in zbiranje podatkov															
Kvantitativna in kvalitativna analiza vprašalnikov															
Izvedba in analiza intervjujev, fokusnih skupin															
Pridobitev in vnos podatkov iz vlog in mnenj															
Pridobitev in vnos podatkov iz podatkovnih zbirk MDDSZ															
Analiza podatkov in interpretacija															
Priprava vmesnega poročila															
Vmesno poročilo										*					
Priprava vprašalnikov za uporabnike in zbiranje podatkov															
Priprava vprašalnikov za izvajalske organizacije in zbiranje podatkov															
Priprava vprašalnikov za družinske člane/svojce uporabnikov in zbiranje podatkov															
Kvantitativna in kvalitativna analiza vprašalnikov															
Izvedba in analiza intervjujev, fokusnih skupin															
Pridobitev in vnos podatkov iz podatkovnih zbirk MDDSZ															
Analiza podatkov in interpretacija															
Priprava končnega poročila															
Končno poročilo															**
Komuniciranje z naročnikom in strokovno javnostjo, odziv na aktualna vprašanja v zvezi z izvajanjem ZOA															

*Vmesno poročilo: 30. 10. 2019,
**Končno poročilo: 31. 3. 2020

2.4 Uporaba rezultatov evalvacije in komuniciranje

Rezultati evalvacije so v prvi vrsti namenjeni naročniku evalvacije, to je Direktoratu za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, MDDSZ. Po potrebi smo naročnika sproti seznanjali s potekom in rezultati evalvacije, se z njim sestajali neposredno v zvezi z evalvacijo ter tudi drugimi vprašanji, ki se nanašajo na izvajanje ZOA v praksi.

Ker je predmet evalvacije na novo uveljavljen zakon, ki ima za uporabnike in tudi širše določene posledice, je potekalo v zvezi z njegovim izvajanjem veliko debat in polemik, tako v strokovni kot tudi laični javnosti. Po potrebi smo se kot organizacija, ki je sodelovala v procesu uvajanja ZOA v prakso ter kot organizacija, ki izvaja evalvacijo, vključevali v razprave in debate, ki so potekale na to temo.

3. IZVEDENE EVALVACIJSKE AKTIVNOSTI TER ORIS METODOLOŠKEGA OKVIRJA

V prvem delu pričujočega poglavja kronološko predstavimo evalvacijske aktivnosti in dogodke, ki smo jih izvedli v obdobju od januarja do konca marca 2020, v drugem delu poglavja pa sledi podrobna predstavitev metodološkega okvirja, ki smo mu sledili pri pripravi poročila.

Preglednica 3: Izvedene evalvacijske aktivnosti v obdobju januar – oktober 2019

Časovno obdobje	***Aktivnost***	***Lokacija***	***Opombe***
Februar 2019	Priprava evalvacijskega načrta	Ljubljana (IRSSV)	Operacionalizacija ciljev evalvacije (Priloga 1)
25. februar in 4. marec 2019	Delavnica na dodatnem usposabljanju za izvedence	Ljubljana (SCSD)	Teme delavnice (Priloga 2)
8. marec 2019		Ljubljana (MDDSZ)	
4. april – 21. april 2019	Anketa za izvedence	/	Anketa (Priloga 3)
7. maj in 9. maj 2019	Fokusna skupina s strokovnimi delavci CSD, ki pokrivajo področje izvajanja ZOA	Ljubljana (IRSSV)	Iztočnice za fokusno skupino in intervju (Priloga 4)
		CSD Celje	
21. maj 2019	Intervju s strokovno delavko CSD Ljubljana, ki pokriva področje izvajanja ZOA	Ljubljana (IRSSV)	
September 2018, junij in julij 2019	Pridobivanje podatkov in dokumentacije s SCSD, CSD in MDDSZ	Ljubljana (IRSSV)	/
Julij, avgust 2019	Priprava baze podatkov iz vlog, mnenj in MDDSZ preglednic	Ljubljana (IRSSV)	Zbirnik podatkov (Priloga 5)
September, oktober 2019	Priprava vmesnega evalvacijskega poročila	Ljubljana (IRSSV)	/
November – December 2020	Anketa za izvajalce OA	/	Anketa (Priloga 3)
Februar – Marec 2020	Anketa za uporabnike OA	/	Anketa (Priloga 3)
Februar – Marec 2020	Anketa za svojce uporabnikov OA	/	Anketa (Priloga 3)
Januar - Marec 2020 (še v teku)	Vzpostavitev Delovne skupine za prenovo standardiziranega ocenjevalnega orodja za oceno potreb po storitvah OA - ZOjA	Ljubljana (IRSSV)	/
Januar - Marec 2020	Priprava končnega evalvacijskega poročila	Ljubljana (IRSSV)	/

V nadaljevanju najprej predstavimo kvantitativne merske instrumente in podatke, ki smo jih v okviru evalvacije uporabili in zbrali do sedaj ter nato še kvalitativne.

3.1 Kvantitativni instrumenti in podatki

Podatki MDDSZ, SCSD in CSD

Vpogled v učinke izvajanja ZOA na uporabnike in kadrovsko strukturo neposrednih izvajalcev OA smo pridobili iz treh različnih virov: SCSD, CSD in MDDSZ. Pri pridobivanju podatkov smo se zavezali k uporabi podatkov izključno za potrebe izvedbe evalvacije.

Podatki in dokumentacija SCSD (podatki z usposabljanj izvedencev)

Podatke z usposabljanj izvedencev so nam s SCSD posredovali 28. 9. 2018 v obliki osnovne analize zadovoljstva članov komisij po ZOA z osnovnim usposabljanjem, ki je potekalo v juliju in septembru 2018.

SCSD smo maja (8. 5. 2019), zaprosili za dostop do vlog za uveljavljanje pravice do OA (vpogleda in kopiranja) ter izdelanih (negativnih in pozitivnih) mnenj o številu ur in vsebini OA (vpogleda in kopiranja) opravljenih do 31. 5. 2019. Vlog nismo neposredno pridobili od SCSD, temveč preko MDSSZ v obliki kopij, za posredovanje mnenj pa smo morali zaprositi centre za socialno delo (v drugi polovici junija 2019). Prav tako smo preko MDDSZ pridobili še zbirno tabelo vlog (Excelova preglednica), s podatki o datumu, ko so na SCSD prejeli posamezno vlogo, o CSD (regijski CSD in enota), ki je vlogo posredoval ter o obsegu ur OA, do katerega je po mnenju komisije posamezen vlagatelj upravičen.

Skupno smo pridobili 1042 kopij vlog, in sicer tistih, za katera je bilo do 31. 5. 2019 že izdelano izvedensko mnenje o številu ur in vsebini OA. Iz zbirne tabele vlog smo razbrali, da so na SCSD do vključno 31. 5. 2019 prejeli 1255 vlog. Do razlike v številu oddanih vlog na SCSD in vlog, za katere so že izdelana mnenja, je prišlo zaradi časovnega zamika. Namreč, za tiste vloge, ki so na SCSD prispele v zadnjih mesecih, najverjetneje še ni bila imenovana komisija za ocenjevanja upravičenosti do OA, ali pa izvedenci še niso izvedli ocenjevanja in izdelali mnenja. Uporabili smo podatke 1037 od skupno 1042 vlog, saj so bile za pet oseb izdani po dve vlogi (vnesli smo podatke tiste vloge, na podlagi katere je bilo izdelano mnenje).

SCSD smo naknadno (22. 8. 2019) zaprosili in pridobili poročilo o dodatnem usposabljanju članov strokovnih komisij po ZOA v letu 2019, iz katerega pridobili podatke o številu izvedencev, ki so se udeležili dodatnega usposabljanja (glej podpoglavje 3.2).

Podatki in dokumentacija CSD (mnenja o številu ur in vsebini OA)

Vse regijske CSD smo v prvi polovici junija (13. 6. 2019) zaprosili za:

- skenirana ali tiskana mnenja (tako pozitivna kot negativna) o številu ur in vsebini OA od začetka izvajanja ZOA oz., ko so začele prihajati vloge za uveljavljanje pravice pa do vključno 31. 5. 2019,
- podatek o številu vlog za uveljavljanje pravice do OA, ki so jih prejeli do 31. 5. 2019 in podatek o številu izdelanih mnenj (prav tako do 31. 5. 2019).

Predhodno so centre za socialno delo k sodelovanju (posredovanju mnenj) z dopisom pozvali tudi iz Direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja pri MDDSZ.

Skenirana mnenja so nam strokovni delavci s posameznih enot CSD ali regijskih CSD posredovali na USB ključu po priporočeni pošti. Mnenja smo pridobivali od 17. 6. 2019 pa do konca meseca julija. Zaradi nekaterih nejasnosti in pomanjkljive dokumentacije (npr. manjšega števila prejetih mnenj na USB ključu, kot so poročali, da so jih posredovali, (slabo (pomanjkljivo) skenirana mnenja) smo sprotno kontaktirali strokovne delavce na CSD in jih prosili za dopolnitev ali ponovno pošiljanje dokumentacije ter podatkov.

Izmed 957 pridobljenih mnenj smo uporabili podatke 934 mnenj, kar je 97,6 % vseh posredovanih mnenj. Razlogi, zaradi katerih nismo mogli podatkov iz vseh mnenj vključiti v podatkovno bazo so predvsem pomanjkljiva ali nejasna dokumentacija (manjkajoče strani skeniranih mnenj, slabo razvidni ali težko berljivi podatki na skeniranem mnenju), mnenja, ki so bila izdelana po 31. 5. 2019 in zato ne sodijo v naš časovni okvir evalvacije, dvojna mnenja (tj. mnenje na 1. in 2. stopnji ocenjevanja za isto osebo)., mnenja za osebe, ki starostno po ZOA niso upravičene do OA (tj. starejše od 65 let, ki pred tem niso prejemale OA).

Dokumentacija MDDSZ (kopije vlog, zbirna tabela vlog, podatkovne zbirke po posameznih izvajalcih OA za maj 2019, podatki o pritožbah in podatki o komunikacijskem dodatku)

V začetku meseca julija (1. 7. 2019) smo MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja zaprosili za posredovanje sledeče dokumentacije in podatkov, in sicer za mesec maj 2019:

- zbirnik opravljenih ur OA po posameznih izvajalcih OA,
- zbirnik o osebnih asistentih po posameznih izvajalcih OA,
- zbirnik o številu uporabnikov, številu osebnih asistentov, številu osebnih asistentov v delovnem razmerju, s. p., s pop. s. p., s podjemno pogodbo in število družinskih članov,
- podatki o pritožbah do 31. 5. 2019 (osnovne statistike oz. podatki, ki jih MDDSZ vodi),
- podatki o številu oseb, ki so imele na dan 31. 5. 2019 pravico do komunikacijskega dodatka v obliki OA in v obliki denarnega izplačila.

Vse navedene podatke in dokumentacijo smo na USB ključu osebno prevzeli na MDDSZ, dne 3. 7. 2019.

Od MDDSZ smo prejeli dva tipa podatkovnih zbirk (Excelove preglednice) za 49 izvajalcev OA za mesec maj 2019, in sicer:

- poročanje o osebnih asistentih, ki za uporabnika izvajajo storitve OA (zbirnik vsebuje naziv izvajalca, ime, priimek in številko odločbe uporabnika, število ur OA na teden po odločbi, število osebnih asistentov na uporabnika, ime in priimek osebnega asistenta, podatek o obliki delovnega razmerja osebnega asistenta, o družinskem razmerju med osebnim asistentom in uporabnikom ter podatek, ali je bil osebni asistent pred tem družinski pomočnik)
- poročanje o opravljenih urah OA (zbirnik vsebuje podatke o izvajalcu, ime, priimek in številko odločbe uporabnika, število odobrenih ur OA na teden po odločbi, število opravljenih ur OA na mesec v skladu z izvedbenim načrtom, višina DPP oz. DP, ki jo uporabnik prejema).

Poleg navedenega smo prejeli še podatkovno zbirko pritožb zoper odločbe o pravici do OA na prvi stopnji, ki vsebuje ime, priimek, številko in datum odločbe osebe, ki je podala pritožbo ter podatek, ali se pritožba ugodi in če, kolikšno je število ur OA, določeno na podlagi odločbe na drugi stopnji.

Prejeli smo tudi izpis podatkov o številu upravičencev do komunikacijskega dodatka za posamezno enoto CSD ter višini zneska, namenjenega izplačilu komunikacijskega dodatka.

Izbrane podatke iz prejetih vlog, mnenj in zbirnikov smo vnesli v vnosnik oz. bazo podatkov, ki smo jo oblikovali v Excelu (glej Priloga 5) in nam je služila za analizo učinkov izvajanja ZOA na uporabnike in neposredne izvajalce OA do 31. 5. 2019. Vsakemu vlagatelju oz. uporabniku OA smo določili identifikator (sestavljen je iz 5-mestne kratice regijskega CSD in 3-mestne zaporedne številke uporabnika, npr. LJUBL005) z namenom, da smo kasneje lahko za točno določeno osebo med seboj povezali podatke iz vloge, mnenja in podatkov MDDSZ. Osebne podatke (ime in priimek) smo torej uporabili le za povezovanje podatkov iz različnih virov, kasneje v analizi pa smo uporabljali omenjene identifikatorje.

Slika 1: Število oseb glede na vrsto pridobljenih virov podatkov (podatki MDDSZ, SCSD in CSD)

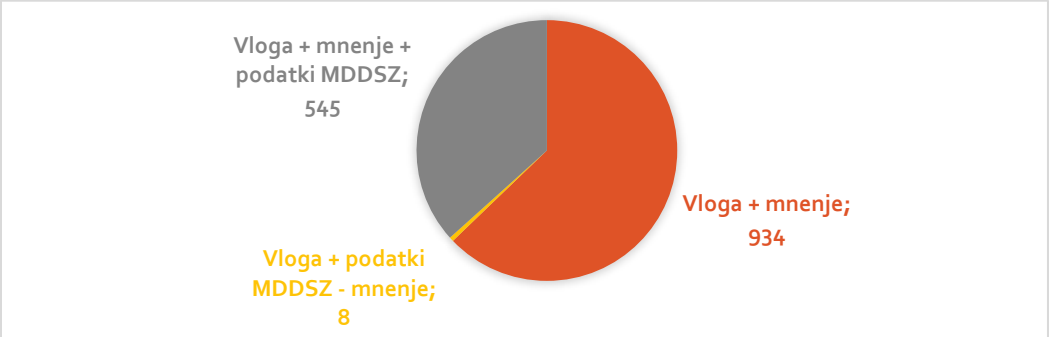

Kot prikazuje Slika 1, smo za 934 oseb pridobili samo vlogo in mnenje. V zbirnikih MDDSZ za te osebe ni bilo podatkov, ker je bilo bodisi njihovo mnenje negativno in posledično niso bili upravičeni do OA bodisi se pri njih OA (še) ni izvajala. Za skupino osmih oseb smo pridobili samo vlogo in podatke iz zbirnikov MDDSZ, medtem ko nam mnenja s CSD iz neznanega razloga niso posredovali. Teh osem oseb nismo vključili v analizo. Podatke iz vseh treh virov smo pridobili za 545 uporabnikov, ki smo jih vključili v končno analizo.

Slika 2: Podatki in dokumentacija ter končno število podatkov za vnos in analizo (vzorec)

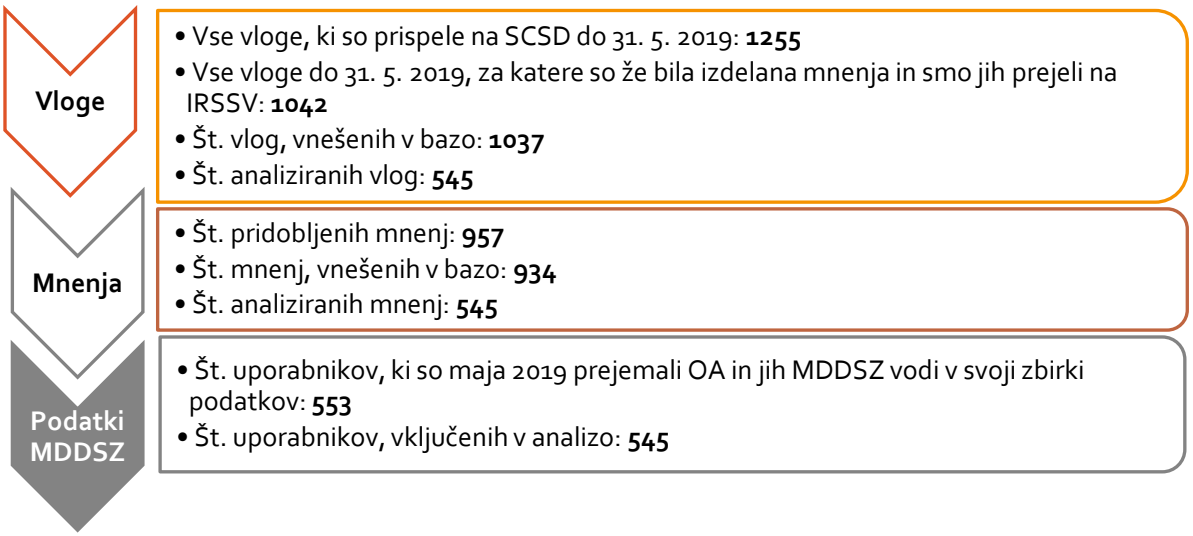

Kakovost pridobljenih podatkov

Pri zbiranju in vnašanju podatkov iz omenjenih virov smo naleteli na pogosto nepopolne, nezanesljive (vprašljive) in nelogične podatke. Večkrat smo tako npr. nepopolne podatke iz vlog dopolnili z informacijami iz mnenj ali iz MDDSZ podatkov, ali pa določen podatek pri posamezni osebi popravili ali dopolnili glede na opisan kontekst.

Iz vlog za uveljavljanje pravice do OA smo želeli pridobiti naslednje podatke: ime, priimek, letnico rojstva in spol vlagatelja, občino bivanja, CSD in enoto CSD, na kateri je bila vloga oddana, podatek, ali ima vlagatelj zakonitega zastopnika, ali je bil pred oddajo vloge uporabnik OA in če, pri katerem izvajalcu, ali vlagatelj prejema kakšen denarni prejemek in če, kakšen ter kakšna je njegova višina, ali je vlagatelj v celodnevnem institucionalnem varstvu, ali koristi pravico do družinskega pomočnika, ali je uporabnik pomoči družini na domu in če, v kolikšnem obsegu ur, ali je vključen v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji in če, v kolikšnem obsegu ur ter ali vlagatelj želi, da je en član strokovne komisije za podajo mnenja o številu in storitvah OA predstavnik uporabnikov po vrsti invalidnosti.

Večina vlog je bila izpolnjena v večjem delu oz. v celoti. Približno desetina vlog ni vsebovala podatka o vrsti in višini denarnega prejemka oz. je bil podatek vprašljiv (zlasti njegova višina), zato smo ga nadomestili s točnejšimi podatki iz preglednic MDDSZ. Pogosto so bili nepopolni tudi podatki pri vprašanjih, ali je vlagatelj vključen v VDC in kolikor ur na teden ter ali prejema storitev pomoč družini na domu in v kolikšnem obsegu ur. Te podatke smo preverili, popravili in/ali dopolnili skladno s podatki iz mnenj. Manjše število vlog tudi ni vsebovalo podatka o tem, ali vlagatelj želi, da je en član strokovne komisije za podajo mnenja in številu in storitvah OA predstavnik uporabnikov po vrsti invalidnosti.

Iz mnenj o številu ur in vsebini OA (dokumentacijo smo pridobili od CSD) smo želeli pridobiti naslednje podatke: ime in priimek članov strokovne komisije, tip oviranosti vlagatelja, njegov status aktivnosti, tip gospodinjstva v katerem živi, ali vlagatelju kdo nudi neformalno pomoč in če, kdo, podatki iz ocenjevalnega orodja ZOjA (ali je bilo uporabljeno posebno določilo, število točk, razred in podrazred ter obseg ur OA, do katerih je vlagatelj upravičen), opredelitev sklopov storitev OA, ki so bodo pri vlagatelju izvajali ter ali vlagatelj prejema še kakšno drugo formalno pomoč.

Pridobljena mnenja so se po kakovosti med seboj razlikovala, pri čemer sta na to vplivala tako delo oz. natančnost in strokovnost izvedencev (kakovost oddanega mnenja) kot sam »postopek pridobivanja« mnenj, ki smo jih pridobili od CSD (npr. razvidnost posameznih točk skeniranih mnenj, manjkajoče strani mnenj ipd.). Kakovost smo presojali z vidika izpolnjenosti posameznega dela mnenja (lestvica: 1 – v celoti, 2 – delno, 3 – ni izpolnjeno) in kakšni so posamezni deli mnenja po vsebini in obliki. Presojali smo kakovost mnenja glede na opis življenjske zgodbe (življenjske okoliščine, bivalne razmere, vsakdanje življenje, trenutna oskrba, samoocena vlagatelja in drugo), kratkega povzetka ugotovitev ocenjevanja, izpolnjenost podatkov iz kalkulatorja orodja ZOjA in označenost sklopov storitev OA. Kazalnike/spremenljivke, za katere ni bilo mogoče na noben način pridobiti podatkov, smo v bazi podatkov posebej označili in sprotno beležili opombe.

Na splošno so bila mnenja najmanj kakovostno izpolnjena v prvem delu (življenjska zgodba in kratek povzetek ugotovitev). Kot delno izpolnjene smo označili tiste dele mnenja, kjer je bilo podatke težko razbrati, kjer so izvedenci besedilo pisali »na roke«, kjer je bil opis skop ali zelo kratek, kjer je mnenje vsebovalo več slovničnih napak in kjer je bil slog pisanja slab. Prav tako smo delno izpolnjenost določili takrat, ko je bilo mnenje napačno ali nelogično izpolnjeno (npr. napačno število točk, razred, podrazred ali obseg ur). Manjkajoče oz. napačne podatke je vnašalec dopolnil oz. popravil skladno s kategorizacijo števila točk in obsega ur po orodju ZOjA.

Pri vnašanju podatkov iz mnenj pri približno tretjini mnenj iz besedila ni bilo mogoče razbrati statusa aktivnosti vlagatelja, zato smo v takih primerih bodisi določili vrednost *ni mogoče razbrati* (9,2 % takih mnenj) ali pa je vnašalec status določil na podlagi drugih informacij iz mnenja, vloge ali MDDSZ podatkov. Pri določanju tipa invalidnosti ter tipa gospodinjstva nismo uporabili vrednosti *ni mogoče razbrati*, saj smo iz konteksta celotnega mnenja lahko pridobili ustrezne podatke.

Iz podatkovnih zbirk (Excelovih preglednic izvajalcev OA) MDDSZ smo pridobiti naslednje podatke: naziv izvajalca OA, pri katerem uporabnik prejema osebno asistenco, število ur OA na teden po odločbi, število opravljenih ur OA na mesec, višina dodatka za pomoč in postrežbo oz. denarnega prejemka, število osebnih asistentov na uporabnika, podatek o družinskem razmerju med osebnim asistentom in uporabnikov ter podatek, ali je bil kateri izmed osebnih asistentov pred tem družinski pomočnik. Podatke o opravljenih urah OA v mesecu maju 2019 smo preračunali na teden (maj 2019 je imel 4,4 tedne), saj smo jih želeli primerjati s številom odobrenih ur OA na teden (po odločbi).

Iz zbirnikov in podatkov MDDSZ smo pridobili vse želene podatke, le za dva uporabnika nismo dobili podatka o tem, ali je bil kateri osebni asistenti pred tem družinski pomočnik, za enega uporabnika pa nismo dobili podatka o družinskem razmerju med njim in osebnim asistentom. Za dva uporabnika smo dobili podatek, da OA prejemata pri dveh izvajalcih, vendar v mesecu maju pri enem izmed dveh izvajalcev nista imela opravljenih nič ur OA, zato smo ta podatek izločili iz analize.

Pri interpretaciji rezultatov je treba upoštevati, da je določene podatke, ki niso bili izrecno navedeni (zlasti v mnenjih), vnašalec v bazo vpisal po lastni presoji oz. jih razbral iz konteksta (npr. določanje tipa invalidnosti pri osebah, kjer iz mnenja ni bilo jasno razvidno, za kateri tip invalidnosti gre), zato dopuščamo (sicer majhno) možnost napačne presoje.

Anketa za izvedence

Da bi bolj poglobljeno raziskali stališča, mnenja in izkušnje, ki jih imajo izvedenci z delom ocenjevanja oz. ugotavljanja upravičenosti do OA na terenu (pri vlagateljih), smo zanje pripravili spletno anketo. Ker imajo izvedenci med vsemi deležniki tudi najboljši vpogled v ocenjevalno orodje ZOjA (saj ga za delo izvedenca uporabljajo na terenu), smo z anketo želeli pridobiti tudi konkretne pripombe in predloge za popravke in spremembe v omenjenem ocenjevalnem orodju.

Vprašalnik je bila vsebinsko razdeljen na več sklopov, in sicer:

- ocenjevalni postopek in izvedba ocenjevanja na terenu,
- sodelovanje izvedencev s SCSD,
- uveljavljanje pravice do OA,
- ustreznost komisij za določanje ur in vsebine OA,
- samoocena usposobljenosti za ocenjevanje ter
- ocena ter predlogi sprememb in dopolnitev orodja ZOjA.

Anketa je bila dostopna v na spletnem mestu https://www.1ka.si/a/208685 med 4.4.2019 in 21.4.2019. Povprečen čas izpolnjevanje ankete je bil 18 minut. Anketo je v celoti izpolnilo 90 izvedencev (81,1 % vseh izvedencev na listi), dva izvedenca pa sta anketo izpolnila približno do polovice. Odgovore omenjenih izvedencev smo tudi upoštevali v analizi pridobljenih podatkov. En izvedenec, ki ni bil do konca meseca marca 2019 še nikoli imenovan v komisijo za pripravo mnenja o številu ur in vsebini OA, je izpolnil prilagojeno (krajšo) različico ankete.

Anketa za izvajalce OA

Z anketo za izvajalce smo želeli pridobiti mnenja izvajalskih organizacij o informiranosti različnih skupin o OA, izvajanju storitev OA in morebitnih problemov, ki jih imajo izvajalske organizacije pri tem ter o aktivnosti uporabnikov, katerim nudijo storitve OA.

Vprašalnik je zajemal naslednje sklope vprašanj:

- splošni podatki o izvajalcih OA,
- informiranost izvajalca in informiranje uporabnikov o OA,
- zaposleni v izvajalski organizaciji,
- aktivnosti uporabnikov v organizaciji.

Anketa je bila dostopna na spletnem mestu *https://www.1ka.si/a/239427*, med 20. 11. 2019 in 4.12.2019. Anketo je v celoti izpolnilo 86 izvajalcev OA, kar je 94,5 % vseh izvajalcev iz registra, ki so osebno asistenco izvajali na dan 1. 11. 2019.

Anketo je izpolnilo 87 izvajalcev osebne asistence, kar je 95,6 % vseh izvajalcev, ki smo jim poslali zaprosilo za izpolnjevanje spletne ankete. En izvajalec je navedel, da nima nobenega zaposlenega (niti osebnega asistenta), zato smo ga izključili iz nadaljnje analize. Končni vzorec je torej zajemal 86 (94,5 %) izvajalcev osebne asistence. Glede na pravni status je anketo izpolnilo 16 zavodov, 25 društev, 2 združenji, 42 samostojnih podjetnikov in 1 socialno podjetje.

Vprašalnik se nahaja v prilogi.

Anketa za uporabnike OA

Z anketo za uporabnike storitev OA smo želeli zbrati njihove izkušnje, ocene in poglede v zvezi s prejemanjem osebne asistence. Vprašalnik je med drugim vključeval naslednje sklope vprašanj:

- zadovoljstvo s številom ur storitev OA po odločbi in usklajenost le-teh s potrebami uporabnika,
- ocena postopka ocenjevanja, dela komisij za določanje ur in vsebine OA,
- ocena dela CSD pri uveljavljanju pravice do OA,
- zadovoljstvo z izvajalcem OA,
- seznanjenost z možnostjo pritožbe na odločbo o številu ur in vsebini OA ter mnenje o pritožbenem postopku.

Anketa je bila dostopna na spletnem mestu *https://www.1ka.si/a/256110*, med 3. 3. 2020 in 17.3.2020. Anketo je v celoti izpolnilo 131 uporabnikov storitev OA, kar je 13,4 % vseh, ki so v oktobru 2019 prejemali storitve OA. Za posredovanje vabila uporabnikom k izpolnjevanju ankete in povezave na anketo smo zaprosili izvajalske organizacije.

Anketiranih je bilo 131 uporabnikov, med njimi so 56,5 % predstavljali moški in 43,5 % ženske. Najmlajši uporabnik je bil star 19 let, najstarejši pa 78 let. Največ uporabnikov je starih med 49 in 58 let, na kar pa nakazuje tudi povprečna starost uporabnika, ki je približno 45 let. Največ anketiranih uporabnikov prihaja iz osrednjeslovenske (35 %) in podravske (27,5) statistične regije. Sledijo jim savinjska (12,2 %), koroška (6 %), goriška (5,3 %) in gorenjska (5,3) regija. Najmanj uporabnikov prihaja iz posavske, zasavske in jugovzhodne Slovenije.

Med anketiranimi je največ invalidsko upokojenih (39,7 %) ali pa imajo status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (ZDVDTPO) oziroma Zakonu o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI) (32 %). Zaposlenih je 18,3 % uporabnikov, ostali pa so bodisi starostno upokojeni, študenti ali dijaki in brezposelni.

Dobra polovica (50,8 %) anketiranih uporabnikov je anketo izpolnila sama. Ob pomoči druge osebe je anketo izpolnilo 30,3 % uporabnikov, za ostalih 18,9 % uporabnikov pa je v njihovem imenu anketo izpolnila druga oseba. Med njimi je več kot tri četrtine staršev uporabnikov.

Vprašalnik se nahaja v prilogi.

Anketa za svojce uporabnikov OA

Z anketo za svojce uporabnikov storitev OA smo želeli ugotoviti predvsem učinek uveljavitve ZOA na obremenjenost svojcev zaradi pomoči osebam, ki prejemajo storitve OA. Vprašanja so se nanašala na:

- oceno časa, ki ga svojci porabijo ta pomoč svojcu, ki prejema storitve OA,
- oceno obremenjenosti zaradi pomoči svojcu, ki prejema storitve OA in
- oceno položaja uporabnikov OA z vidika samostojnosti in neodvisnosti v času po uveljavitvi ZOA.

Anketa je bila dostopna na spletnem mestu *https://www.1ka.si/a/ 256087*, med 3. 3. 2020 in 17.3.2020. Anketo je v celoti izpolnilo 99 svojcev uporabnikov storitev OA. Za posredovanje vabila svojcem k izpolnjevanju ankete in povezave na anketo smo tako kot v primeru ankete za uporabnike zaprosili izvajalske organizacije.

Med anketiranimi svojci uporabnikov OA so večinoma ženske (slabih 81 %). Najmlajši anketirani svojec ima 19 let, najstarejši pa 80 let. Največ anketiranih svojcev (dobrih 40 %) je starih med 49 in 58 let, na kar pa nakazuje tudi povprečna starost anketiranca, ki je približno 52 let.

Vprašalnik se nahaja v prilogi.

3.2 Kvalitativni instrumenti in podatki

Vodena razprava v okviru delavnice na dodatnem usposabljanju za izvedence – člane strokovnih komisij

Skladno z 19. členom Pravilnika SCSD vsaj enkrat letno organizira dodatno usposabljanje članov komisij. IRSSV je na povabilo SCSD v okviru dodatnega usposabljanja pripravil in izvedel delavnico oz. vodeno razpravo o relevantnih temah dela izvedencev. Dodatno usposabljanje je potekalo konec meseca februarja oz. v začetku meseca marca, in sicer v treh izvedbah/terminih. Prvi dve usposabljanji sta potekali v prostorih SCSD, tretje pa v prostorih MDDSZ. Prve izvedbe dodatnega usposabljanja se je udeležilo 37 izvedencev, drugega 36 izvedencev, tretjega pa 31 izvedencev. Skupno so se usposabljanja udeležili 104 izvedenci, kar je 93,7 % vseh registriranih izvedencev na listi izvedencev.

Dodatno usposabljanje je potekalo tako, da so se po uvodnem delu, v katerem so strokovne delavke SCSD predstavile statistične podatke s področja OA, izvedenci razdelili v tri manjše skupine. V vsaki skupini je bilo od 10 do 13 udeležencev. Delavnico (vodeno razpravo v manjši skupini) je vodila ena izmed raziskovalk

IRSSV, medtem ko je predstavnica SCSD vodila zapisnik oz. pripravljala povzetek za kasnejše poročanje drugim skupinam. Pogovor smo ob soglasju udeležencev zvočno snemali.

Z izvedenci smo tekom delavnic okvirno naslovili štiri teme, in sicer:

- smiselnost uporabe posebnega določila,
- komunikacija z vlagatelji,
- potek ocenjevanja pri vlagatelju doma in
- tehnični vidiki ocenjevalnega postopka ter raba in upoštevanje navodil orodja ZOjA.

Teme delavnice so podrobno navedene v Prilogi 2.

Fokusna skupina in intervju z zaposlenimi na CSD

Strokovni delavci, ki se na centrih za socialno delo ukvarjajo s področjem OA, prestavljajo vstopno točko za uveljavljanje pravic iz ZOA. Zato smo za namen boljšega razumevanja njihovega dela in pridobitev mnenj o tej temi, z njimi izvedli dve fokusni skupini in en intervju.

K sodelovanju v fokusni skupini smo povabili do največ dva strokovna delavca z vsakega regijskega CSD, skupno torej največ 16 udeležencev v eni fokusni skupini. Zaradi lažje organizacije in želje po čim večjem odzivu udeležencev smo izvedli dve fokusni skupini, in sicer na dveh lokacijah v dveh časovnih terminih v prvi polovici maja. Prve fokusne skupine, ki je potekala v Ljubljani v prostorih IRSSV, se je udeležilo sedem strokovnih delavk, druge fokusne skupine, ki smo jo izvedli v prostorih CSD Celje, pa se je udeležilo 11 strokovnih delavcev in delavk. Fokusni skupini sta trajali med uro in pol ter dvema urama. Pogovor je vodila raziskovalka z IRSSV, druga pa je sprotno vodila zapisnik. Pogovor smo ob soglasju udeležencev zvočno snemali. Z eno strokovno delavko iz CSD Ljubljana, ki se ni uspela udeležiti fokusne skupine, smo naknadno v drugi polovici meseca maja izvedli intervju. Trajal je približno 45 minut in je bil zvočno sneman.

Tako v fokusni skupini kot v intervjuju smo udeležencem zastavili vprašanja v zvezi z:

- njihovim delom na področju OA,
- o informiranosti in organiziranosti na tem področju,
- o izkušnjah, pogledih in ocenah njihovega dela v okviru ZOA ter o
- stališčih do nekaterih rešitev tega zakona.

Iztočnice za fokusno skupino in intervju so navedene v Prilogi 4.

Kvalitativne podatke (tj. transkripte in zapiske) smo analizirali na kvalitativen način, in sicer smo uporabili metodo združevanja relevantnih in sorodnih pojmov v vsebinsko širše kategorije.

Kvantitativne in kvalitativne podatke združujemo in prepletamo v Poglavju 4, v katerem prikazujemo zbrane rezultate in jih tudi interpretiramo.

4. REZULTATI

Rezultate in interpretacijo prikazujemo po posameznih vsebinskih sklopih, ki sledijo ciljem evalvacije in evalvacijskim vprašanjem. Poglavje je tako razdeljeno v šest podpoglavij, in sicer v prvem vrednotimo postopek uveljavljanja pravice do OA, v drugem postopek ugotavljanja upravičenosti, v tretjem ocenjevalno orodje za ugotavljanje upravičenosti, sledi vrednotenje dela strokovnih komisij za pripravo mnenja o vsebini in številu ur OA ter ocena izobraževanja in usposabljanja članov strokovnih komisij. V zadnjem podpoglavju vrednotimo učinek začetka izvajanja zakona na uporabnike in njihove bližnje. Vsebine podpoglavij se med seboj prepletajo, kar pomeni, da potencialno sodijo v več podpoglavij.

V posameznem podpoglavju najprej popišemo vsebino in raziskovalna vprašanja, na katera skušamo odgovoriti v okviru posamezne vsebine ter predstavimo rezultate oz. uspešnost izpolnjevanja kazalnikov, ki smo jih opredelili v okviru posameznega raziskovalnega vprašanja.

4.1 Podatki o izvajanju OA v obdobju od 1.1.2019 do 30.9.2019

V nadaljevanju so predstavljeni podatki o izvajanju OA v obdobju od začetka izvajanja ZOA so konca septembra oziroma oktobra 2019. Podatke smo pridobili iz centrale zbirke podatkov, ki so potrebni za uveljavljanje pravice do OA, ki jo upravlja MDDSZ.

Januarja je bilo dobrih 300 uporabnikov OA, njihovo število pa se je do konca oktobra 2019 več kot potrojilo, ko je znašalo skoraj 1.000 uporabnikov. Med njimi zelo nizko število predstavljajo uporabniki, ki so upravičeni do komunikacijskega dodatka in le-tega koristijo v obliki storitev OA (30 ur mesečno).

Slika 3: Število uporabnikov OA, ki so v posameznem mesecu koristili storitve OA (januar 2019 – oktober 2019)

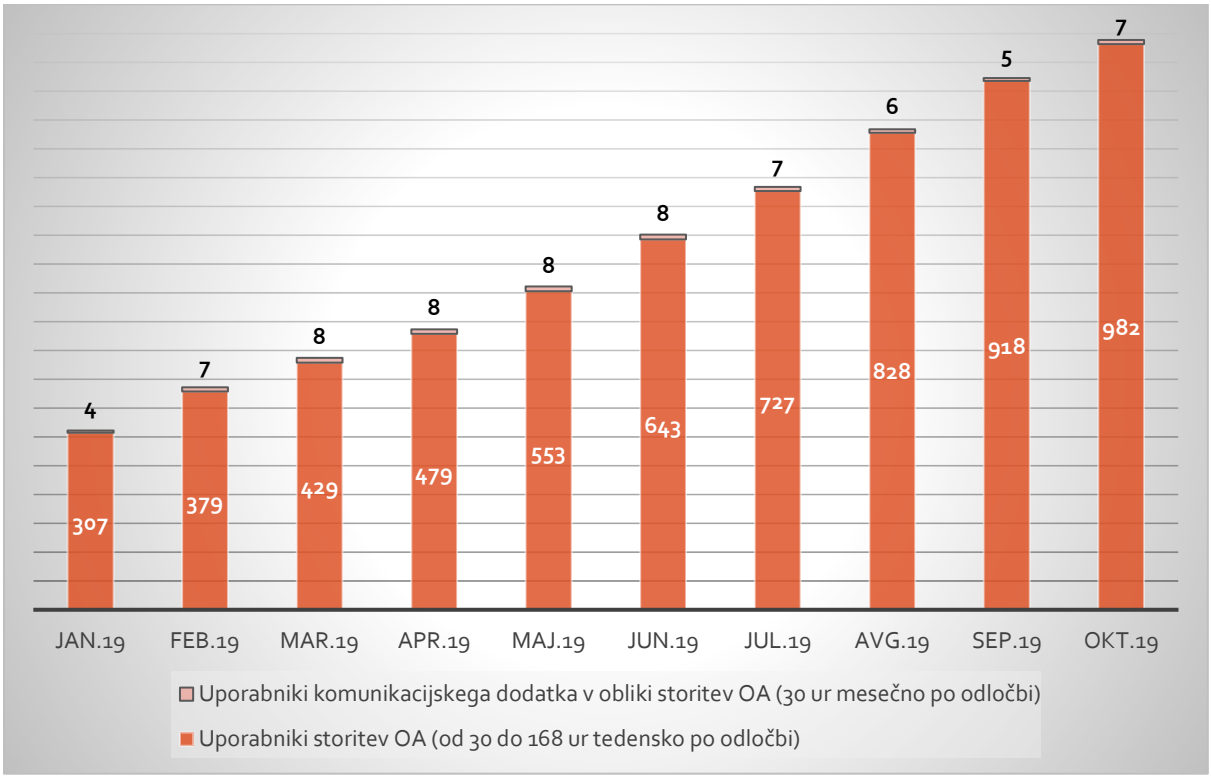

Vir: MDDSZ

Do komunikacijskega dodatka so upravičene gluhe, slepe in ali gluhoslepe osebe, ki izmed storitev OA v skladu z 7. členom ZOA, potrebujejo samo pomoč pri komunikaciji in spremstvu in so tako upravičene do OA v obsegu 30 ur mesečno. Ti uporabniki lahko namesto storitev OA koristijo denarno nadomestilo v višini dodatka za pomoč in postrežbo za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb.
Število prejemnikov komunikacijskega dodatka je iz slabih 950 prejemnikov v januarju 2019, v sredini leta zraslo na slabih 1.300 prejemnikov in se do oktobra 2019 relativno stabiliziralo pri 1.300 prejemnikih.

Slika 4: Število prejemnikov komunikacijskega dodatka v obliki denarnega nadomestila

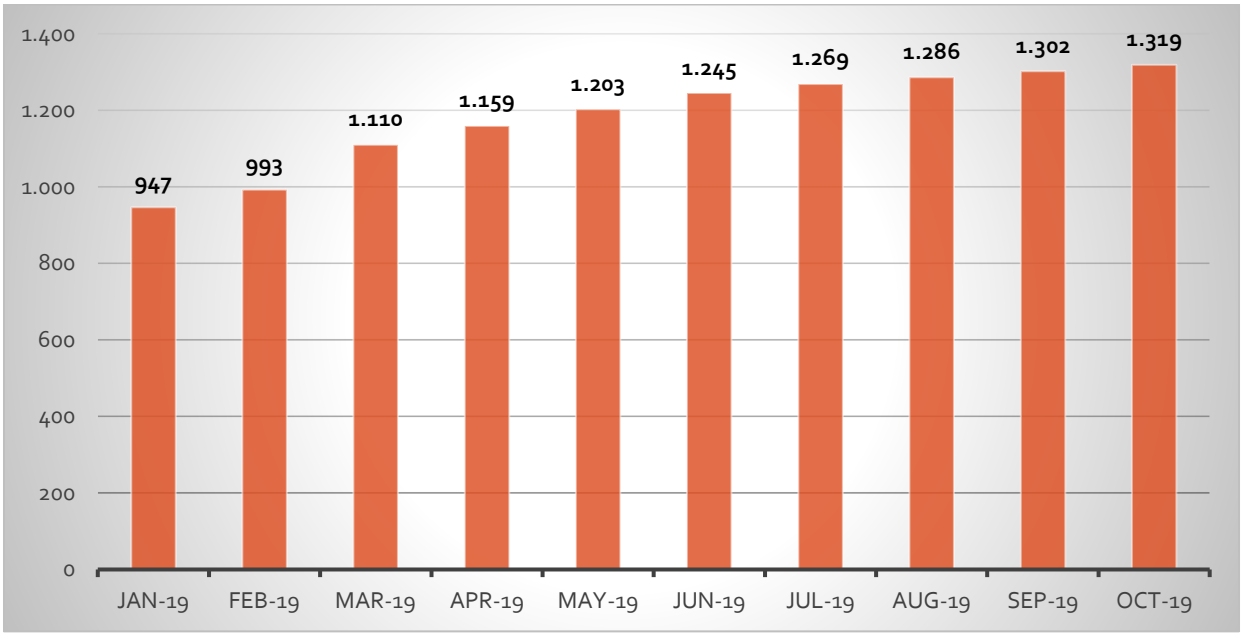

Vir: MDDSZ

V mesecu **septembru** je bilo registriranih in aktivnih **80 izvajalcev** OA, storitve OA je izvajalo **2.028 osebnih asistentov** zaposlenih pri posameznih izvajalcih OA, in sicer za skupaj **923 uporabnikov** OA.

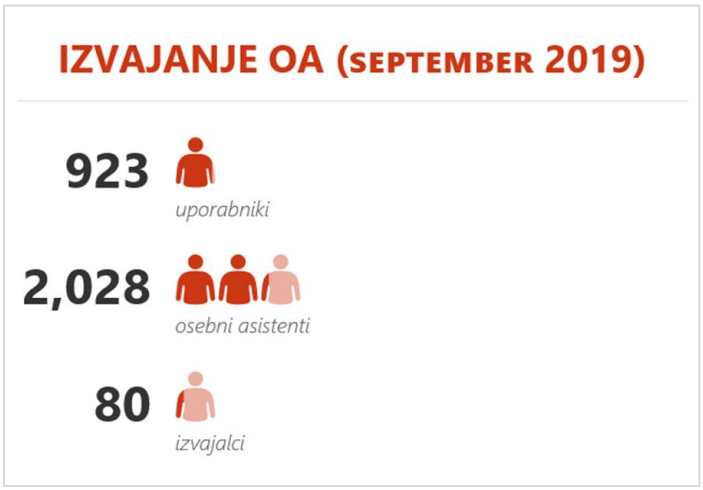

Vir: MDDSZ

Po ZOA so uporabniki upravičeni do OA, če poleg drugih pogojev iz 6. člena ZOA, potrebujejo pomoč najmanj 30 ur tedensko. Uporabnik ima lahko na teden priznanih največ toliko ur OA kot je ur v tednu – 168 ur.

V mesecu septembru je bilo v povprečju uporabnikom priznanih 125 ur OA tedensko. Skupaj je bilo v mesecu septembru uporabnikom priznanih 114.455 ur OA tedensko, kar v pričujočem mesecu znaša 490.521 ur.

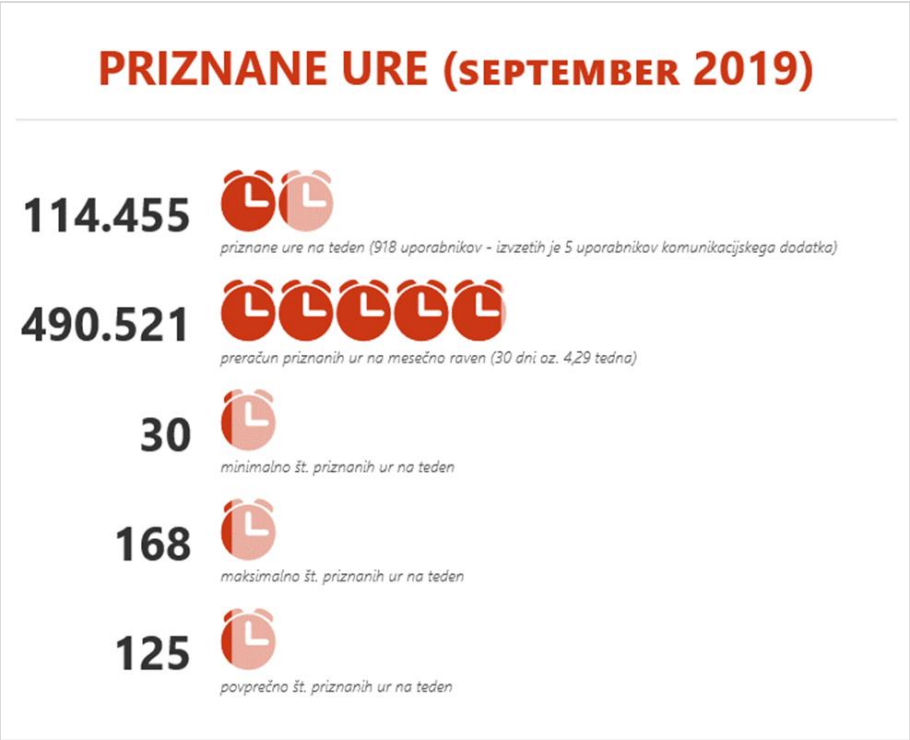

Vir: MDDSZ

Uporabniki večinoma ne koristijo vseh ur OA, ki so jim priznane z odločbo. Razlogov za to je več, na eni strani gre za odločitev uporabnikov (pomoč jim nudijo tudi svojci, prijatelji ipd.), na drugi strani pa gre tudi za pomanjkanje (ustreznih) osebnih asistentov (naporno delo, delo ponoči ipd). Več o razlogih pišemo v podpoglavju o izvajalcih OA.

Uporabniki so v mesecu septembru »koristili« 50,8 % ur OA, ki so jim priznane z odločbo. Tako je bilo v mesecu septembru opravljenih 249.302 ur OA, kar je 58.135 ur tedensko.

Vir: MDDSZ

Osebni asistenti

Osebni asistent je po ZOA fizična oseba, ki opravlja osebno asistenco pri izvajalcu OA na podlagi pogodbe o zaposlitvi po zakonu, ki ureja delovna razmerja ali po podjemni pogodbi ali kot samostojni podjetnik posameznik, če:

- je polnoletna,
- je poslovno sposobna,
- iz kazenske evidence ne izhaja, da je bila pravnomočno obsojena za kaznivo dejanje na področju nasilja, spolne nedotakljivosti oziroma diskriminatornega ravnanja na podlagi invalidnosti po drugih predpisih in
- ima opravljeno usposabljanje po tem zakonu.

Za opravljanje dela osebnega asistenta ni predpisana izobrazba, je pa osebni asistent dolžan, preden začne prvič izvajati osebno asistenco, opraviti usposabljanje v skladu z zakonom. Osebni asistent se mora na poziv izvajalca OA vsako leto vsaj en dan dodatno izobraževati za opravljanje OA.

Septembra 2019 je storitve OA izvajalo dobrih 2.000 osebnih asistentov, ki so skupaj opravili dobrih 249.000 ur OA. V povprečju je osebni asistent v mesecu septembru opravil 123 ur, glede na vrsto zaposlitve, pa so v povprečju največ ur opravili osebni asistenti, ki so zaposleni za nedoločen (slabih 136 ur) in določen čas (131 ur), sledijo osebni asistenti - samostojni podjetniki (slabih 127 ur oziroma 122 ur (»popoldanski«), manj ur pa so v povprečju opravili osebni asistenti, ki so zaposleni po podjemni pogodbi ali v obliki osebnega dopolnilnega dela.

Za nedoločen čas je zaposlena več kot polovica osebnih asistentov (slabih 53 %), za določen čas pa slaba četrtina. Dobrih 13 % osebnih asistentov je zaposlenih po podjemni pogodbi, slabih 9 % osebnih asistentov pa opravlja delo kot samostojni podjetniki.

Preglednica 4: Število (aktivnih) osebnih asistentov in število ur, ki so jih opravili v mesecu septembru (po posameznih vrstah zaposlitve osebnega asistenta)

	osebni asistenti, ki so izvajali storitve OA		*ure OA, ki so jih opravili osebni asistenti*	
	število	delež	število	delež
Nedoločen čas	1.073	52,91	145.655,5	58,43
Določen čas	503	24,80	65.932,0	26,45
Samostojni podjetnik (s.p.)	113	5,57	14.331,0	5,75
»Popoldanski" s.p.	63	3,11	7.684,0	3,08
Podjemna pogodba	266	13,12	15.339,5	6,15
Dopolnilno delo po ZDR-1	10	0,49	360,0	0,14
skupaj	**2.028**	**100**	**249.302,0**	**100**

Vir: MDDSZ

Slika 5: Povprečno število opravljenih ur, ki jih je opravil osebni asistent v mesecu septembru (po posameznih vrstah zaposlitve osebnega asistenta)

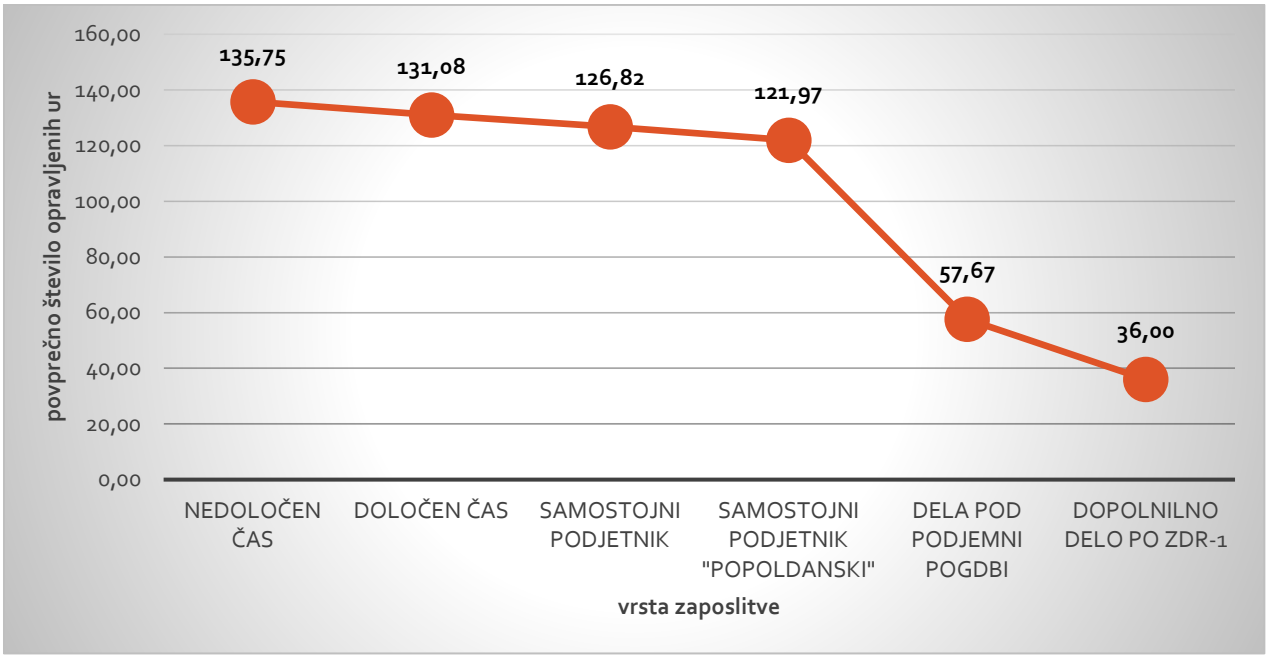

Vir: MDDSZ

Posameznemu uporabniku glede na število priznanih ur OA oziroma na število ur OA, ki jih koristi, storitve OA izvaja eden ali več osebnih asistentov. Septembra 2019 je tako 389 uporabnikom (42 % vseh uporabnikov) storitve OA izvajal en osebni asistent, 247 uporabnikom (slabih 27 % vseh uporabnikov) dva osebna asistenta. Od 3 do 5 asistentov je nudilo storitve OA 254 uporabnikom (27,5 % vseh uporabnikov), šest osebnih asistentov in več pa je nudilo storitve OA 33 uporabnikom (3,6 % vseh uporabnikov).

Slika 6: Število uporabnikov in osebnih asistentov glede na število osebnih asistentov, ki za posameznega uporabnika izvajajo osebno asistenco (september 2019)

Vir: MDDSZ

Po ZOA osebno asistenco kot nepridobitno dejavnost lahko izvajajo dobrodelne organizacije, organizacije za samopomoč in invalidske organizacije, zavodi in samostojni podjetniki posamezniki z vpisom v register izvajalcev OA, ki ga vodi ministrstvo pristojno za invalidsko varstvo, na podlagi odločbe ministrstva, pristojnega za invalidsko varstvo.

Septembra 2019 je bilo skupaj 76 izvajalcev OA, in sicer so polovico med njimi zavzemali samostojni podjetniki, dobro tretjino izvajalcev so predstavljala (invalidska) društva, slabih 12 % izvajalcev je bilo zavodov, 4 % pa socialnih podjetij.

Vir: MDDSZ

Dobre tri četrtine izvajalcev je izvajalo storitve OA 5 uporabnikom in manj, skupaj so tako izvajali storitve OA 160 uporabnikom. Slaba četrtina izvajalcev je izvajala storitve OA za 6 uporabnikov in več, kar je skupno 763 uporabnikom.

Med izvajalci OA, ki nudijo storitve OA manjšemu številu uporabnikov, so predvsem samostojni podjetniki, ki med izvajalci predstavljajo največji delež. Največjemu številu uporabnikov storitve OA izvajajo društva in zavodi.

Vir: MDDSZ

Proračunska sredstva namenjena plačilu storitev OA so naraščala sorazmerno z naraščanjem števila uporabnikov OA. V mesecu septembru 2019 je bilo za izvajanje storitev OA namenjenih dobrih 3.600.000 EUR proračunskih sredstev. Za denarno nadomestilo senzorno oviranim invalidom (komunikacijski dodatek) pa je bilo v septembru namenjenih dobrih 200.000 EUR proračunskih sredstev.

Slika 7: Proračunska sredstva namenjena plačilu storitev OA - opravljene ure storitev OA (januar - september 2019)

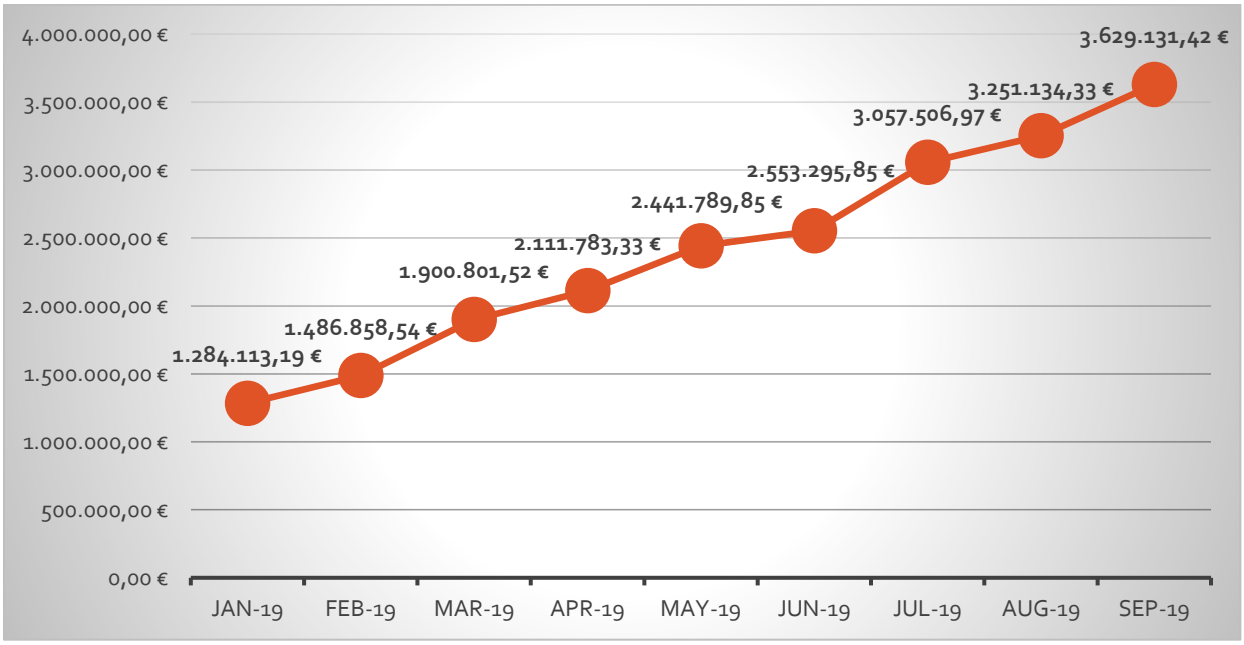

Vir: MDDSZ

Slika 8: Proračunska sredstva za denarno nadomestilo senzorno oviranim invalidom - komunikacijski dodatek (januar - oktober 2019)

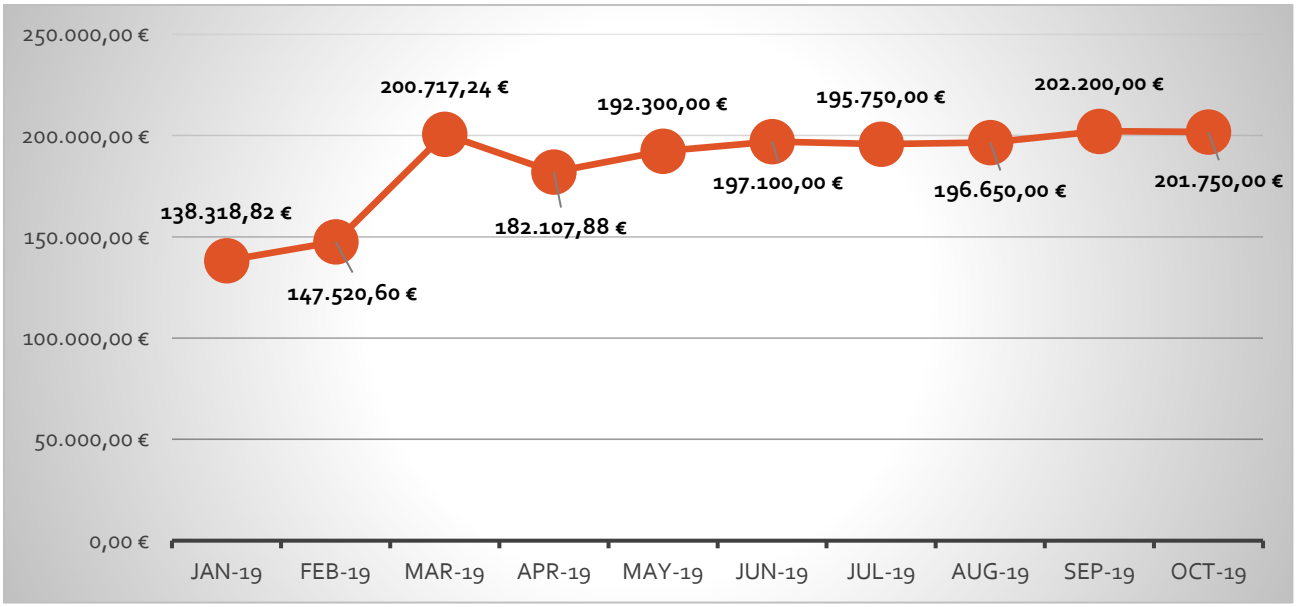

Vir: MDDSZ

4.2 Uveljavljanje pravice do OA

Postopek uveljavljanja pravice do OA je zapisan v 20. členu ZOA in v 2., 3., 4., 7. in 8. členu Pravilnika o osebni asistenci.

Postopek se začne z vložitvijo vloge na pristojni CSD. Vloga je popolna, če vlagatelj poda vse navedbe in dokazila iz drugega odstavka 20. člena ZOA. Edina dokazila, ki so potrebna, so dokazila o izobraževanju ali zaposlitvi, ob predpostavki, da je vlagatelj vključen v izobraževanje ali zaposlitev.

Ob vložitvi vloge za uveljavljanje pravice do OA vlagatelj, ki prejema dodatek za pomoč in postrežbo ali drug denarni prejemek zaradi potrebe po tuji negi in pomoči, podpiše izjavo, da se zavezuje, da bo polovico denarnega prejemka namenil za sofinanciranje OA izbranemu izvajalcu OA. Istočasno vlagatelj predloži tudi pisno izjavo o svoji vključitvi v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter o vključitvi v pomoč na domu po zakonu, ki ureja socialno varstvo, saj se v tem primeru v izvedbenem načrtu OA zmanjša število ur OA za število ur vključenosti v te storitve.

Center za socialno delo iz liste izvedencev imenuje dvočlansko strokovno komisijo, ki izdela mnenje o vsebini storitev OA in številu ur OA. Do 31. 12. 2019 je to nalogo izvajala Skupnost CSD. Na podlagi osebnega razgovora z vlagateljem ali njegovim zakonitim zastopnikom in orodja ZOjA komisija izda usklajeno mnenje, ki ga pošlje na CSD (do 31. 12. 2019 na SCSD) v petih dneh od opravljenega osebnega razgovora, ta pa pošlje kopijo mnenja v vednost vlagatelju.

Na podlagi mnenja komisije CSD izda odločbo o pravici do OA, ki vsebuje:

- število ur OA na teden, ki so uporabniku priznane na podlagi mnenja komisije,
- sklope storitev OA, do katerih je upravičen uporabnik,
- ugotovitev, ali uporabnik že prejema denarni prejemek, in kateri denarni prejemek prejema,
- navedbo o dolžnosti uporabnika, da bo polovico denarnega prejemka namenil za sofinanciranje OA.

Priloga odločbi o pravici do OA je vrednotnica, s katero uporabnik uveljavlja pravico do OA pri izbranem izvajalcu.

Če ima vlagatelj pravico do celodnevnega institucionalnega varstva ali družinskega pomočnika, se mu prizna pravica do OA s prvim naslednjim dnem, ko mu preneha pravica do celodnevnega institucionalnega varstva ali družinskega pomočnika.

Uporabnik se lahko zoper izdano odločbo pritoži. O pritožbi odloči MDDSZ. Pri odločanju lahko pridobi novo izvedensko mnenje (mnenje strokovne komisije).

Slika 9: Shema postopka uveljavljanja pravice do OA

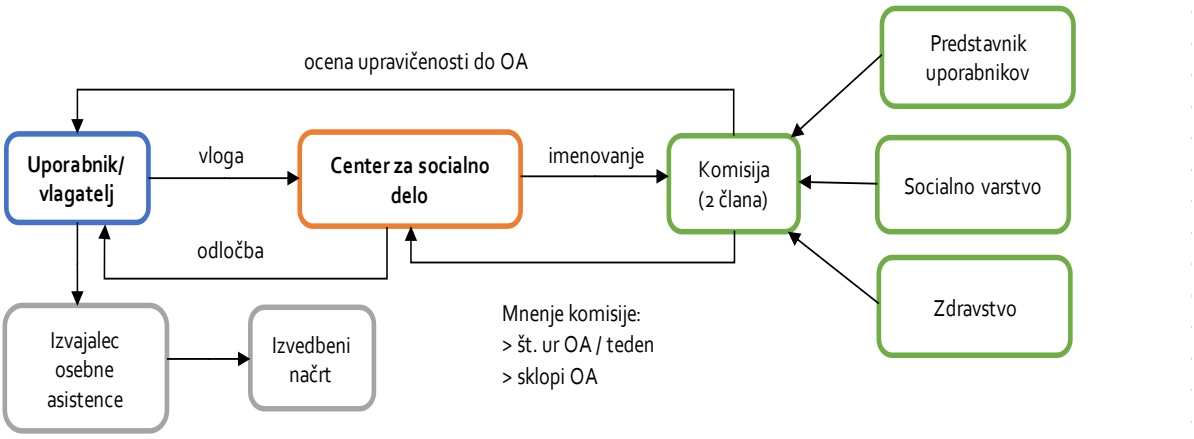

V pričujočem podpoglavju torej ugotavljamo ali je postopek za uveljavljanje pravic po ZOA ustrezen. Ocenjujemo ustreznost potrebnih dokazil, ki jih mora vlagatelj predložiti k vlogi za uveljavljanje pravice ter primernost določila, da CSD pošlje kopijo mnenja v vednost vlagatelju.

Podatke za vrednotenje postopka uveljavljanja pravice do OA smo pridobili z anketnim vprašalnikom za izvedence, anketnim vprašalnikom za uporabnike ter na podlagi delavnice v okviru dodatnega usposabljanja za izvedence.

Ustreznost potrebnih dokazil, ki jih mora vlagatelj predložiti k vlogi

Zanimalo nas je, ali se izvedencem zdijo vstopni pogoji za uveljavljanje pravice do OA ustrezni. Približno dve tretjini (65,6 %) izvedencev meni, da so vstopni pogoji ustrezni, eni tretjini (34,4 %) pa se zdijo neustrezni. Slednji menijo, da bi morali vstopne pogoje bolj dodelati in podrobneje opredeliti, saj so trenutno postavljeni zelo odprto, široko ter ohlapno in kot taki dopuščajo uveljavljanje pravice do OA tudi osebam brez kakršnegakoli statusa in dokazil o invalidnosti. Ohlapni vstopni pogoji dopuščajo tudi več izigravanj zakonodaje, saj se nekateri vlagatelji poučijo kako odgovarjati na vprašanja komisije, da presežejo vstopni prag oz. prejmejo večje število ur OA. Po mnenju izvedencev želijo nekateri preko OA zaposliti več družinskih članov, kar jim omogočajo ohlapni vstopni pogoji.

Izvedenci menijo, da bi bilo potrebno jasneje opredeliti vstopne pogoje za uveljavljanje pravice do OA zlasti za osebe z motnjami v duševnem razvoju, ki imajo v večini zakonitega zastopnika. Nekateri izražajo pomisleke o smiselnosti omogočanja pravice do OA za te osebe, saj same ne morejo voditi in usmerjati osebnih asistentov ter upravljati OA. Najbrž bi bila za njih smiselna in bolj primerna neka druga oblika neposredne pomoči oz. spremstva. Nekateri izpostavljajo tudi vprašanje aktivnosti uporabnika, ki naj bi bila ena izmed načelnih osnov upravičenosti do OA, praktično pa zakonodaja aktivnosti nikjer ne opredeljuje kot vstopnega pogoja za uveljavljanje pravice do OA.

Nekateri izvedenci problematizirajo opredelitev starosti od 18 do 65 let kot vstopni pogoj, češ da je zastavljena preširoko ter dopolnilo, da so osebe lahko uporabniki OA tudi po dopolnjenem 65. letu, če so bile v osebno asistenco vključene že pred tem. Ker je bilo pred uveljavitvijo ZOA veliko organizacij sofinanciranih za izvajanje OA, kljub temu, da so nekatere med njimi izvajale le spremstva, prevoze in občasne oblike neposredne pomoči svojim članom, so sedaj na podlagi tega do OA po ZOA upravičene tudi

osebe starejše od 65 let, ki v vsakdanjem življenju potrebujejo pomoč drugega predvsem zaradi ovir, ki so posledica starosti.

Nekateri izvedenci menijo, da bi morali vlagatelji ob vložitvi vloge predložiti tudi zdravniške izvide ali odločbe, ki bi dokazovale invalidnost osebe. Nekateri se zavzemajo še za upoštevanje materialnega oz. dohodkovnega položaja vlagatelja pri uveljavitvi in odločanju o pravici do OA, drugi pa problematizirajo trenutno določen vstopni prag za pridobitev OA (30 ur na teden). Po mnenju nekaterih bi lahko le tega znižali (če oseba potrebuje manj ur OA na teden, mu lahko omogočimo manj ur), drugi pa bi vstopni prag dvignili, npr. na 60 ur na teden, kar bi pomenilo, da je OA res namenjena le osebam z najtežjimi oblikami invalidnosti.

O vstopnih pogojih za pridobitev OA smo se pogovarjali tudi na delavnicah v okviru dodatnega usposabljanja članov komisij. Tudi tam so izvedenci izrazili potrebo po bolj dodelanih in jasneje opredeljenih kriterijih za pridobitev OA. Nekateri so podvomili v primernost OA za osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki ne morejo voditi in upravljati OA (v mislih so imeli osebe z najtežjimi oblikami motenj). Izpostavili pa so tudi vprašanje razlike med dolgotrajno oskrbo (ki še nima enotnega sistemskega zakonskega okvirja) in osebno asistenco, saj po njihovem mnenju trenutna ohlapna ureditev OA dopušča dostop do te storitve tudi osebam, ki v večji meri potrebujejo storitve dolgotrajne oskrbe. Omenjali so tudi neskladnost med namenom ZOA glede razbremenitve družinskih članov in težnjo nekaterih staršev (in drugih družinskih članov) vlagateljev, da se OA organizira le v okviru družine (družinski pomočnik in drugi družinski člani se zaposlijo kot osebni asistenti).

Izvedence smo v anketi povprašali, ali bi po njihovem mnenju moral vlagatelj k vlogi za uveljavljanje pravice do OA predložiti kakšno dokumentacijo (npr. potrdila, izvide, dokazila).

Trenutno so namreč potrebna le dokazila o vključenosti v izobraževanje ali zaposlitev. Dobra polovica izvedencev (54,4 %) meni, da bi bila dodatna dokumentacija dobrodošla, slaba polovica (45,6 %) pa, da le-ta ni potrebna. Mnenja so torej dokaj enakomerno porazdeljena. Tisti, ki menijo, da bi moral vlagatelj k vlogi predložiti dodatno dokumentacijo, predlagajo, da bi to bila:

- kakršnakoli medicinska dokumentacija, izvidi, mnenja in priporočila zdravnikov (nekateri omenjajo določene specialiste), iz katerih bi bila razvidna invalidnost in stanje osebe (tudi na delavnicah dodatnega usposabljanja izvedencev je nekaj udeležencev omenilo, da bi v nekaterih primerih ocenjevanja potrebovali vsaj minimalno zdravstveno dokumentacijo vlagatelja),
- odločbe in dokazila določenih organov o priznanem statusu invalida po različnih zakonih,
- odločba o dodatku za pomoč in postrežbo oz. drugem denarnem prejemku zaradi potrebe po tuji negi in pomoči,
- osebe, ki so starejše od 65 let, bi morale predložiti potrdilo izvajalske organizacije ali MDDSZ o prejemanju OA in obsegu le-te pred uveljavitvijo ZOA,
- dokazila o aktivnosti uporabnika[1],
- odločba o postavitvi skrbnika ali zakonitega zastopnika,
- odločba o prejemanju pravic (transferjev) iz javnih sredstev.

Uporabniki se večinoma strinjajo, da so obstoječa dokazila zadostna pri uveljavljanju pravice do OA. Nekateri pa kljub temu menijo, da bi bilo potrebno priložiti neko dokazilo o invalidnosti v obliki zdravniškega mnenja ali potrdila.

[1] Potrdilo o izobraževanju ali zaposlitvi je obvezna priloga vloge za uveljavljanje pravice do osebne asistence že sedaj.

Primernost določila, da CSD pošlje kopijo mnenja v vednost vlagatelju

Zanimalo nas je, ali se izvedencem zdi ustrezno, da CSD (do 31. 12. 2019 SCSD) pred izdajo odločbe posreduje kopijo mnenja vlagatelju. Večini (62,2 % izvedencem) se zdi to ustrezno, 37,8 % izvedencem pa ne. Tisti, ki se z obstoječo prakso pošiljanja mnenj vlagateljem strinjajo in jo odobravajo menijo, da se s tem poveča transparentnost samega postopka ocenjevanja oz. ugotavljanja upravičenosti vlagatelja do OA in dela strokovne komisije. Menijo, da imajo vlagatelji pravico biti seznanjeni in videti, kaj je strokovna komisija o njih napisala (ali je osebo v razgovoru prav razumela oz. prav povzela, kar je povedala), saj je mnenje osnova za odločbo. Menijo, da se vlagatelji v primeru, ko se želijo pritožiti na odločbo, lahko sklicujejo tudi na vsebino mnenja, zato je nujno, da ga pridobijo. Nekaj anketirancev meni, da na podlagi mnenja, ki ga vlagatelj pridobi že pred odločbo, lahko že začne iskati osebnega asistenta oz. asistente. Eden izmed izvedencev izpostavlja, da ima vlagatelj pravico biti seznanjen z ugotovitveno dokumentacijo pred izdajo odločbe, kar mu omogoča ZUP. Dodaja še, da je taka praksa v veljavi tudi na področju zdravstva.

Nekaj izvedencev meni, da bi bilo smiselno vlagateljem posredovati zgolj povzetek, izvleček mnenja, ne pa mnenja v celoti. Nekateri predlagajo, da bi vlagatelj lahko pridobil mnenje le na podlagi posebnega zaprosila, ne pa kar avtomatsko, da bi imel vanj le vpogled, ali pa bi ga pridobil le v primeru pritožbe na izdano odločbo.

Tisti izvedenci, ki ne odobravajo posredovanja kopije mnenja vlagateljem menijo, da je dovolj če le-ti dobijo le odločbo, da pošiljanje mnenj povzroča nepotrebne zaplete in podaljševanje postopka, saj se vlagatelji lahko obregnejo ob vsako napisano besedo, v ločila in slog pisanja. Vlagatelji ne poznajo orodja za ugotavljanje upravičenosti in ne razumejo, zakaj so nekatere stvari v mnenju napisane na način kot so napisane. Zaradi tega lahko pride do več pritožb. Nekateri izvedenci izpostavljajo, da gre za strokovni dokument, v katerega izvedenci zapišejo tudi svoja opažanja, in priporočila centru za socialno delo glede nadaljnje obravnave osebe ter zagotavljanja drugih storitev in oblik pomoči. Nekateri izvedenci omenjajo, da bi najbrž v mnenje napisali kakšno besedo ali stavek več, če le-tega vlagatelji ne bi videli. V mnenju so napisana imena članov komisije, ki je izdelala mnenje, prav tako se člana z vlagateljem lahko tudi sama dogovarjata glede termina obiska in na ta način vlagatelji pridobijo tako ime in priimek kot tudi telefonsko številko od članov komisije. Nekateri omenjajo, da vlagatelji potem, ko dobijo mnenje, z izvedenci ponovno stopijo v stik, jih kličejo, komentirajo mnenje in na njih izvajajo pritiske.

4.3 Način in postopek ugotavljanja upravičenosti do OA

Način in postopek ugotavljanja upravičenosti do OA sta navedena v 20. členu ZOA ter 3. in 4. členu Pravilnika, natančneje pa smo jih opisali že v predhodnem podpoglavju (4.1).

Ugotavljamo ali sta uveljavljen način in postopek ocenjevanja oz. ugotavljanja potreb po osebni asistenci primerna. Vrednotimo sodelovanje med (S)CSD in izvedenci (v postopku imenovanja komisije, pri usklajevanju, podajanju informacij), zadostnost informacij, ki jih izvedenci prejmejo o vlagatelju ter sodelovanje med izvedenci – člani komisije (v postopku imenovanja komisije, pri usklajevanju, podajanju informacij, ocenjevanju, medsebojni komunikaciji).

Podatke za vrednotenje postopka uveljavljanja pravice do OA smo pridobili z anketnim vprašalnikom za izvedence ter na delavnici v okviru dodatnega usposabljanja za izvedence. Za mnenje o postopku ocenjevanja smo v anketi za uporabnike vprašali tudi uporabnike storitev OA. V nadaljevanju prikazujemo rezultate in ugotovitve zbrane z omenjenih virov.

Sodelovanje med SCSD in izvedenci (imenovanje komisije, usklajevanje in podajanje informacij)

Vloga in naloge SCSD in CSD so opredeljene v ZOA in še podrobneje v Pravilniku o osebni asistenci. Krajevno pristojen center za socialno delo (CSD) predstavlja vstopno točko za potencialne uporabnike OA. Na CSD vlagatelj ali njegov zakoniti zastopnik odda vlogo za pridobitev pravice do OA.

V zakonodaji je v 3. členu predvideno, da CSD iz liste izvedencev imenuje dvočlansko strokovno komisijo, ki izdela mnenje o vsebini storitev OA in številu ur OA za posameznega vlagatelja. Na podlagi mnenja CSD izda odločbo o številu ur OA.

Skladno s 23. členom ZOA imajo CSD zaposlene koordinatorje, ki pomagajo uporabniku pri pripravi predloga ocene potreb po osebni asistenci za obravnavo na komisiji in spremljali izvajanje OA ter so na splošno zadolženi za področje invalidskega varstva na CSD. Naloge koordinatorja so po 10. členu Pravilnika predvsem vodenje postopkov za uveljavljanje pravice do OA, pravice do komunikacijskega dodatka; usklajevanje in spremljanje izvajanja OA ter vodenje postopka v primeru zamenjave izvajalca OA. Koordinator naj bi izvajanje OA preverjal pri uporabniku doma ali pri izbranem izvajalcu vsaj enkrat letno oz. po potrebi. Uporabnik oz. njegov zakoniti zastopnik pa mora tako koordinatorju, kakor tudi izvajalcu OA sporočiti vsako spremembo, ki lahko vpliva na upravičenost do OA, njen obseg ali obdobje prejemanja, takoj, ko je taka sprememba nastala ali je zanjo izvedel.

V začetku izvajanja zakona na CSD še ni bilo zaposlenih koordinatorjev, je nalogo imenovanja komisije prevzela SCSD, ki je imela v letu 2019 pri tem postopku ključno vlogo. »Začasen postopek« prikazujemo na Sliki 10.

Slika 10: Vloga SCSD in CSD v »začasnem« postopku uveljavljanja pravice do OA

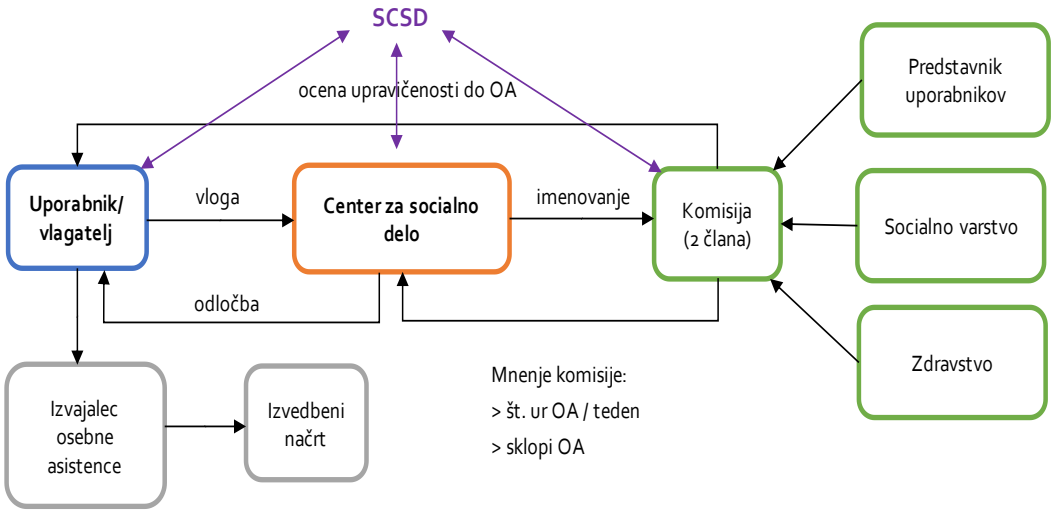

Skladno z zakonodajo je ključna naloga SCSD na področju OA predvsem izobraževalna. SCSD je zadolžena za organizacijo usposabljanj članov komisij ter koordinatorjev. Za obe cilji skupini mora organizirati tako

osnovno usposabljanje (pred začetkom njihovega dela), kakor tudi dodatno usposabljanje enkrat letno (za podrobnosti o usposabljanju za izvedence glej Podpoglavje 4.5.).

O vlogi in nalogah SCSD ter CSD smo se pogovarjali na fokusnih skupinah s strokovnimi delavci centrov za socialno delo, nekaj vprašanj na to temo pa smo zastavili tudi izvedencem ter uporabnikom storitev OA in njihovim svojcem.

Sodelovanje izvedencev s SCSD in CSD

Člani komisije pred izvedbo ocenjevanja s strani CSD (oz. v začetku izvajanja SCSD) prejmejo osnovne informacije o vlagatelju, in sicer ime, priimek in kontaktne podatke (tj. naslov bivališča, občasno tudi telefonsko številko in elektronski naslov). Na vprašanje, ali izvedenci menijo, da od (S)CSD prejmejo dovolj informacij o vlagatelju, je več kot polovica odgovorila pritrdilno. Preostali izvedenci (42 %) pa so izpostavili, da ne ter da želijo pridobiti še podatek o vrsti invalidnosti vlagatelja oz. kakšno je njegovo zdravstveno stanje (diagnoza), vpogled v vlogo, ali vsaj nekatere podatke iz vloge (npr. EMŠO) ter podatek, ali vlagatelj prejema dodatek za pomoč in postrežbo oz. ali uveljavlja pravico do katerih drugih storitev (npr. pomoč na domu, vključenost v varstveno delovni center).

Med razpravo na delavnici so nekateri izvedenci izpostavili, da so se srečali s primeri, ko so vlagatelji želeli, da je v strokovni komisiji za oceno točno določen izvedenec (poimensko). Zato smo v anketi izvedence vprašali, ali se jim zdi ustrezno, da imajo vlagatelji možnost predlagati točno določene člane komisije. Večina (80 %) izvedencev se je strinjala, da ni ustrezno, da ima vlagatelj to možnost.

Dvema tretjinama (66,8 %) izvedencev se tudi ne zdi ustrezno, da se vlagatelj in član komisije osebno poznata. Menijo, da poznanstvo med vlagateljem in izvedencem zmanjšuje objektivnost ocenjevanja, lahko povzroča izvajanje pritiska na izvedenca in/ali vodi v možne zlorabe postopka (npr. vnaprejšnje dogovarjanje o odobrenem številu ur OA). Nekateri izvedenci navajajo, da se v primeru imenovanja v komisijo za oceno upravičenosti do OA za vlagatelja, ki ga osebno poznajo, sami izločijo iz postopka in prosijo za zamenjavo člana komisije. Izvedenci, ki menijo, da poznanstvo med vlagateljem in ocenjevalcem ni sporno, utemeljujejo, da v takih primerih izvedenec lahko bolj točno oceni vlagatelja, saj bolje pozna njegove življenjske okoliščine, oviranost, potrebe itd. Poleg tega vlagatelj zaradi poznanstva težje prireja svoje odgovore, ali izvedencu sugerira potek ocenjevanja. Za vlagatelja pa je poznanstvo lahko prednost, saj izvedencu bolj zaupa, je v svojih odgovorih bolj iskren, se v komunikaciji bolj odpre in lažje sodeluje v postopku. Tako v anketi kot tudi na delavnici so nekateri izvedenci izrazili stališče, da morajo izvedenci ne glede na poznanstvo z vlagateljem postopek ocenjevanja izvajati objektivno in v skladu z ocenjevalnim orodjem.

V anketi smo izvedencem postavili nekaj vprašanj glede sodelovanja s (S)CSD. Rezultati kažejo, da so izvedenci na splošno zadovoljni s sodelovanjem s S(CSD). Izvedenci se večinoma strinjajo, da je bila do sedaj njihova komunikacija v zvezi z delom komisije ustrezna (povprečna ocena 4,1), čeprav nekoliko več kot desetina (12,2 %) izvedencev meni nasprotno. Skoraj tri četrtine (72,2 %) izvedencev ocenjuje, da so na (S)CSD s področjem OA ustrezno seznanjeni, podobno pa ocenjujejo tudi pravočasnost (povprečna ocena 4) in strokovnost (povprečna ocena 3,9) odzivanja na vprašanja in dileme izvedencev. Večji delež (83,3 %) izvedencev se strinja ali popolnoma strinja, da jim (S)CSD v zvezi z delom komisije nudi vso potrebno pomoč.

Edina trditev, s katero se približno polovica (51 %) izvedencev ne strinja ali sploh ne strinja je, da je naloga (S)CSD, da se z vlagateljem in izvedencema dogovori za termin obiska komisije. Nekateri so še dodatno zapisali, da bi bilo bolje, če se za termin izvedbe ocenjevanja člana komisije lahko dogovorita sama (zaradi

lažje organiziranosti dela). Dodatno so izvedenci navedli, da se jim zdi delo (S)CSD korektno, da so ustrezno organizirani in odzivni ter da z njihove strani večinoma prejmejo dovolj informacij, čeprav bi si želeli več informacij in pojasnitev, na kakšen način se imenujejo komisije, saj S(CSD) nekatere izvedence imenuje v komisijo pogosteje kot druge.

Slika 11: Povprečne ocene različnih vidikov sodelovanja izvedencev s SCSD

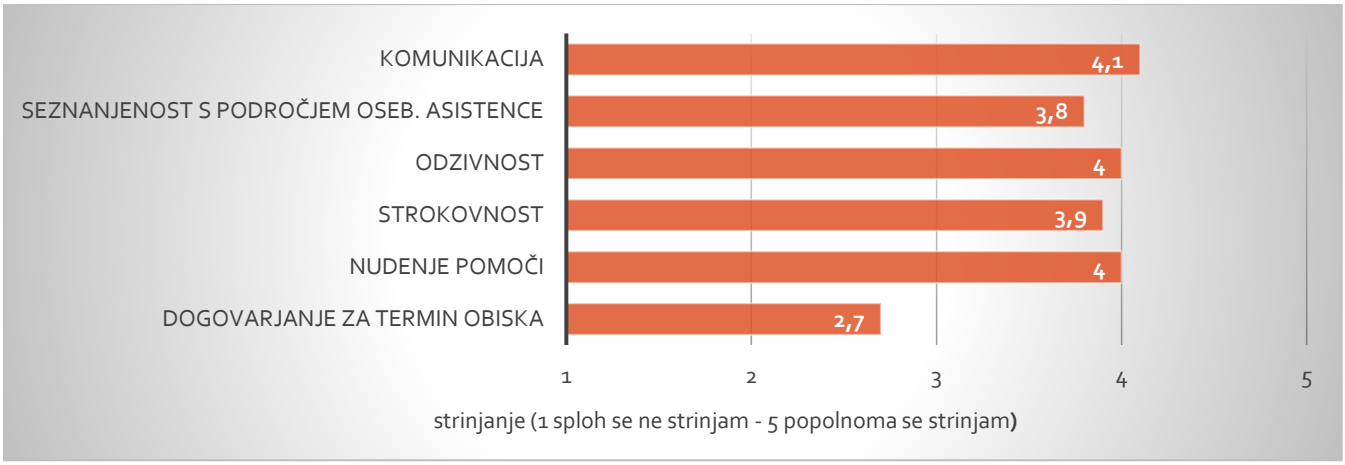

Organiziranost in delo CSD na področju OA (v letu 2019)

Da bi bolje razumeli vlogo in naloge CSD na področju OA, smo na fokusnih skupinah in v intervjuju strokovnim delavcem s CSD zastavili različna vprašanja. V nadaljevanju predstavljamo ugotovitve po tematskih sklopih.

S 1. 10. 2018 se je v Sloveniji organizacija centrov za socialno delo preoblikovala. Z reorganizacijo se je ustanovilo 16 novih območnih (regijskih) CSD, iz obstoječih 62 centrov pa se je oblikovalo 63 enot CSD. Slednje delujejo kot vstopne točka za vse pravice uporabnikov, tudi za uveljavljanje pravice do OA. V skoraj vseh primerih je na eni enoti za področje OA zadolžena/zaposlena ena oseba, ponekod je ena oseba za dve enoti na območni CSD.

Tekom pogovora v fokusni skupini so strokovni delavci CSD poročali, da običajno na eni enoti CSD dela na področju OA ena oseba, v nekaterih primerih (običajno gre za manjše enote CSD) pa je ena oseba zadolžena za dve enoti.

Večina udeležencev fokusne skupine poleg strokovnih nalog na področju OA opravlja delo še na drugih področjih socialnega varstva (npr. skrbništvo za mladoletne, družinski pomočnik, DPP, izplačilo za izgubljen dohodek, slovenski znakovni jezik, zakon o socialnem vključevanju). Ocenjujejo, da jim delo na področju OA predstavlja 20 % dodatnega dela. Udeleženci so povedali, da so bili povečan obseg dela in obremenitve predvsem v decembru 2018 in začetku leta 2019 (takoj po uveljavitvi zakona), potem pa se je stanje začelo umirjati.

Med naloge, ki jih strokovni delavci opravljajo na področju OA, so nudenje prve socialne pomoči, informiranje vlagateljev o pravicah iz ZOA ter postopku uveljavljanja teh pravic, sprejem vlog, pozivanje k dopolnitvi vlog, posredovanje vlog na SCSD (v začetku izvajanja ZOA), možnost pritožbe na izdano mnenje komisije, izdaja odločbe in vrednotnice na podlagi prejetega mnenja. Po potrebi tudi pomagajo vlagateljem pisati pritožbo in za dodatne informacije občasno v imenu vlagateljev kontaktirajo SCSD in/ali

MDDSZ. Nekateri strokovni delavci so v invalidskih društvih oz. organizacijah že pred uveljavitvijo zakona (oktobra, novembra 2018) predstavili vsebino zakona in na ta način informirali potencialne vlagatelje. V nekaterih regijah so tudi društva/organizacije (predvsem slepih in slabovidnih) dobro informirala svoje člane. Strokovni delavci so v tistem času opazili porast vlog za uveljavljanje pravice do OA.

Glede organiziranosti dela in izvajanja nalog na področju OA so strokovni delavci izpostavili, da je nujna čimprejšnja zaposlitev koordinatorjev, ki bodo prevzeli večino dela, ki ga morajo sedaj opravljati strokovni delavci.

V zvezi s sodelovanjem CSD s Skupnostjo so udeleženci poročali, da je sodelovanje korektno. S SCSD sicer nimajo veliko stika, razen ko poizvedujejo, kdaj jim bodo posredovali mnenja komisij in v primeru določenih dilem oz. vprašanj. Strokovni delavci namreč opažajo, da precej dolgo traja, da SCSD imenuje komisijo in izda mnenje, vlagatelji pa so neučakani in se z vprašanji obračajo na CSD, ki pa jim glede tega ne more pomagati.

»…Čakamo, kličemo. Ker stranke se sprašujejo, kdaj bo, kje je. Da niso še dobile, da bo komisija prišla. Ker mi smo jim pa to rekli na centru …«

Informiranost strokovnih delavcev CSD

Pred uveljavitvijo zakona sta bili v novembru in decembru za strokovne delavce na CSD organizirani dve izobraževanji. Eno izobraževanje je organiziralo ministrstvo in je bilo bolj teoretično usmerjeno, drugo pa je organizirala skupnost in je vključevalo predstavitev sistema ISCSD (modula za osebno asistenco). Vsako izobraževanje je trajalo uro in pol. Udeležence na fokusni skupini smo vprašali, kaj menijo o izvedenih izobraževanjih. Večina je izrazila nezadovoljstvo, predvsem zato, ker sta bili izobraževanji tik pred začetkom izvajanja zakona, saj se niso uspeli pravočasno organizirati za opravljanje dela na področju OA. Pogrešali so tudi več informacij s strani MDDDSZ. V tistem obdobju tudi še niso imeli konkretnih vprašanj s terena, zato bi sedaj nujno potrebovali dodatna izobraževanja ali delavnice, kjer bi lahko izpostavili svoje dileme. Želeli bi tudi dodatne informacije glede ustanavljanja s. p.-jev (kakšen je postopek), saj strankam v zvezi s tem ne znajo odgovoriti na vprašanja.

»…Novembra smo se izobraževali, decembra je bilo odločbe treba 'sfiniširat', da so januarja ljudje dobili pravico…«

»…Izobraževanje, ki je bilo takrat, ko nismo mi še vedeli, za kaj se gre. Ne moreš niti vprašati. Zdaj bi bilo treba konkretno okroglo mizo, kjer se vsi dobimo s sogovornikom, ki bi bil pripravljen povedati stvari …«

Glede informiranosti so strokovni delavci povedali, da na splošno želijo dobiti celosten vidik s področja OA, tj. da bi se skupaj sestali vsi deležniki (MDDSZ, SCSD, izvajalci OA, izvedenci, osebni asistenti) in bi predstavili vsak svoj vidik dela (npr. kaj je njihova naloga, s katerim težavami se srečujejo pri svojem delu, kako jih rešujejo, predlogi in rešitve za nadaljnje delo).

O izkušnjah s sodelovanjem s CSD smo vprašali tudi uporabnike storitev OA. Slaba polovica anketirancev se strinja, da so od CSD dobili ustrezne odgovore na svoja vprašanja v zvezi z OA, dobrih 41 % jih meni, da so na CSD s področjem OA dobro seznanjeni, dobra polovica pa smatra, da je na CSD zaposlena ustrezno usposobljena oseba, na katero se v zvezi z OA lahko obrnejo.

Slika 12: Ocena sodelovanja uporabnikov s CSD v zvezi z OA (marec 2020)

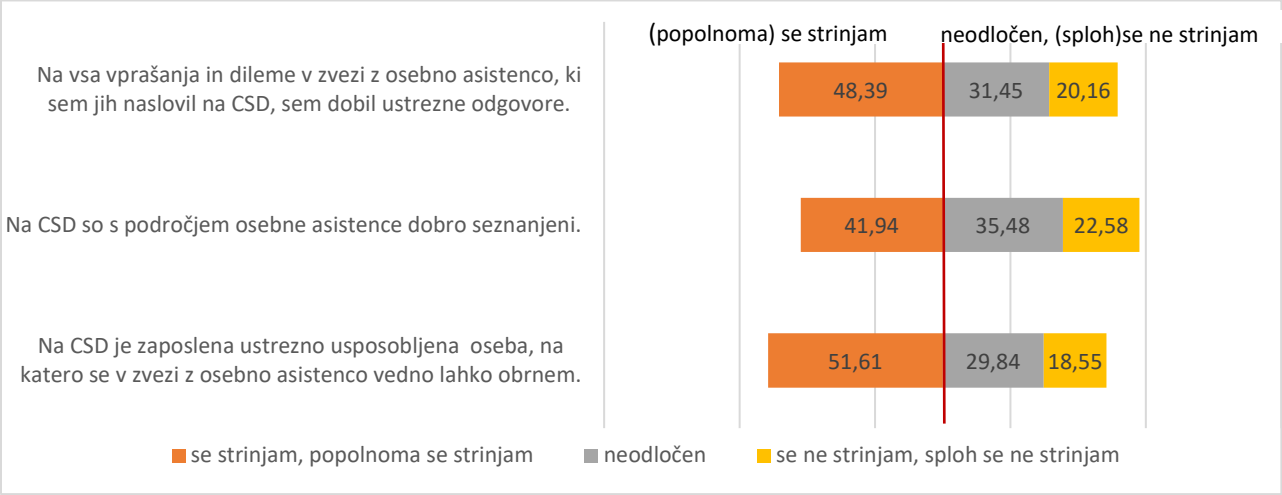

Uporabnike smo nadalje prosili, da pojasnijo svoje odgovore. Slednje lahko strnemo v štiri sklope odgovorov:

- Slabo sodelovanje s CSD: slabo podajanje informacij, počasni postopki, predolgo čakanje na odločbo.
- Premalo oseb na CSD: *»Na CSD za področje OA skrbi le ena oseb... Torej se tudi postopki posledično vlečejo kakor tudi morebitne zahteve povezane za izvajanje OA.“*
- Potrebna boljša usposobljenost strokovnih delavcev na CSD: večja strokovnost na področju poznavanja invalidskega varstva, boljše poznavanje zakonodaje, potreba po boljši informiranosti in organiziranosti, težave predvsem na začetku uveljavitve ZOA.
- Korektno sodelovanje: dobro sodelovanje in dobre izkušnje z delom CSD, korektno sodelovanje s strokovnimi delavci na CSD, profesionalno in prijetno sodelovanje, sodelovanje brez težav, prijazni, vse je bilo "o.k.".

Glede časa, ki preteče od oddaje vloge do prejetja odločbe, več kot polovica uporabnikov (59 %) meni, da ta čas ni ustrezen. Po navedbah uporabnikov število dni od oddaje vloge do začetka prejemanja storitev OA znaša do 300 dni, v povprečju pa skoraj 42 dni. Največ uporabnikov je navedlo, da je od oddaje vloge do začetka prejemanja storitev OA minilo 30 dni.

Učinkovitost in težave strokovnih delavcev na CSD

V fokusni skupini smo naslovili tudi vprašanja glede učinkovitosti opravljanja dela na področju OA in na katere težave so strokovni delavci do sedaj pri svojem delu naleteli. Udeleženci so izpostavili, da bi za učinkovito delo potrebovali osebo ali skupino ljudi, ki bi jim odgovarjali na vprašanja in jim pomagali reševati dileme s terena.

»...Potrebujemo sogovornika ...«

»...Manjka nam en vmesni člen ...«

Trenutno težave rešujejo skupaj s sodelavci ali strokovnimi delavci z drugih enot CSD. Predlagali so tudi, da bi se lahko oblikovale intervizijske in supervizijske skupine ali celo aktivi, kjer bi si strokovni delavci s področja OA lahko delili izkušnje, mnenja in nasvete.

Strokovni delavci težave opažajo tudi pri pripravi in izdaji odločb o pravici do OA. Povedali so, da obrazec za odločbo ni poenoten in lahko vsak strokovni delavec pripravi odločbo na malo drugačen način. Predlagajo, da bi bilo potrebno vse obrazce in dokumente poenotiti, da bo praksa na vseh centrih po Sloveniji enaka.

»…Najprej je treba poenotit zadeve. Da se bomo sploh lahko pogovarjali…«

»…En predlog bi bil, da v bistvu ta šimelj poenotijo. Da je vse isto. Da ima cela Slovenija isto…«

Na centrih za socialno delo je za vodenje in upravljanje informacij s področja socialnega varstva v vzpostavljen informacijski sistem ISCSD. V sistemu je eden izmed modulov posebej namenjen vodenju podatkov o osebni asistenci za vsakega posameznika. Na fokusni skupini so udeleženci povedali, da jim je sistem ISCSD do določene mere v pomoč pri upravljanju področja OA, vendar pa ni ažuren, ne deluje ustrezno, je pomanjkljiv in potrebna bi bila nadgradnja. Prav tako se jim zdi vprašljiva varnost osebnih podatkov, saj ima vpogled v sistem in možnost spreminjanja podatkov kdorkoli z drugih enot CSD. Glede varovanja osebnih podatkov zaznavajo težave tudi pri pošiljanju dokumentacije vlagateljev po »navadni« pošti in ne s priporočeno pošiljko.

Zanimalo nas je tudi, s kakšnimi vprašanji se na strokovne delavce CSD obračajo vlagatelji. Gre predvsem za iskanje pomoči pri pojasnjevanju vsebine mnenja, iskanju izvajalcev OA, spremembi statusa družinskega pomočnika in prehajanju v osebnega asistenta, ustanavljanju s. p.-ja. Ker je trajanje od ocenjevanja do izdaje mnenja ter nato odločbe dolgo, so vlagatelji nestrpni in želijo informacije, kdaj bo začela veljati njihova pravica do OA. Vlagatelji si želijo osebni stik s strokovnim delavcem, saj so njihove situacije zelo različne. Pogosto vlagatelji pričakujejo od CSD več, kot jim le-ta lahko nudi (npr. da jim bodo pomagali iskati izvajalce OA, jih dodatno informirali). S strani vlagateljev sicer ne zaznavajo pritiskov.

»…Dostikrat mislijo, da če mi poznamo osebno asistenco, tudi najdemo osebne asistente. Ker to nekako pričakujejo, zato je prav težko, ko moramo reči … Priznamo pravico in potem so organizacije, ki to zagotavljajo…«

»…Ampak uporabniki pričakujejo, da jim mi pomagamo. Želijo tudi, da jim pomagamo iskati izvajalca…«

Komentarji in predlogi v zvezi z osebno asistenco

Poleg zgoraj navedenih tem smo udeležencem fokusne skupine dali možnost za diskusijo o dodatnih komentarjih, dilemah, predlogih v zvezi z osebno asistenco.

Na splošno so strokovni delavci mnenja, da marsikatera stvar (še) ni dodelana. Zdi se jim, da zakon ne dosega svojega namena, in sicer večje samostojnosti in aktivnosti invalidne osebe. Slednje je še posebej oteženo doseči v primeru zaposlovanja družinskih članov kot osebnih asistentov. Predlagali so, da bi to morali omejiti na zaposlovanje največ enega družinskega člana.

Poročali so tudi, da opažajo težnjo svojcev po spremembi statusa od družinskega pomočnika k osebnemu asistenti, da pa se marsikateri ne zavedajo, kakšne so posledice te spremembe v smislu delovnega razmerja (npr. nadomeščanje v času bolniške odsotnosti osebnega asistenta ali dopusta). Strinjali so se, da bi bilo potrebno opolnomočiti družinske pomočnike v smislu, da bi imeli enake pravice kot osebni asistenti.

"…In zdaj ti moji družinski pomočniki počasi stremijo k temu, da bodo osebni asistenti. Seveda se to vsem ful splača…"

Prav tako opažajo, da želijo nekateri svojci vlagateljev ustanoviti lasten s. p. za namen izvajanja OA, vendar so trenutno še negotovi in se še informirajo o možnostih.

Glede prehajanja iz statusa družinskih pomočnikov v status osebnega asistenta smo povprašali za mnenje tudi svojce uporabnikov OA. Med vprašanimi je imelo status osebnega asistenta kar 77 % , od teh je bilo dobrih 44 % takih, ki so imeli pred ZOA status družinskega pomočnika. Za spremembo statusa se je večina svojcev odločila zaradi boljših delovnih pogojev v okviru OA (pravice iz delovnega razmerja, nadomeščanje v primeru odsotnosti, bolniške, boljših pogojev dela osebnega asistenta, boljši finančnih pogojev,...), nekateri pa so se za to odločili na pobudo CSD. Pogoje dela družinskih pomočnikov slikovito prikazuje naslednja izjava enega izmed anketiranih:

»*Družinski pomočnik je diskriminiran, ni pravice do dopusta, do regresa... in je popolno razvrednotenje človeka in v neskladju z zakonodajo*.«

Glede odločitve za spremembo statusa pa je povedna naslednja izjava anketiranke:

»*Zaradi tega ker sem s tem dobila redno zaposlitev, imam pravico do bolniške in letnega dopusta, saj me pride nekdo v tistem času nadomeščat...predvsem pa sem pridobila nazaj na samozavesti, da sem nekaj vredna za delo ki ga opravljam*.«

Sodelovanje med izvedenci – člani komisije (imenovanja komisije, usklajevanje, podajanje informacij, ocenjevanje, medsebojna komunikacija)

Glede tehničnih vidikov ocenjevanja (praktičnega poteka ocenjevanja pri vlagatelju, uskladitve ocene med izvedencema in priprave usklajenega mnenja) so nekateri izvedenci na delavnici poročali, da že med samim razgovorom z vlagateljem izpolnjujejo ocenjevalni obrazec, medtem ko si drugi zgolj beležijo ključne informacije in obrazec izpolnijo po končanem razgovoru. Med ocenjevanjem ima večina izvedencev ob sebi navodila, s katerimi si pomagajo v primerih, ko so v dvomu glede ocen. So pa izpostavili, da je raba navodil med ocenjevanjem čez čas manj pogosta, saj so z večkratnim delom na terenu postali bolj vešči ocenjevanja in navodil v večji meri ne potrebujejo več. Na delavnici so izvedenci povedali, da običajno ne prihaja do razhajanja v ocenah med izvedencema, če pa že so odstopanja, izvedenca ponovno prebereta navodila za ocenjevanje in ocene poenotita. Izvedencem se na splošno zdi ključno to, da podajo takšno oceno in pripravijo takšno mnenje, ki ga bodo znali kasneje utemeljiti oz. zagovarjati.

V zvezi z ocenjevalnim postopkom so izvedenci na delavnici izpostavili še nekatera druga stališča in pomisleke. Omenili so, da mnenje pogosto pripravijo takoj po izvedenem razgovoru pri vlagatelju, običajno v bližnjem lokalu, saj nimajo na voljo primernejšega prostora. Nekateri pa mnenja pišejo tudi v svojih službenih pisarnah. Več izvedencem se ne zdi ustrezno, da morajo sami poravnati stroške tiskanja in pošiljanja mnenja na (S)CSD. Težave vidijo tudi glede varovanja osebnih podatkov, in sicer pri izmenjavi mnenja med izvedencema preko elektronske pošte, pošiljanju mnenja po navadni pošti in shranjevanju mnenja na osebnem računalniku izvedenca. Pri osebnih podatkih se jim ne zdi ustrezno tudi to, da imajo vlagatelji možnost pridobiti osebne podatke izvedenca (ime, priimek, telefonsko številko), saj imajo nekateri izkušnje, da so jih vlagatelji po koncu ocenjevanja klicali in postavljali dodatna vprašanja. Izvedenci so med drugim opozorili, da so se na terenu srečali tudi s primeri zanemarjanja in nasilja (predvsem psihičnega) nad vlagatelji s strani svojcev/skrbnikov.

Izhajajoč iz pogovora na delavnici smo tudi v anketi izvedencem zastavili nekaj vprašanj glede njihovega sodelovanja z drugim članom komisije. Na lestvici od 1 (vedno) do 4 (nikoli) so izvedenci ocenili štiri trditve glede sodelovanja. Ugotavljamo, da je večina (86,7 %) izvedencev vedno dobro sodelovala z drugim članom komisije, medtem ko je en izvedenec ocenil, da nikoli ni dobro sodeloval. Enako so izvedenci ocenili tudi trditev *Komunikacija z drugim članom komisije je bila dobra.* Glede usklajevanja ocen z drugim članom komisije približno dve tretjini (61,1 %) izvedencev nikoli ni imelo težav, dobra tretjina (38,9 %) pa je imela težave le včasih. Na splošno je bila večina izvedencev do sedaj zadovoljna s sodelovanjem z drugimi člani

komisij in glede tega nimajo posebnih pripomb. Nekateri izvedenci so kljub temu tako na delavnici kot tudi v anketi izpostavili, da so imeli neugodne izkušnje z delom v paru s predstavnikom uporabnikov, kjer delitev dela ni bila vedno enakomerno razporejena, saj predstavnik uporabnikov svojega dela ni opravil v skladu z dogovorom.

Slika 13: Pogostost[2] sodelovanja med članoma komisije (AS[3])

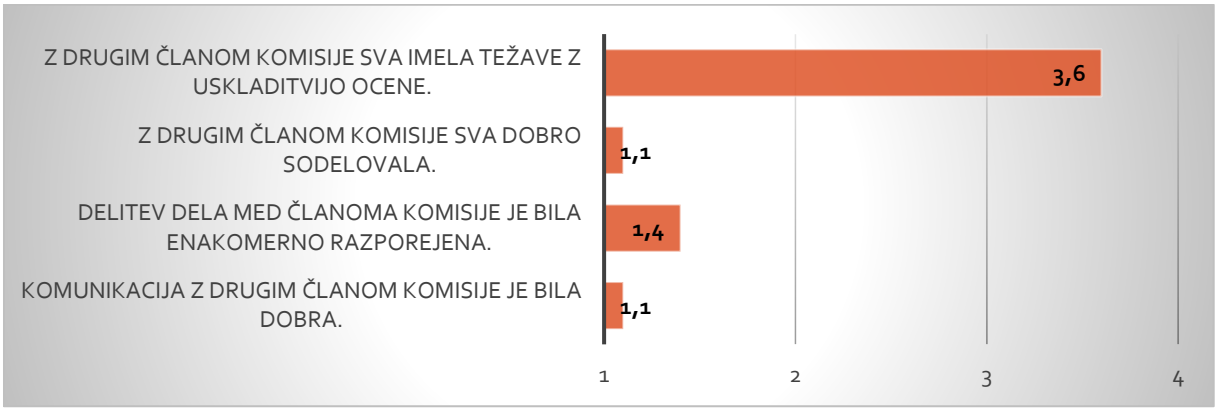

Izvedenci so podali tudi nekaj komentarjev in predlogov za delo članov komisije v prihodnje. Izrazili so željo, da bi se dvojice izvedencev ohranjale, tj. da bi izvajala ocenjevanje vedno ista člana komisij, saj sta bolj usklajena, ocenjevanje lahko izvedeta hitreje, delitev dela pa je že vnaprej določena. Nekateri so poudarili, da je pri delu komisij pomembno prilagajanje, usklajevanje, dogovarjanje in kompatibilnost članov med seboj.

4.4 Ocenjevalno orodje ZOjA

Orodje za oceno upravičenosti do OA smo pripravili na Inštitutu RS za socialno varstvo na podlagi koncepta vrednotenja stopnje samostojnosti osebe. Gre za koncept, ki izhaja iz uporabniške perspektive in krepi moč uporabnika, saj nas v ocenjevalnem procesu zanima predvsem, kakšna je stopnja samostojnosti vlagatelja, v kolikšni meri torej lahko aktivnosti načrtuje, se odloča, izvede itd. samostojno ter v kolikšni meri s pomočjo druge osebe. Koncept upošteva socialni model razumevanja invalidnosti oz. hendikepa, ne izhaja iz posameznih tipov invalidnosti, statusa in diagnoze vlagatelja, pač pa nas zanimajo konkretno stanje in potrebe vlagatelja tukaj in zdaj. Z uporabo tega koncepta je presežen pogosto uveljavljen način določanja pravic na podlagi statusa in vrste invalidnosti upravičenca.

Predlog orodja, ki smo ga pripravili v letu 2017, smo v želji da bi z ustreznim orodjem čim bolj realno ocenili potrebe po osebni asistenci in na tej podlagi dobili število ur OA, obrnili na izvajalce OA za sodelovanje in pomoč pri izvedbi testiranja. V januarju 2018 smo pripravili izobraževanje za trenutne izvajalce OA. Namen izobraževanja je bil v prvi vrsti seznanitev izvajalcev z ocenjevalnim obrazcem in načinom ocenjevanja oz. ugotavljanja upravičenosti do OA, v drugi vrsti pa vključitev izvajalcev v testiranje ocenjevalnega obrazca pri njihovih trenutnih uporabnikih. Cilj testiranja je bila ocena primernosti orodja pri trenutnih uporabnikih OA ter priprava popravkov oz. dopolnitev orodja na podlagi izkušenj in rezultatov testiranja. Na tej podlagi smo konec februarja 2018 pripravili končno verzijo orodja (navodil za ocenjevanje in ocenjevalnega obrazca), ki smo ga poimenovali ZOjA.

[2] Lestvica od 1 (vedno) do 4 (nikoli)
[3] AS - aritmetična sredina ali povprečje odgovorov

V pričujočem podpoglavju vrednotimo, ali je ocenjevalno orodje za ugotavljanje upravičenosti do OA ustrezno, in sicer ocenjujemo: razumljivost in uporabnosti navodil ter relevantnosti vprašanj glede na namen ocenjevanja; zahtevnost celotnega orodja in časovna zahtevnost izvedbe ocenjevanja; doživljanje ocenjevalnega orodja s strani izvedencev; primernost koncepta ugotavljanja stopnje samostojnosti ter primernost izračuna ur OA, na koncu pa podamo še predloge sprememb in dopolnitev, ki so jih v spletni anketi navedli izvedenci.

Razumljivost in uporabnost navodil za ocenjevanje

Navodila za ocenjevanje oz. navodila za rabo obrazca za ugotavljanje upravičenosti do OA so sestavni del ocenjevalnega orodja ZOjA. Za vsako posamezno oceno so podana navodila, v katerem primeru se osebo oceni z eno izmed možnih ocen (npr. samostojen, večinoma samostojen, večinoma odvisen, popolnoma odvisen), pri nekaterih ocenah pa so podani tudi primeri. Osebo se ocenjuje na osmih področjih oz. modulih, in sicer: gibanje, kognitivne in/ali komunikacijske sposobnosti, vedenje in duševno zdravje, skrb zase, izvajanje terapevtskih ukrepov in ravnanje v primeru bolezni, vsakdanje življenje in socialni stiki, aktivnosti izven domačega okolja in gospodinjska opravila.

Izvedence smo v anketi prosili, da ocenijo tako navodila z vidika enoznačnosti, razumljivosti in uporabnosti, kot tudi vprašanja v ocenjevalnem obrazcu ter smiselnost in jasnost razlik med posameznimi ocenami.

Skoraj dve tretjini anketirancev se strinja, da so navodila za ocenjevanje uporabna. Da so navodila razumljiva se strinja nekaj manj kot 70 % izvedencev. Da so enoznačna, se strinja slabih 42 % anketirancev, najmanj pa se jih strinja s trditvijo, da so pomanjkljiva (dobrih 38 %). Če pogledamo povprečne vrednosti odgovorov ugotovimo, da se izvedenci v povprečju strinjajo z uporabnostjo (AS = 3,9) in razumljivostjo navodil (AS = 3,7), nekoliko manjše pa je njihovo strinjanje s trditvijo, da so navodila enoznačna (AS = 3,3) in pomanjkljiva (AS = 2,9).

Slika 14: Delež izvedencev glede na strinjanje s trditvami glede uporabnosti navodil za ocenjevanje

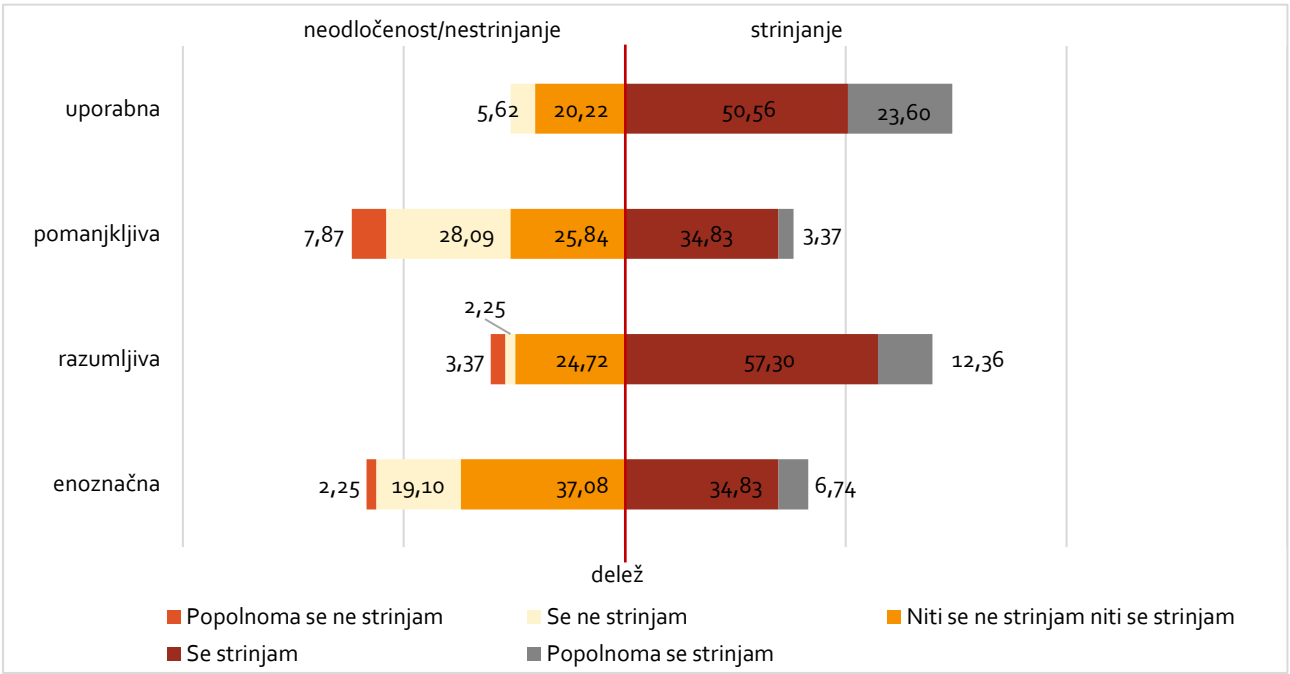

Večina anketiranih izvedencev (67,5 %) se strinja tudi s trditvijo, da so vprašanja v ocenjevalnem obrazcu razumljiva, da so vprašanja enoznačna, pa se jih strinja 41,5 %.

Anketiranci v zvezi z uporabnostjo navodil za ocenjevanje navajajo tako pozitivne kot negativne vidike. Nekateri menijo, da so navodila jasna in razumljiva, da se na podlagi navodil lahko osebo ustrezno oceni, drugi pa menijo, da je treba navodila dopolniti, da bodo bolj enoznačna in jasna. Večjo jasnost izvedenci pogrešajo predvsem pri ocenjevanju oseb z MDR. Ena izmed ključnih težav se kaže pri ocenjevanju sedmega in osmega modula, kjer je možna tudi ocena »ni potrebe/ne želi« (oseba nima potrebe po izvajanju aktivnosti ali aktivnosti ne želi izvajati). Izvedenci pogrešajo natančnejša navodila, v katerih primerih se osebo oceni z »ni potrebe/ne želi«, kar je zlasti problematično pri vrednotenju gospodinjskih opravil in pri ocenjevanju oseb, katerih starši imajo podaljšano roditeljsko pravico.

Zahtevnost orodja in časovna zahtevnost izvedbe ocenjevanja

Ocenjevalno orodje je sestavljeno iz treh postopkovnih delov: življenjske zgodbe vlagatelja, ocenjevalnega obrazca ZOjA in mnenja o številu ur in vsebini OA. Izvedence smo v anketi spraševali o zahtevnosti posameznih delov orodja, tako z vidika same izvedbe kot tudi časa, potrebnega za izvedbo ocenjevanja.

Zahtevnost izvedbe posameznih delov orodja

Največjemu deležu anketiranih izvedencev (86 %) se zdi enostavna uporaba kalkulatorja, slabi dve tretjini izvedencev (64 %) ocenjuje kot enostavno izpeljavo življenjske zgodbe, dobri polovici (55 %) pa se zdi enostavna tudi uporaba ocenjevalnega obrazca. Slaba polovica (49,5 %) anketiranih meni, da so navodila za ocenjevanje enostavna za uporabo, medtem ko pripravo mnenja kot enostavno ocenjuje le dobra tretjina (36 %).

Slika 15: Delež izvedencev glede na oceno zahtevnosti izpeljave posameznih delov ocenjevanja

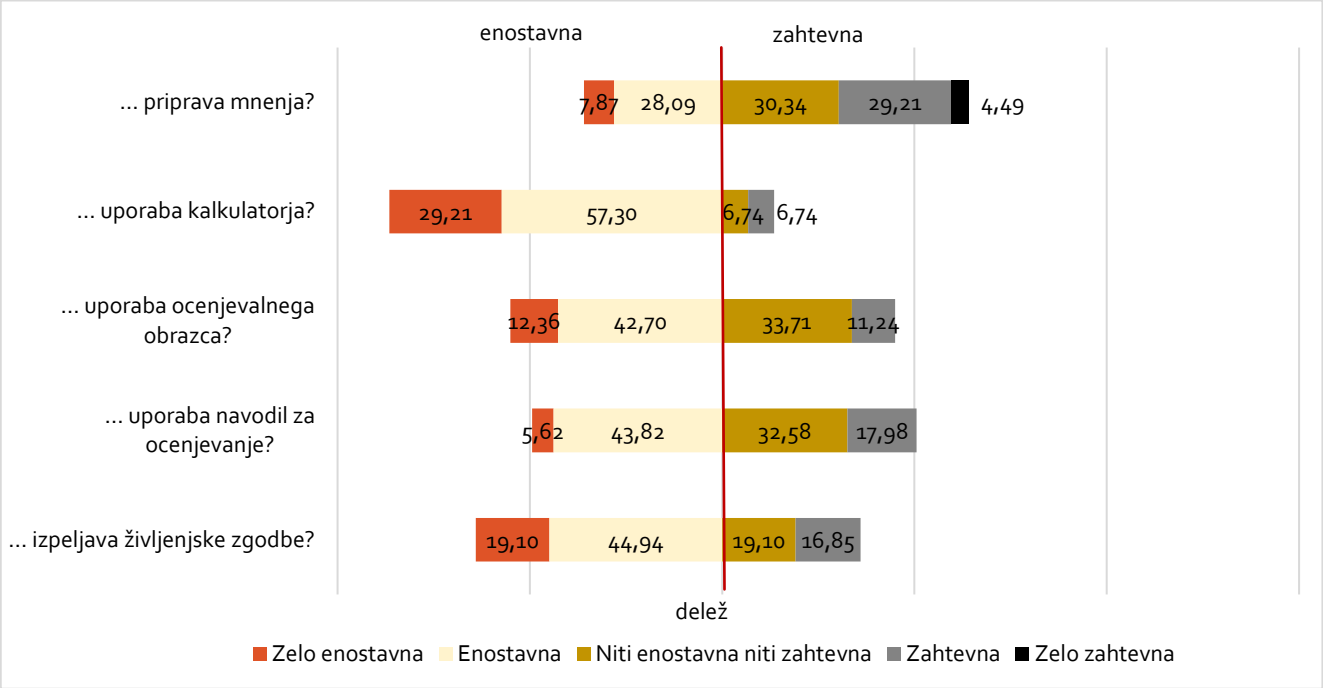

Pripravo mnenja dobrih 30 % anketirancev smatra kot niti enostavno niti zahtevno, nekoliko manjši delež (29 %) meni, da je priprava zahtevna, 5,5 % anketiranih izvedencev pa ocenjuje pripravo mnenja kot zelo zahtevno.

Kot smo omenili že pri vrednotenju kakovosti pridobljenih podatkov za evalvacijo (Poglavje 3), se mnenja izvedencev med seboj razlikujejo. Kakovost smo presojali z vidika izpolnjenosti posameznih delov mnenja in kakšni so posamezni deli mnenja po vsebini in obliki.

Preglednica 5: Delež mnenj glede na kriterij izpolnjenosti

	v celoti	*delno*	*ni izpolnjeno*
Življenjska zgodba uporabnika	68,8 %	30,3 %	0,9 %
Kratek povzetek ugotovitev ocenjevanja (po posameznih modulih, izpostavljene posebnosti)	94,3 %	3,7 %	2,0 %
Rezultati ocenjevanja z ocenjevalnim obrazcem za ugotavljanje upravičenosti do OA ZOjA	94,1 %	5,7 %	0,2 %
Opredelitev sklopov storitev OA, ki se bodo izvajali	91,5 %	8,1 %	0,4 %

Analiza mnenj z vidika izpolnjenosti posameznih delov je pokazala, da je bila v okviru mnenja najslabše izpolnjena življenjska zgodba uporabnika, saj je kar 30 % mnenj v tem delu izpolnjenih le delno, slab odstotek pa je takih, kjer življenjska zgodba uporabnika v mnenju sploh ni napisana. Podatek je kar presenetljiv, saj rezultati ankete kažejo, da več kot polovica izvedencev smatra izpeljavo življenjske zgodbe kot enostavno. Življenjska zgodba uporabnika je zelo pomemben del ocenjevanja upravičenosti, saj vključuje vsebine, ki so del pogovora, ko spoznavamo drugo osebo, pomembna funkcija življenjske zgodbe pa je tudi ti. »prebitje ledu« ob začetku ocenjevanja.

Presojanje kakovosti mnenj smo opravili še z vidika vsebine in oblike mnenja. V Preglednici 5 navajamo nekaj najpogostejših vsebinskih in »oblikovnih« pomanjkljivosti mnenj. Najpogostejša pomanjkljivost mnenj (slabih 12 % mnenj) je manjkajoča navedba ali opis statusa aktivnosti (formalni status (zaposlitev,

šolanje, …), aktivnost v invalidskih društvih, različnih organizacijah,…), sledijo nepopolno izpolnjena mnenja, in sicer ni izpolnjena ena ali ni izpolnjenih več točk mnenja (dobrih 5 % mnenj), kar nekaj mnenj pa je napisanih »na roke« in so zato dokaj težko berljiva ali nečitljiva (dobra 2 % mnenj).

Preglednica 6: Delež mnenj z vidika vsebine in oblike

	število mnenj	*delež med vsemi mnenji*
Celotno mnenje je napisano na roke in je zato dokaj težko oz. nečitljivo	12	2,2 %
Manjkajoči podatki v mnenju (posamezne točke mnenja, več točk mnenja,…)	29	5,3 %
Ni navedenega statusa aktivnosti	65	12,0 %
Ni navedene trenutne pomoči, ki jo prejema vlagatelj	7	1,3 %
Zelo skopo napisano mnenje (tudi v primeru, ko oseba doseže visoko število točk)	9	1,7 %
Neskladje med številom ur v mnenju in odločbi	1	0,2 %
Skupaj	123	22,6 %

Časovna zahtevnost izvedbe ocenjevanja

V zvezi z ocenjevalnim postopkom smo tako na delavnici kot v anketi izvedence vprašali, koliko časa običajno traja razgovor z vlagateljem in koliko časa potrebujejo za pripravo mnenja. Izvedenci so v anketi navedli, da izvedba razgovora z vlagateljem v povprečju traja 1 uro in 42 minut, medtem ko priprava mnenja zahteva več časa, in sicer v povprečju 2 uri in 50 minut. Skoraj vsi anketirani izvedenci (95,6 %) so ocenili, da je trajanje celotnega postopka ocenjevanja (razgovor in priprava mnenja) ustrezno. Nekateri so še pojasnili, da mora izvedenec ocenjevalnemu postopku nameniti toliko časa, da je delo opravljeno kakovostno.

Na delavnici so izvedenci poročali o podobnem trajanju razgovora z vlagateljem in pripravo mnenja, pri čemer so nekateri izvedenci povedali, da lahko celoten postopek ocenjevanja in priprave mnenja (brez upoštevanja časa prevoza do vlagatelja in nazaj) traja tudi pet ur.

Tekom delavnice na dodatnem usposabljanju so izvedenci povedali, da nekateri vlagatelji tekom ocenjevanja sami navedejo število ur OA, ki bi jih želeli imeti oz., ki ji po njihovem mnenju potrebujejo. V anketi je več kot polovica (56 %) izvedencev odgovorila, da vlagatelji večinoma navedejo število ur OA, ki bi jih po njihovi lastni presoji potrebovali (tj. njihova samoocena), ostali pa te samoocene tekom ocenjevanja ne izpostavljajo. Kot je razvidno iz Slike 9 je najpogostejše odstopanje med urami OA, ki bi jih na podlagi samoocene vlagatelja le-ta potreboval, in urami, do katerih je vlagatelj upravičen na podlagi uporabe ocenjevalnega orodja ZojA, od 11 do 20 ur (45,1 %), sledi 21 do 30 ur (23,5 %) ter 0 do 11 ur (19,6 %), redko pa je odstopanje večje od 30 ur (11,8 %). Podatki se seveda nanašajo na tiste, ki samooceno potrebnega obsega ur OA tekom ocenjevanja izpostavijo.

Slika 16: Odstopanja med samooceno potrebnih ur OA vlagatelja in številom ur, ki vlagatelju pripadajo na podlagi ocenjevalnega orodja ZOjA

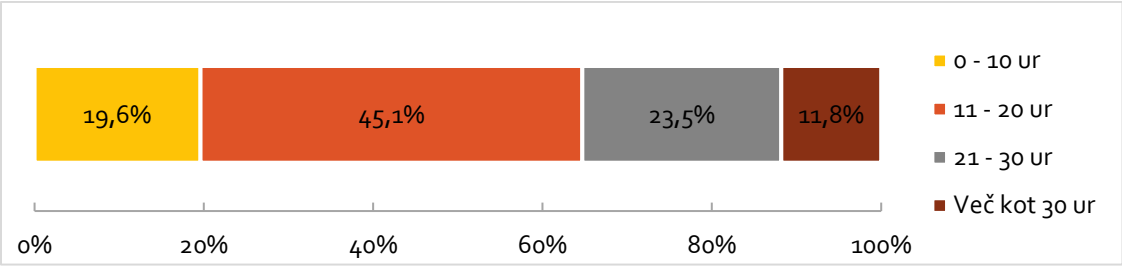

Skladno s 3. in 4. členom Pravilnika mora komisija v petih dneh od imenovanja opraviti razgovor z vlagateljem in v petih dneh od opravljenega razgovora izdati usklajeno mnenje. Več kot polovica anketiranih izvedencev meni, da sta tako čas od imenovanja komisije do izvedbe razgovora kot tudi čas za izdajo mnenja ustrezna. Tisti, ki se jim naveden čas (formalno določeno obdobje, ko morajo izvedenci opraviti svoje delo) ne zdi ustrezen, so predlagali več dni, in sicer v povprečju 9,5 dni za izvedbo razgovora in v povprečju 8,7 dni za izdajo mnenja, potem ko so opravili razgovor.

Doživljanje ocenjevalnega postopka

V anketi smo želeli ugotoviti tudi, kako se izvedenci običajno počutijo med ocenjevanjem vlagateljev. Med vsemi elementi počutja in komunikacije med ocenjevanjem, izvedenci najbolje ocenjujejo komunikacijo z vlagatelji. Tri četrtine izvedencev ima namreč izkušnjo, da je bila tekom obiska pri vlagateljih komunikacija z njimi vedno korektna. Na lestvici pogostosti (od 1-vedno do 4-nikoli), so izvedenci izjavo *Komunikacija z vlagatelji je bila korektna*, ocenili s povprečno oceno 1,3.

Slabe tri četrtine (72,2 %) izvedencev ima občutek, da so vlagatelji v svojih odgovorih pogosto iskreni, le slaba petina izvedencev (18,9 %) pa meni, da so vedno iskreni. Dobra polovica (51,1 %) izvedencev se je med izvedbo ocenjevanja pri vlagateljih vedno počutila, da lahko avtonomno vodi ocenjevalni postopek; pogosto se je tako počutilo 44,4 % izvedencev. Prav tako dobra polovica (54,4 %) izvedencev ocenjuje, da je bila komunikacija s svojci/skrbniki (v primerih, ko so bili le-ti prisotni) vedno korektna.

Izjavo *Med izvedbo ocenjevanja pri vlagateljih sem se počutil nelagodno* so izvedenci ocenili s povprečno oceno 3,7, kar pomeni, da pri njih nelagodno počutje med ocenjevanjem ni bilo prav pogosto. 70 % izvedencev ocenjuje, da se celo nikoli niso počutili nelagodno. Polovica izvedencev se je vedno počutila sproščeno, 46,7 % izvedencev pa je bilo med ocenjevanjem sproščenih pogosto.

Na splošno torej na podlagi rezultatov ankete med izvedenci ugotavljamo dokaj dobro počutje in komunikacijo med izvedenci in vlagatelji oz. svojci/skrbniki (v primerih, ko so bili le-ti prisotni pri ocenjevanju).

Navedeni rezultati so nekoliko neskladni s podatki vodene razprave na delavnici, kjer so nekateri izvedenci poročali, da so med ocenjevanjem v določenih primerih prisotne tretje osebe (običajno starši ali skrbniki), ki vlagatelju sugerirajo odgovore in/ali nad izvedenci izvajajo pritisk glede ocenjevalnega postopka. Prav tako so v skupinskem pogovoru izpostavili pomisleke glede primerov, ko med ocenjevanjem vlagatelj ni bil prisoten oz. so ga videli le za krajši čas, na vprašanja pa so želeli odgovarjati izključno svojci ali skrbniki. V takih primerih so izvedenci običajno prosili, če lahko tretje osebe zgolj pasivno spremljajo ocenjevanje oz.

se za čas ocenjevanja umaknejo. Izjema so vlagatelji z MDR, kjer je komunikacija pogosto otežena, vendar izvedenci poročajo, da je z ustreznim opazovanjem dogajanja mogoče oceniti voljo in potrebe vlagatelja.

Ocenjujemo, da so izvedenci na delavnici v vodeni razpravi izpostavljali predvsem primere, ko s komunikacijo tekom ocenjevanja niso bili zadovoljni, ko so se počutili nelagodno, pod pritiskom in so težko avtonomno vodili pogovor in ocenjevanje, zanemarili pa večino primerov, ko je bila komunikacija tekom ocenjevanja dobra. Zaradi skupinske dinamike, vzdušja in potencialne možnosti, da dominantni govorci izpostavljajo le posamezne vidike določene teme, lahko na skupinskih pogovorih pride do takih situacij in posledično rezultatov. Razlike v rezultatih glede iste teme tako lahko iščemo v omejitvah oz. pomanjkljivostih posameznih metod zbiranja podatkov.

Slika 37: Pogostost[4] posameznih občutij med postopkom ocenjevanja (AS)

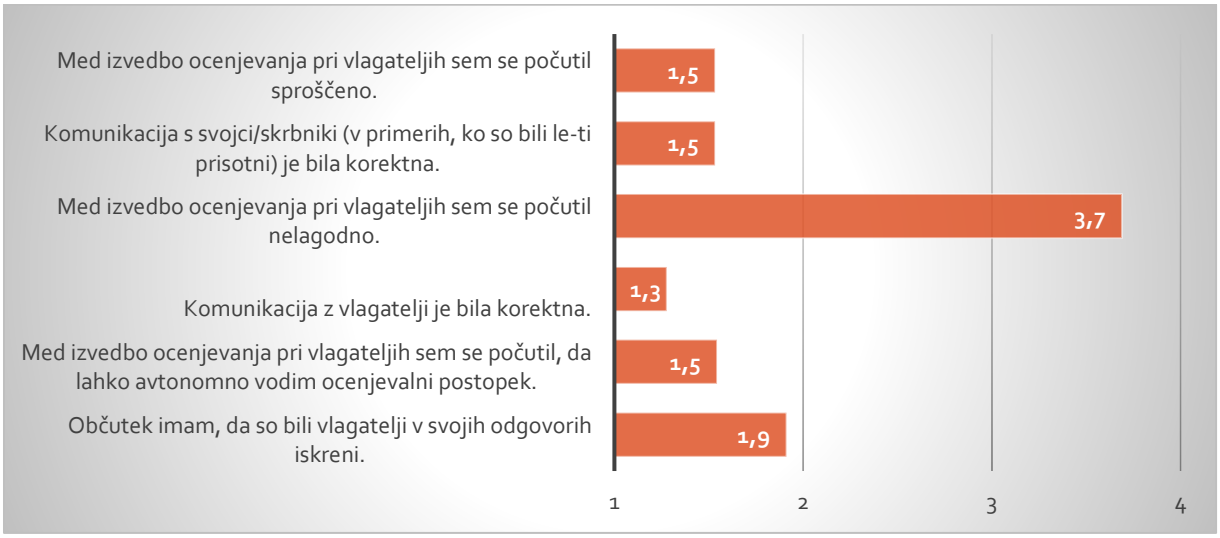

Kako so doživljali ocenjevalni postopek uporabniki

Uporabniki so postopek ocenjevanja v povprečju ocenili kot pozitivno izkušnjo (AS = 3,7[5]), prav tako se strinjajo (AS = 3,9), da med pogovorom s članoma komisije lahko pojasnili svoje stanje in izrazili svoje potrebe. Prav tako se večina uporabnikov strinja, da postopek ocenjevanja ni bil prenaporen, da ocenjevanje ni trajalo predolgo, da se med izvedbo ocenjevanja niso počutili nelagodno in da vprašanja, ki sta jih zastavljala člana komisije niso bila neprijetna.

[4] Lestvica od 1 (vedno) do 4 (nikoli)

[5] Strinjanje na lestvici od 1 (sploh se ne strinjam) do 5 (popolnoma se strinjam)

Slika 18: Ocena postopka ocenjevanja (uporabniki, marec 2020)

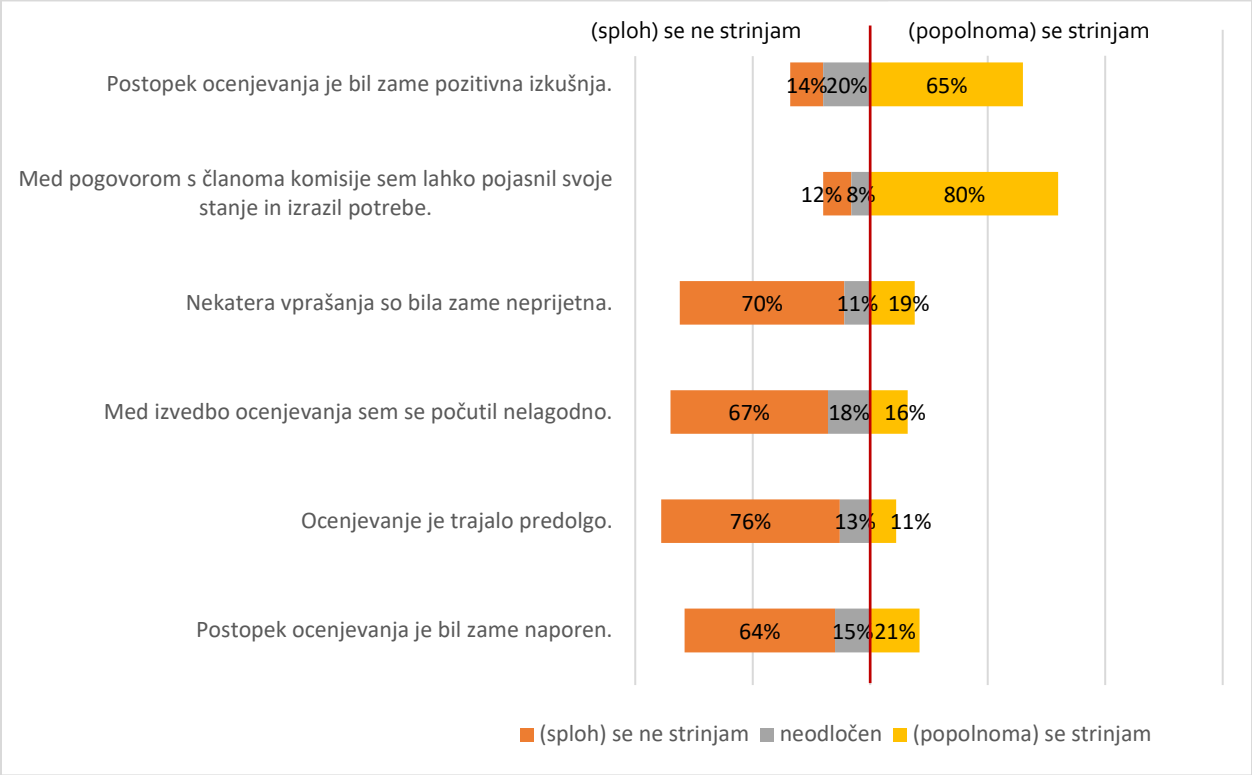

Uporabniki so pozitivno ocenili tudi delo članov komisije v postopku ocenjevanja. V povprečju se strinjajo da sta člana komisije ocenjevanje opravila strokovno, uporabnike sta seznanila s potekom ocenjevanja, jim prisluhnila in komunicirala korektno. Ocenjevanje je po oceni uporabnikov potekalo ustrezno, nekoliko zmoti le podatek, da je kar 43 % uporabnikov potrdilo, da sta jim člana komisije postavljala direktna vprašanja iz obrazca. Slednje ne bi smela biti praksa izvedencev, saj bi morali le-ti pridobivati informacije od uporabnika na način pogovora in ne direktnih vprašanj, na katera se uporabniki lahko ustrezno pripravijo in ne podajo verodostojnih odgovorov, o čemer so izvedenci poročali tudi sami.

Slika 19: Ocena članov komisije (uporabniki, marec 2020)

Večinoma so uporabniki zadovoljni z načinom ocenjevanja in s komisijo, ki je ocenjevanje izvajala. Glede samega ocenjevanja so uporabniki podali še naslednje komentarje:

- ocenjevanje je bilo izvedeno strokovno (4 uporabniki),
- z ocenjevanjem sem zadovoljen (3 uporabniki),
- dodeljeno mi je premalo ur asisistence (2 uporabnika),
- ocenjevanje je bilo korektno izvedeno (2 uporabnika),
- komisija ni upoštevala vseh dejstev (2 uporabnika),
- dolgo čakanje na odločbo po ocenjevanju (1 uporabnik),
- komisija bi morala vključevati izvedenca medicinske stroke (1 uporabnik),
- neizkušena komisija (1 uporabnik),
- nesmiselna vprašanja komisije (1 uporabnik),
- ocenjevalni obrazec premalo upošteva potrebe oseb z motnjami v duševnem razvoju (1 uporabnik),
- potrebna je revizija ocene po določenem času (1 uporabnik),
- premalo poudarka na težavah z orientacijo (1 uporabnik),
- preveč osebna vprašanja (1 uporabnik).

Primernost koncepta ugotavljanja stopnje samostojnosti ter primernosti izračuna ur OA

Izvedence smo v anketi vprašali, ali je po njihovem mnenju koncept vrednotenja samostojnosti osebe (ocenjevalno orodje ZOjA) ustrezen način ocenjevanja upravičenosti do OA po ZOA in jih ob tem prosili, da svoje odgovore pojasnijo. Več kot dve tretjini anketiranih izvedencev (68,5 %) meni, da je ta koncept ustrezen. Slednji utemeljujejo svoj odgovor sledeče: gre za pozitiven pristop, saj ocenjujemo kaj oseba zmore in ne česa ne zmore; koncept je dober, a kljub temu se pojavljajo določene dileme (vprašanje opravilne sposobnosti); omogoča sodelovanje uporabnika; presega medicinski model. Ob tem izvedenci tudi navajajo, da je način ocenjevanja primeren za izračun ur OA, da daje objektivno oceno, da je skladen z drugimi ocenami v praksi in skladen s pričakovanji uporabnikov. Nekateri menijo, da je način sicer ustrezen, vendar ga žal vsi ne uporabljajo tako, kot bi ga morali in si zato module razlagajo po svoje.

Na drugi strani pa izvedenci, ki ocenjujejo koncept ugotavljanja samostojnosti kot neprimeren (31,5 %), svoj odgovor pojasnjujejo predvsem v dveh točkah:

- ocenjevati je treba potrebo po pomoči in ne samostojnost osebe: morali bi spraševati, pri čem osebe potrebujejo pomoč in ne kje so samostojne; vrednotenje samostojnosti osebe je treba zamenjati s konceptom dejanskega ugotavljanja potreb po OA; ocenjevati je treba potrebo po pomoči pri aktivnostih in upoštevati tudi pogostost potreb;
- koncept ne sledi osnovnemu cilju OA, tj. aktivno in samostojno življenje: premajhen je poudarek na aktivnostih uporabnika; ne temelji na aktivnosti in neodvisnosti; ne moremo oceniti aktivnosti vlagatelja (neaktivni invalidi ne potrebujejo OA, temveč dolgotrajno oskrbo).

Drugi izvedenci pa svoje odgovore utemeljujejo, da koncept ni najboljši, saj prihaja do različnih ocen in subjektivnega vrednotenja. Potrebno bi bilo zajeti še medicinsko dokumentacijo zaradi zmanjšanja zlorab, ob tem pa še dodajajo, da je z vidika zlorab treba osebo opazovati in določene sposobnosti tudi praktično preveriti.

Predlogi sprememb in dopolnitev orodja

Predloge za spremembe in dopolnitve orodja so izvedenci posredovali tako v okviru spletne ankete kot tudi na dodatnih usposabljanjih, precejšen nabor predlogov za spremembe (predvsem navodil za ocenjevanje) pa so nam posredovale tudi izvajalske organizacije (med njimi v največji meri Društvo YHD).

V nadaljevanju so po posameznih modulih ocenjevalnega obrazca nanizani predlogi sprememb in dopolnitev tako orodja kot navodil za ocenjevanje, ki so jih navedli izvedenci v spletni anketi. Predlogi sprememb izvajalskih organizacij na tem mestu niso navedeni, smo jih pa v veliki meri upoštevali pri pripravi sprememb ocenjevalnega orodja ZOjA. V dogovoru z MDDSZ je IRSSV pristopil k prenovi orodja (tako obrazca kot navodil), tako da bo nova verzija ocenjevalnega orodja ZOjA (Verzija 2) pripravljena v letu 2020.

Prvi modul – Gibanje izvedenci večinoma ocenjujejo pozitivno, in sicer da je najbolj jasen modul z vidika ocenjevanja. Je ustrezen in dovolj kompleksen ter zajema vse vidike gibanja. Na drugi strani pa izvedenci menijo, da bi bilo potrebno združiti srednji dve oceni v eno (»večinoma samostojen« in »večinoma odvisen«), pri tem pa svojega mnenja ne utemeljijo. Nekateri smatrajo vrednotenje hoje po stopnicah kot nesmiselno, drugi pogrešajo boljšo opredelitev gibljivosti rok in nog. Iz »kritik« prvega modula je mogoče razbrati, da izvedenci niso dobro seznanjeni z navodili za ocenjevanje, npr. kritika izvedenca se nanaša na spreminjanje položaja v postelji, kar utemeljuje s primerom spreminjanja položaja ponoči, kljub temu, da je v navodilih jasno zapisano, da se vrednotenje spreminjanja položaja v nočnem času ne beleži v modulu 4, temveč v modulu 6, in sicer točki *6.2. Počitek in spanje*.

Zelo pomemben komentar se (pri večini modulov) nanaša na predlog po spremembi oz. dopolnitvi navodil za lažje ocenjevanje slepih in slabovidnih oseb.

Tudi **drugi modul – Kognitivne in/ali komunikacijske sposobnosti** je po mnenju izvedencev dober, ustrezen in dovolj kompleksen, na drugi strani pa se pojavljajo nekateri problemi in dileme pri ocenjevanju. Izvedenci navajajo, da imajo težave z zaupanjem skrbnikom, ki odgovarjajo v imenu vlagatelja, podobno je v primeru, ko v imenu vlagatelja odgovarjajo starši ter, da je osebe, ki so intelektualno ovirane, težko oceniti. Predlagajo, da bi moral drugi modul prinesti več točk k skupni oceni. Za lažje ocenjevanje slepih in slabovidnih oseb pa je treba dopolniti navodila v točki *2.2. Orientacija v prostoru in okolici*, saj se slepa in slabovidna oseba sicer znajde v normalnih razmerah, če pa je postavljena (pa čeprav majhna) njej nepoznana ovira, je popolnoma izgubljena, zato v teh primerih potrebuje pomoč druge osebe.

Glede **tretjega modula- Vedenje in duševno zdravje** so izvedenci mnenja, da prinaša premalo točk k skupni oceni in da o težavah v duševnem zdravju osebe ne govorijo rade (sploh ne osebam, ki jih prvič vidijo), zato bi bilo dobro, da bi imeli izvedenci možnost uvida v zdravniško dokumentacijo.

Četrti modul – Skrb zase je po mnenju izvedencev eden najpomembnejših modulov, ki jasno pokaže, v kolikšni meri lahko oseba poskrbi sama zase. Izvedenci pogrešajo bolj natančna navodila za osebe, ki potrebujejo pomoč zaradi intelektualnih ovir, nekateri izvedenci pa menijo, da je modul celo preveč razdelan in preveč osredotočen na osebe z gibalnimi ovirami. Kot problematično navajajo vrednotenje uporabe straniščа ali straniščnega stola (točka 4.10) v primerih, ko osebe za odvajanje namesto straniščа uporabljajo različne pripomočke. V teh primerih bi bilo treba pri točki 4.10. dodati možnost ocene »ne želi/ni potrebe«. Za ocenjevanje slepih in slabovidnih osebe je treba dopolniti navodila v točki 4.10, in sicer slepa in slabovidna oseba lahko samostojno izvede aktivnost, če ve kam mora. Ker ne vidi, bo v neznanem okolju morala pretipati in ugotoviti stanje, zato jo ocenimo kot večinoma odvisno od pomoči druge osebe.

Glede **petega modula: Izvajanje terapevtskih ukrepov in ravnanje v primeru bolezni** so izvedenci navedli sledeče predloge za dopolnitev navodil: določitev medicinsko tehničnih pripomočkov, ki zahtevajo pomoč asistenta pri uporabi in vzdrževanju ter natančnejše opisi primerov v navodilih (npr. opis metod čiščenja sečnega mehurja in črevesja). Izvedenci navajajo še vprašanje, kako preveriti samostojnost izvajanja terapevtskih ukrepov v domačem okolju.

Pri ocenjevanju v okviru **šestega modula: Vsakdanje življenje in socialni stiki**, imajo izvedenci kar nekaj dilem pri ocenjevanju oseb z motnjo v duševnem razvoju, npr. »*Uporabnik bo rekel, da je samostojen, starši se s tem ne bodo strinjali.«* Izvedenci predlagajo, da se v navodilih še bolj loči med načrtovanjem in izvedbo določene aktivnosti. Nekateri izvedenci predlagajo, da se oseb s fizičnim hendikepom ne vrednoti v točkah 6.1. in 6.4., saj vsi lahko samostojno načrtujejo, fizična izvedba aktivnosti pa se ocenjuje v drugih modulih. Za ocenjevanje slepih in slabovidnih osebe je treba dopolniti navodila v točki 6.6., in sicer: *Slepa oseba zna uporabljati telefon, vendar le ob predhodni prilagoditvi tretje osebe, zato jo ocenimo kot večinoma odvisno od pomoči druge osebe.*

Predlogi za dopolnitev **sedmega modula: Aktivnosti izven domačega okolja** se večinoma nanašajo na točko 7.3. Uporaba javnih prevoznih sredstev, ki se vrednoti ne glede na to ali oseba uporablja javni prevoz ali ne. Nekateri izvedenci navajajo, da je navodilo nejasno in si ga vsi drugače razlagajo, drugi izvedenci predlagajo, da se točka vrednoti le v primeru, če obstaja potreba po uporabi. Eden izmed izvedencev pa v zvezi z uporabo javnega prevoza navaja, da ni prave razmejitve med »ni potrebe« in »popolnoma odvisen«, npr. »*…večina vlagateljev ne uporablja javni prevoz in napiše, da ni potrebe in ima nič točk, če pa je popolnoma odvisen in tudi ne uporablja javni prevoz pa prejme 3 točke…«.*

Pojavlja se tudi dilema pri vrednotenju v točki 7.6. Vključenost v izobraževanje, zaposlitev in druge oblike dela, in sicer ali se pri tem upošteva vključenost osebe v VDC ali CUDV. Predlagajo, da se navodila dopolni s to informacijo. Nekateri izvedenci tudi ne vedo, kako oceniti osebo, ki se do sedaj ni udeleževala aktivnosti, ker ni imela pomoči, si pa to v prihodnje želi. Za ocenjevanje slepih in slabovidnih oseb pa je treba dopolniti navodila v točki 7.7. »…*slepa oseba, voznik sploh ne more biti. Kot sovoznik fizično vse zmore sam, ko vstopa in izstopa pa ne zaznava ovir: blatna luža, kolesom se približuje- nevarnosti, zato odvisen…«.*

Najpogostejše dileme pri vrednotenju **osmega modula: Gospodinjska opravila**, se nanašajo na ocene *ni potrebe/ne želi*. Izvedenci na eni strani navajajo, da navodila niso dovolj jasna, na drugi, pa da se navodil pri ocenjevanju dosledno ne upošteva:

»… *Nekateri ne bi opravljali gospodinjskih opravil tudi če bi bili zdravi …«,*

»… Upravljanje s financami in dokumentacijo - če ima skrbnika za te stvari, predvidevam, da zabeležimo, da pri uporabniku ni potrebe. Vem, da večina tu daje oceno večinoma odvisen ali popolnoma odvisen. Kuhanje, čiščenje, pospravljanje, nakupovanje - oseba s težko duševno prizadetostjo, ki živi v skupnem gospodinjstvu s starši ali pa oseba, ki je v komi - sploh ne moremo oceniti ali ima potrebo po tem, je pa popolnoma odvisna - dilema kako to oceniti, saj lahko v tem modulu prikrajšaš osebo za veliko število ur ali pa jih jim neupravičeno dodeliš. Tu ni bilo enoznačnega odgovora …«,

»… pri gospodinjskih opravilih bi bilo nujno potrebno bolj dosledno upoštevati navodila, saj menim, če mati oz. žena nakupuje, čisti, kuha, vse dela za družino in oseba - uporabnik nikoli ni imela potrebe po teh opravilih, da se oceni, da ni potrebe, ne pa da se ocenjuje, da je oseba popolnoma odvisna-saj ti kriteriji tudi nanesejo nekaj točk…mati oz. žena se nato zaposli ter to dela za celo družino, samo da ji država še plača, da dela to kaj je prej že itak delala …«

Sicer pa izvedenci tudi navajajo, da je ta modul izredno pomemben in po mnenju nekaterih tudi eden najmočnejših delov ocenjevalnega orodja.

Glede smiselnosti posebnega določila za uvrstitev v najvišjo stopnjo upravičenosti do OA (5. razred) oz. dodelitev 24-urne OA, ki ga omogoča ocenjevalno orodje ZOjA, smo izvedence povprašali tako v anketi za izvedence kot v okviru vodene razprave na delavnicah.

Na podlagi podatkov spletne ankete ugotavljamo, da so mnenja med izvedenci glede smiselnosti posebnega določila deljena, in sicer se s smiselnostjo posebnega določila strinja 49 % anketiranih izvedencev, 51 % pa jih je mnenja, da posebno določilo ni smiselno. Slednji svoj odgovor najpogosteje pojasnjujejo s tem, da v primerih, ko bi pri ocenjevanju osebe lahko uporabili posebno določilo, tudi po ocenjevalnem obrazcu oseba doseže najvišje število točk oz., da se uvrsti v najvišjo stopnjo upravičenosti do OA. Osebo je treba v vsakem primeru oceniti z uporabo ocenjevalnega obrazca, zato določilo ni smiselno.

Izvedenci uporabo posebnega določila precej problematizirajo. Menijo, da se je v praksi določilo pogosto neustrezno uporabljalo (predvsem v primerih, ko bi bilo za osebo ustrezneje poskrbljeno v okviru dolgotrajne oskrbe), pojavljale pa so se tudi nejasnosti in različne razlage glede opredelitve življenjske ogroženosti (na primer življenjska ogroženost zaradi epileptičnih napadov, težka motnja v duševnem razvoju, ...).

Na podlagi analiziranih mnenj ugotavljamo, da so izvedenci pri ocenjevanju vlagateljev uporabili posebno določilo v 59 primerih (10,8 % vseh mnenj).

4.5 Strokovne komisije za pripravo mnenja o vsebini in številu ur OA

Strokovne komisije opredeljujeta 5. in 6. člen Pravilnika o osebni asistenci, njihovo delo pa smo v večji meri predstavili že v podpoglavju 4.1.

V nadaljevanju vrednotimo ustreznost strokovnih komisij za ugotavljanje upravičenosti do OA, in sicer: ustreznost števila izvedencev in število ocen na posameznega izvedenca, ustreznost kriterijev za članstvo v komisijah, ustreznost predvidenih možnosti sestave komisije in števila članov komisije, ustreznost izbire izvedenca, ki živi v istem okolju kot uporabnik ter ocena usposobljenosti izvedencev.

Za vrednotenje ustreznosti strokovnih komisij smo uporabili podatke MDDSZ, podatke in informacije pridobljene z anketnim vprašalnikom za izvedence ter delavnice v okviru dodatnega usposabljanja za izvedence.

Ustreznost števila izvedencev in število izdelanih ocen

Skladno z zakonom komisijo sestavljata dva izvedenca, ki sta imenovana z liste izvedencev, ki jo vodi MDDSZ. Listo izvedencev sestavljajo strokovnjaki s področja:

- socialnega varstva (strokovnjak z univerzitetno, visoko ali višjo izobrazbo ali najmanj 1. stopnjo bolonjske smeri socialne, sociološke, pedagoške, psihološke ali druge ustrezne usmeritve),
- strokovnjaki s področja zdravstvenega varstva (strokovnjak z univerzitetno, visoko ali višjo izobrazbo ali najmanj 1. stopnjo bolonjske smeri zdravstvene usmeritve) in
- strokovnjaki – predstavniki uporabnikov po vrsti invalidnosti.

Trenutno je na listi registriranih 111 izvedencev, od tega 92 žensk (82,9 %) in 19 (17,1 %) moških.

Glede na strokovno področje je skoraj dve tretjini izvedencev na listi s področja socialnega varstva (71; 64 %). Predstavnikov uporabnikov je 30 (27 %), medtem ko je strokovnjakov s področja zdravstvenega varstva slaba desetina (10; 9%).

V anketi smo izvedence vprašali, ali se jim zdi obstoječe število članov komisije ustrezno in večina (82,2 %) se je strinjala. Nekateri so zapisali nasprotno, in sicer da je izvedencev na listi preveč in predlagajo, da bi jih moralo biti manj in le-ti ustrezneje usposobljeni. Bolj kot samo število izvedencev pa se je nekaterim zdela bolj problematična usposobljenost in strokovnost določenih izvedencev pri ocenjevanju upravičenosti do OA.

Po posameznih območjih regijskih centrov za socialno delo, največ izvedencev deluje na območju Ljubljane, in sicer 40 (36 %). Sledijo pomurska regija (16 izvedencev), Maribor (11 izvedencev) in gorenjska regija (10 izvedencev). V preostalih regijah je šest ali manj izvedencev. Na območju Severne Primorske in Spodnjega Podravja je le po en izvedenec.

Slika 20: Število izvedencev glede na območne CSD

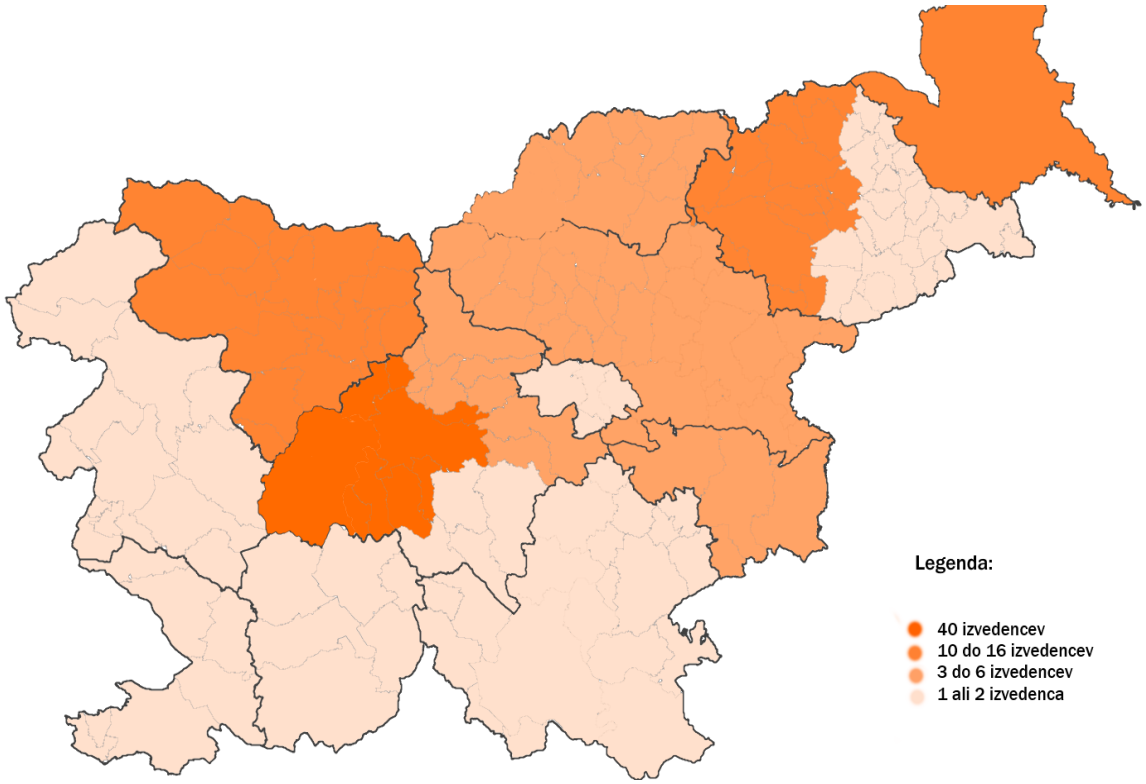

Ustreznost sestave komisij in kriterijev za članstvo v komisijah

Glede sestave komisije smo v anketi zastavili tudi vprašanje, ali se izvedencem zdi ustrezno, da je komisija sestavljena iz dveh članov. Večini (86,7 %) se to zdi ustrezno, 12 izvedencev pa je izrazilo nestrinjanje in predlagalo, da bi morali komisijo sestavljati trije člani.

V anketi smo želeli pridobiti tudi mnenje izvedencev, ali se jim zdi, da bi bilo poleg zakonsko določenih pogojev za vpis na listo izvedenk in izvedencev potrebno opredeliti še kakšne dodatne pogoje. Večji del (77,8 %) izvedencev meni, da ni potrebe po opredelitvi dodatnih pogojev, medtem ko je dobra dvajsetina (20; 22,2 %) izvedencev navedla, da bi bilo potrebno opredeliti še dodatne pogoje, in sicer predvsem

zadostno število izkušenj s področja invalidskega varstva, udeležba in aktivno sodelovanje na usposabljanjih za izvedence (npr. delo v manjših skupinah, urjenje v paru z izkušenim ocenjevalcem) in preverjanje znanja v obliki praktičnega preizkusa (tako za uporabo orodja ZOjA kot tudi preizkus komunikacijskih sposobnosti).

Skladno z zakonom lahko vlagatelj zahteva (izpolni v vlogi), da je en član komisije predstavnik uporabnikov po vrsti invalidnosti. V anketi so izvedenci na vprašanje, ali menijo, da bi moral biti v komisiji vedno udeležen predstavnik uporabnikov, v 70 % odgovorili, da se jim to ne zdi potrebno. Menijo, da mora biti izvedenec ne glede na svoj status dovolj dobro usposobljen za ocenjevanje in da morajo vsi izvedenci delati na enak način. Nekateri so tudi izpostavili, da lahko prisotnost predstavnika uporabnikov v komisiji zmanjšuje objektivnost postopka zaradi sugeriranja vlagatelju ter morebitne manipulacije in pritiska vlagateljev na predstavnika uporabnikov. Med tistimi izvedenci, ki so se strinjali, da bi moral biti v komisiji vedno en predstavnik uporabnikov, so nekateri zapisali, da je prednost predstavnika v poznavanju posamezne vrste invalidnosti (tudi zaradi lastne izkušnje) in zato bolje ali lažje oceni stanje ter potrebe vlagatelja. Izvedenci so tudi izpostavili, da če je želja vlagatelja, da je v komisiji udeležen predstavnik uporabnikov, je to potrebno upoštevati in jim tudi omogočiti. Kako pogosto pa vlagatelji izrazijo, da želijo predstavnika uporabnikov, smo ugotovili na podlagi analize podatkov iz vlog. Izmed 508 vlagateljev, ki so odgovorili na vprašanje, ali želijo, da je en član strokovne komisije predstavnik uporabnikov po vrsti invalidnosti, je 377 (74,2 %) vlagateljev odgovorilo pritrdilno, kar kaže na to, da so želje in potrebe vlagateljev glede sestave komisije precej drugačne od mnenja izvedencev.

Kot že omenjeno v poglavju o kvantitativnih instrumentih, smo velik delež informacij s strani izvedencev pridobili s spletno anketo. Izmed 90 izvedencev, ki je izpolnilo anketo, je bilo 30 predstavnikov uporabnikov (32,6%), 55 strokovnih delavcev iz socialnega varstva (59,8%) in sedem strokovnih delavcev iz zdravstvenega varstva (7,6%).

Glede na mesto zaposlitve je največ anketiranih izvedencev zaposlenih na centru za socialno delo (30; 32,6%), 21 ji je zaposlenih v društvu/invalidski organizaciji (22,8%), sedem v društvu/nevladni organizaciji na področju socialnega varstva (7,6%), šest v zdravstvenem domu ali drugi organizaciji, ki izvaja zdravstveno dejavnost (6,5%), tri v varstveno delovnem centru oz. centru za usposabljanje, varstvo in delo (3,3%). Skoraj tretjina (25; 27,2 %) izvedencev je navedla, da so zaposleni drugje, in sicer so štiri zaposleni v šoli (od tega tri v šoli s prilagojenim programom), štiri v podjetju, društvu oz. so samostojni podjetniki, pet v javnem zavodu (raziskovalni inštitut, ZZZS), dva sta brezposelna in devet jih je upokojenih.

Slika 21: Število izvedencev glede na mesto zaposlitve

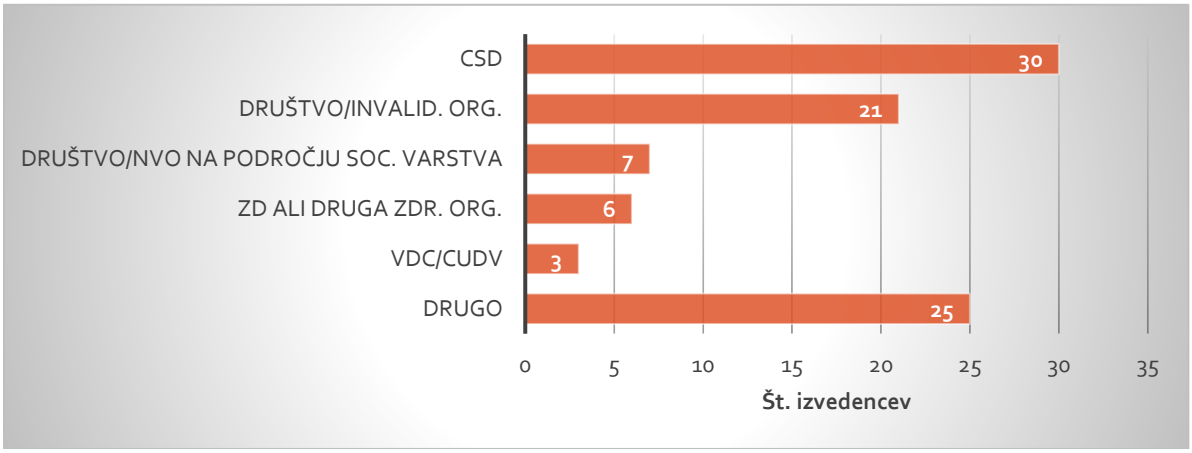

Izvedence smo vprašali tudi o njihovih dosedanjih delovnih izkušnjah na področju invalidskega varstva in dela z osebami s posebnimi potrebami. Večina članov komisij je opisala bogate, večletne (nekateri tudi več kot 40-letne) delovne izkušnje s področja invalidskega varstva, socialnega varstva in zdravstvenega varstva.

Iz zakonodaje izhaja, da komisijo imenuje pristojni CSD (1. stopnja), v kolikor se uporabnik na odločbo pritoži, pa komisijo imenuje MDDSZ (2. stopnja). V »prehodnem obdobju« (tj. v letu 2019) komisijo namesto CSD imenuje SCSD. Član komisije, ki je sodeloval v komisiji na 1. stopnji, ne more sodelovati v isti zadevi pri delu komisije na 2. stopnji.

Že tekom pogovora na delavnici so izvedenci poročali, da opažajo, da so nekateri člani komisij pogosteje imenovani za podajo mnenja o upravičenosti do OA kot drugi. Zato smo v anketi želeli ugotoviti, kolikokrat je bil posamezen izvedenec imenovan v komisijo na prvi in kolikokrat na drugi stopnji do konca marca 2019. Pokazalo se je, da so bili izvedenci v komisijo za pripravo mnenja o številu ur in vsebini OA na prvi stopnji v povprečju imenovani 12,6 krat, na drugi stopnji pa manj kot enkrat. En izvedenec ni bil še nikoli imenovan v komisijo niti na prvi niti na drugi stopnji, medtem ko je bil en član komisije imenovan že 43 krat. Največ, in sicer 12 izvedencev je bilo na prvi stopnji imenovanih šestkrat. Do konca marca 2019 je bilo v komisijo na drugi stopnji imenovanih 30 članov in članic, in sicer 20 oseb po enkrat, devet oseb po dvakrat ter ena oseba štirikrat.

Podatek o številu imenovanj posameznih izvedencev v komisijo smo pridobili tudi iz mnenj, in sicer število imenovanj do 31. 5. 2019. Podatka o številu imenovanj nismo mogli ločiti za prvo in drugo stopnjo. Največ izvedencev je bilo v komisijo imenovanih petkrat (9 izvedencev) ali šestkrat (8 izvedencev). Največje število imenovanj je bilo 52 (en izvedenec). V povprečju so bili člani komisij imenovani 16-krat.

Izvedenci za opravljanje dela člana komisije prejmejo plačilo oz. nagrado. Iz odgovorov v anketi smo ugotovili, da se nekoliko več kot polovici izvedencev (57,8 %) zdi višina plačila ustrezna. Tistim, ki se višina plačila ne zdi ustrezna, so izpostavili predvsem pomislek glede izplačevanja potnih stroškov. Večina (83,3 %) izvedencev namreč meni, da bi jim morali v okviru nagrade za opravljanje dela člana komisije povrniti potne stroške, in sicer ločeno od zneska nagrade, saj so nekatere razdalje do bivališča vlagatelja precej dolge, potni stroški visoki in posledično vsota končne nagrade majhna.

Ocena usposobljenosti izvedencev

V 5. členu ZOA je tudi navedeno, da mora biti član komisije usposobljen za uporabo orodja ZOjA in mora imeti potrdilo o opravljenem usposabljanju, ki ga izda izvajalec usposabljanja (podrobneje o usposabljanju glej podpoglavje 4.5).

Z anketo smo želeli pridobiti tudi mnenje izvedencem o tem, v kolikšni meri se počutijo usposobljeni za ocenjevanje vlagateljev. Na lestvici od 1 (zelo slabo) do 5 (zelo dobro) so skoraj vsi (97,8 %) vprašani izvedenci ocenili, da se počutijo dobro ali zelo dobro usposobljeni (skupna povprečna ocena 4,4). Podobno menijo tudi za izvedence, s katerimi so sodelovali v komisijah, pri čemer je en izvedenec ocenil, da se mu izvedenci, s katerimi je sodeloval, zdijo slabo usposobljeni. Vprašanje, v kolikšni meri se izvedenci čutijo usposobljeni in kompetentni za ocenjevanje vseh skupin invalidnosti, so ocenili s povprečno oceno 3,8, pri čemer sta več kot dve tretjini izvedencev ocenili, da se počutijo dobro ali zelo dobro usposobljeni za oceno vseh skupin invalidov. Tisti, ki so ocenili, da so slabo usposobljeni za različne tipe invalidnosti, so navedli, da se počutijo manj kompetentni pri oceni oseb z motnjo v duševnem razvoju ter slepih in gluhih oseb. Do podobnih ugotovitev smo prišli tudi med pogovorom na delavnicah z izvedenci.

Slika 22: (Samo)ocene[6] usposobljenosti za ocenjevanje vlagateljev (AS)

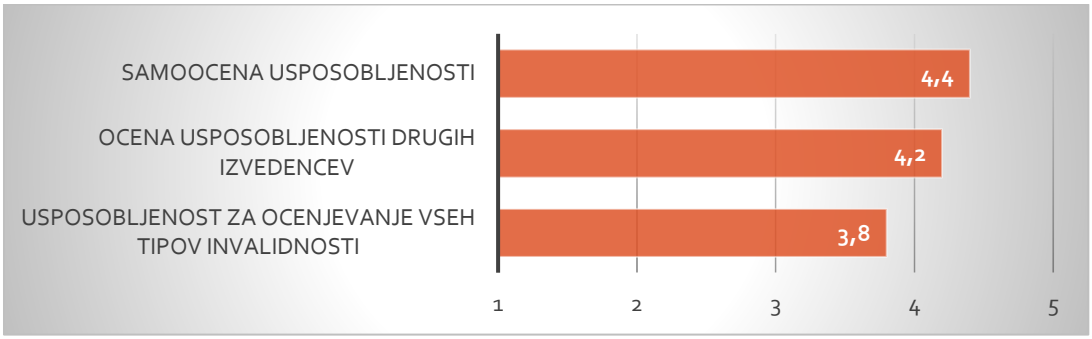

Oceno usposobljenosti izvedencev za opravljanje dela strokovnih komisij smo pridobili tudi z analizo vsebine mnenj. Kakovost izdelanih mnenj strokovnih komisij je podrobno opisana v poglavju 3, natančneje v razdelku *Kakovost zbranih podatkov iz sekundarnih virov.*

Med vodenim pogovorom na delavnici so izvedenci izpostavili še nekatere druge teme, ki jih v vodenem pogovoru nismo posebej naslovili. Opozorili so, da pri svojem delu na terenu pogosto prevzemajo vlogo informatorja oz. promotorja OA, saj nekaterim vlagateljem primanjkuje informacij o osebni asistenci (na splošno), o postopku uveljavljanja pravice po izvedenem ocenjevanju, o pridobivanju izvajalca OA itd. Za takšne primere so izvedenci izpostavili, da bi želeli, da se na centrih za socialno delo čim prej vzpostavi mreža koordinatorjev OA, ki bodo informirali vlagatelje.

Izvedenci so poročali tudi, da se nekateri izmed njih med ocenjevanjem znajdejo v več vlogah, in sicer kot izvedenec in istočasno bodisi predstavnik uporabnikov bodisi uporabnik OA ali osebni asistent ali svojec osebe z oviranostjo. Izvedenci menijo, da mnogoterost vlog lahko vpliva na ocenjevalni postopek (npr. subjektivnost, pristranskost), zato morajo biti pri ocenjevanju na to še posebej pozorni, zato da ne bi prihajalo do napak ali zlorab.

4.6 Izobraževanja in usposabljanja izvedencev oz. članov strokovnih komisij

Usposabljanje izvedencev oz. članov strokovnih komisij opredeljujeta 19.a člen ZOA in 19. člen Pravilnika o osebni asistenci.

Izvedenci morajo, preden prvič začnejo izvajati naloge v zvezi z osebno asistenco, opraviti osnovno usposabljanje, dodatno pa se morajo vsaj en dan usposabljati tudi vsako leto. Tako osnovno kot tudi dodatno usposabljanje organizira Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, ki udeležencem po končanem usposabljanju izda potrdilo o udeležbi oz. o uspešno opravljenem usposabljanju.

Osnovni program usposabljanja članov komisij obsega:

- splošni del, ki obsega razumevanje OA in neodvisnega življenja, seznanitev s predpisi s področja OA ter predstavitev orodja ZOjA in
- posebni del, ki obsega pridobitev znanja za ugotavljanje upravičenosti do OA, za komunikacijo z uporabniki in izdelavo mnenja o številu ur in vsebini OA.

[6] 1 – zelo slabo, 5 – zelo dobro

Osnovni program usposabljanja članov komisij traja vsaj 18 ur in se ga izvede v treh sklopih. Udeležba na vseh treh sklopih je obvezna in je pogoj za pridobitev potrdila o uspešno končanem usposabljanju. Dodatno usposabljanje članov komisij traja vsaj šest ur in se (kot že omenjeno) izvede vsaj enkrat letno. To usposabljanje obsega vsebine, ki nadgrajujejo znanja osnovnega usposabljanja.

Udeležba na osnovnem in dodatnem programu usposabljanja je za člane komisij brezplačna.

V nadaljevanju ugotavljamo ali so bila izobraževanja za izvedence oz. člane komisij uspešna in ustrezna. Najprej pogledamo število vseh udeležencev izobraževanja in število udeležencev, ki so le-tega zaključili, sledi pregled števila udeležencev, ki se je udeležilo dodatnega usposabljanja v letu 2019 ter (samo)ocena izvedencev o usposobljenosti za ocenjevanje po zaključenem izobraževanju.

Za vrednotenje ustreznosti izobraževanj smo uporabili podatke MDDSZ, podatke in informacije pridobljene z anketnim vprašalnikom za izvedence ter delavnice v okviru dodatnega usposabljanja za izvedence.

Osnovno usposabljanje

Ob uvajanju Zakona o osebni asistenci je bilo prvo osnovno usposabljanje za izvedence organizirano v juliju in septembru 2018. Udeležilo se ga je 111 kandidatov za člane komisij, ki so bili po končanem usposabljanju uvrščeni na listo izvedencev in izvedenk.

Organizacijo usposabljanja je v skladu z določili ZOA in Pravilnika o osebni asistenci prevzela Skupnost, k sodelovanju pa je povabila strokovnjake (iz MDDSZ, IRSSV in izvajalskih organizacij) z različnih področij, ki so pomembna za izvajanje nalog izvedencev na področju OA.

Osnovno usposabljanje je obsegalo predavanja in delavnice z različnimi vsebinami, in sicer:

- zakonodaja na področju OA in varstva invalidov ter predstavitev postopka uveljavljanja pravice do OA,
- OA in neodvisno življenje: razumevanje uporabniške perspektive, koncepta oviranosti in načina preseganja oviranosti,
- predstavitev orodja za ocenjevanje upravičenosti do OA (ZOjA),
- komunikacija z uporabnikom,
- priprava življenjske zgodbe in vrednotenje samostojnosti osebe na podlagi ZOjA,
- vrednotenje samostojnosti osebe na podlagi ZOjA, prikaz ocenjevanja in delavnica ocenjevanja po skupinah,
- predstavitev ocene in pripravljenega mnenja o številu ur in vsebini OA ter
- refleksija, razprava in zaključki usposabljanja.

Usposabljanje je trajalo tri dni. Prvi dan je potekal za vse udeležence skupaj, v drugih dveh dnevih pa so bili izvedenci razdeljeni v dve skupini po približno 50 oseb.

Od SCSD smo pridobili podatke o zadovoljstvu udeležencev osnovnega usposabljanja. Vprašali so jih, ali je usposabljanje izpolnilo njihova pričakovanja. Dobri polovici udeležencev (51 %), ki so odgovorili na to vprašanje, je usposabljanje deloma izpolnilo njihova pričakovanja, 44 % popolnoma, nekaj udeležencem (4 %) pa usposabljanje ni izpolnilo pričakovanj. Povprečna ocena na lestvici od 1 (da, popolnoma) do 3 (ne) je 1,6.

SCSD je zanimalo tudi, ali so udeleženci usposabljanja pridobili znanja in veščine, ki bodo uporabne pri njihovem delu izvedenca za področje OA. Tudi na to vprašanje je dobra polovica udeležencev (52 %), ki so odgovorili na to vprašanje, ocenila, da so na usposabljanju le deloma pridobili znanja in veščine, ki bodo

uporabne pri njihovem delu. Slaba polovica udeležencev (45 %) je v polnosti pridobila uporabna znanja in veščine, 3 % pa menijo, da teh znanj in veščin na usposabljanju niso pridobili. Povprečna ocena na lestvici od 1 do 3 je 1,6, pri čemer 1 pomeni v polnosti pridobljena znanja in veščine, ki bodo uporabne pri delu izvedencev, 3 pa da udeleženec ni pridobil znanj in veščin, uporabnih za delo izvedenca.

Slika 23: Zadovoljstvo udeležencev z vsebinami osnovnega usposabljanja za izvedence

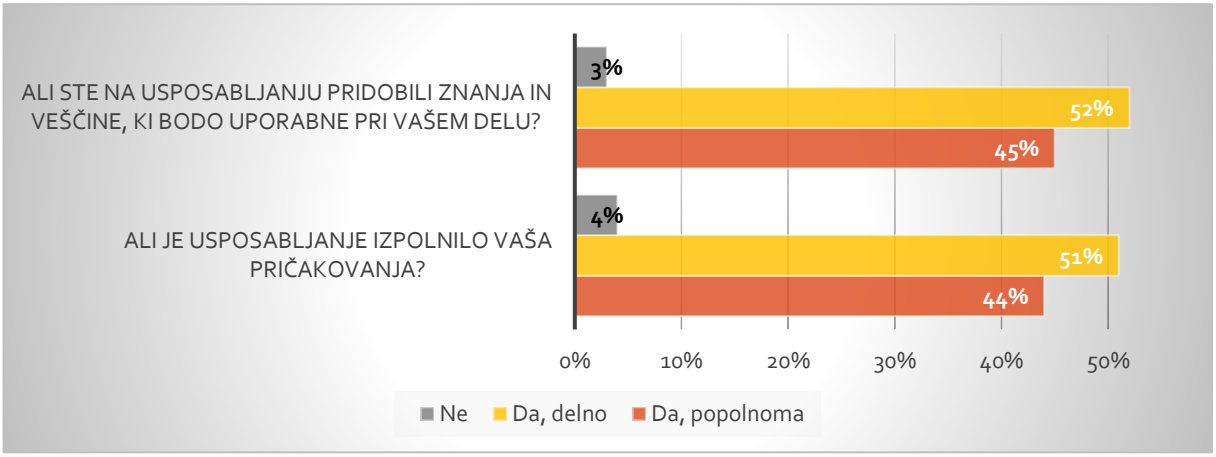

Udeleženci osnovnega usposabljanja so ocenili tudi organizacijo usposabljanja, in sicer na lestvici od 1 (odlično) do 6 (zelo slabo). Udeleženci so informiranje in obveščanje tekom usposabljanja ocenili s povprečno oceno 1,7 (tj. v povprečju nekje med odlično in zelo dobro), lokacijo izvedbe usposabljanja s povprečno oceno 2 (tj. zelo dobro) ter prav tako s povprečno oceno *zelo dobro* organizacijo in izvedbo celotnega osnovnega usposabljanja za izvedence.

V anketi o zadovoljstvu so udeleženci osnovnega usposabljanja za izvedence navedli še, da so tekom usposabljanja pogrešali nekoliko več praktičnih primerov, s pomočjo katerih bi se lahko bolj kakovostno usposobili za delo članov komisij. Pogrešali so več primerov različnih invalidnosti (na usposabljanju so imeli možnost oceniti le osebe z gibalno oviranostjo), zlasti osebe z motnjo v duševnem razvoju, gluhe in slepe osebe. Predvsem v zvezi z ocenjevanjem oseb z motnjo v duševnem razvoju so nekateri izvedenci izražali pomisleke glede lastne usposobljenosti in zmožnosti vzpostavitve stika in komunikacije z njimi ter posledično korektne izpeljave celotnega ocenjevanja oz. ugotavljanja upravičenosti do OA. Želeli bi si torej več praktičnega usposabljanja na različnih primerih ter manj predavanj oz. teoretičnih vsebin.

Kar nekaj udeležencev usposabljanja ni bilo zadovoljnih s prostori in organizacijo usposabljanja. Motili so jih neustrezni prostori (npr. zadnji dan usposabljanja bi morala vsaka skupina imeti svoj prostor – sobo), neustrezne mize, gradiva, ki niso bila ustrezno prilagojena senzorno oviranim udeležencem, odmori, ki jih je bilo premalo, bili pa so tudi prekratki (zlasti za kosilo), neustrezni in nezadostni prigrizki. Nasprotno pa je nekaj udeležencev pohvalilo samo organizacijo in tudi vsebine usposabljanj, sploh glede na časovne pritiske pred začetkom izvajanja ZOA ter glede na zaznana konceptualna in osebna nasprotovanja ter nestrinjanja nekaterih udeležencev usposabljanja z načinom in metodologijo ugotavljanja upravičenosti do OA. Nekaj udeležencev je pogrešalo več vsebin in učenja vodenja pogovora z vlagateljem, npr. z osebo s težavami v duševnem zdravju. Nekaj jih ocenilo, da so bili predstavniki MDDSZ na usposabljanjih premalo prisotni, nekateri pa so odnos in komunikacijo predstavnikov MDDSZ na usposabljanjih označilo kot neprimerno.

Več udeležencev usposabljanja je izrazilo željo in potrebo po nadaljnjih usposabljanjih, in sicer kmalu, ko se bo začelo delo na terenu (takrat, ko se bodo izvedenci v praksi srečali z zagatami, vprašanji in dilemami glede ocenjevanja oz. ugotavljanja upravičenosti vlagateljev do OA).

Dodatno usposabljanje

Enodnevno dodatno usposabljanje za izvedence je v letošnjem letu potekalo februarja in marca. Udeležili so se ga 104 udeleženci, ki so bili razdeljeni v tri skupine. SCSD je tako organizirala tri izvedbe dodatnega usposabljanja (približno 30 udeležencev na vsaki izvedbi usposabljanja).

Na usposabljanju so bili udeleženci seznanjeni z osnovnimi statistikami glede števila ter strukture vlog in mnenj do konca leta 2018, nekaj izvedencev je predstavilo specifike in izkušnje pri ocenjevanju osebe z motnjo v duševnem razvoju in pa vlagateljev z gluhoslepoto, izvedenci pa so se udeležili tudi delavnice, v kateri so vodeno razpravljali o izkušnjah z orodjem ZOjA, uporabi posebnega določila, komunikaciji z vlagatelji, poteku ocenjevanja pri vlagatelju doma, tehničnih vidikih ocenjevalnega postopka ter rabi in upoštevanju navodil pri ugotavljanju upravičenosti do OA.

Izvedencem smo v anketi spomladi letos med drugim zastavili nekaj vprašanj, ki so se nanašala na dodatno usposabljanje. Udeležence, ki so se udeležili tega usposabljanja, smo spraševali, v kolikšni meri se strinjajo s trditvami, ki opisujejo uporabnost usposabljanja, koristnost pridobljenih informacij in izpolnitev njihovih pričakovanj. Vnaprej so bile podane trditve s petstopenjsko ocenjevalno lestvico, in sicer od popolnega nestrinjanja s trditvijo (1), do popolnega strinjanja s trditvijo (5). Če pogledamo stopnje strinjanja s podanimi izjavami, lahko ugotovimo, da je najvišje strinjanje dosegla trditev, da je bilo dodatno usposabljanje uporabno (povprečna ocena 3,7; dve tretjini izvedencev, ki so odgovorili na anketo, se s trditvijo strinja ali popolnoma strinja), sledi izjava, da je izvedenec/izvedenka na dodatnem usposabljanju prejel/a informacije, ki mu/ji bodo koristile pri nadaljnjem delu (povprečna ocena 3,6; 44,2 % izvedencev se z izjavo strinja, 23,3 % se popolnoma strinja), najnižje povprečno strinjanje pa je dosegla izjava, da je dodatno usposabljanje izpolnilo pričakovanja izvedencev (povprečna ocena 3,3; 34,9 % izvedencev se z izjavo strinja, ena četrtina pa se z izjavo niti strinja niti ne strinja).

Slika 24: Strinjanje izvedencev s trditvami o dodatnem usposabljanju

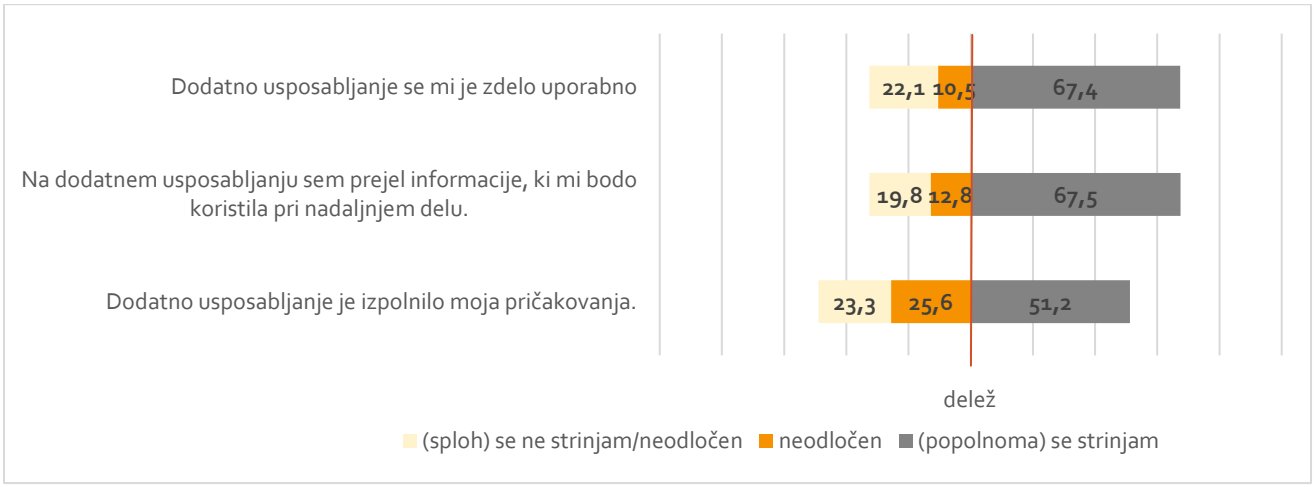

Od izvedencev smo želeli izvedeti, kakšna so bila njihova pričakovanja glede dodatnega usposabljanja. Dobili smo različne odgovore, ki jih lahko strnemo oz. združimo v nekaj sklopov, ki jih prikazuje Slika 18.

Slika 25: Pričakovanja izvedencev glede dodatnega usposabljanja

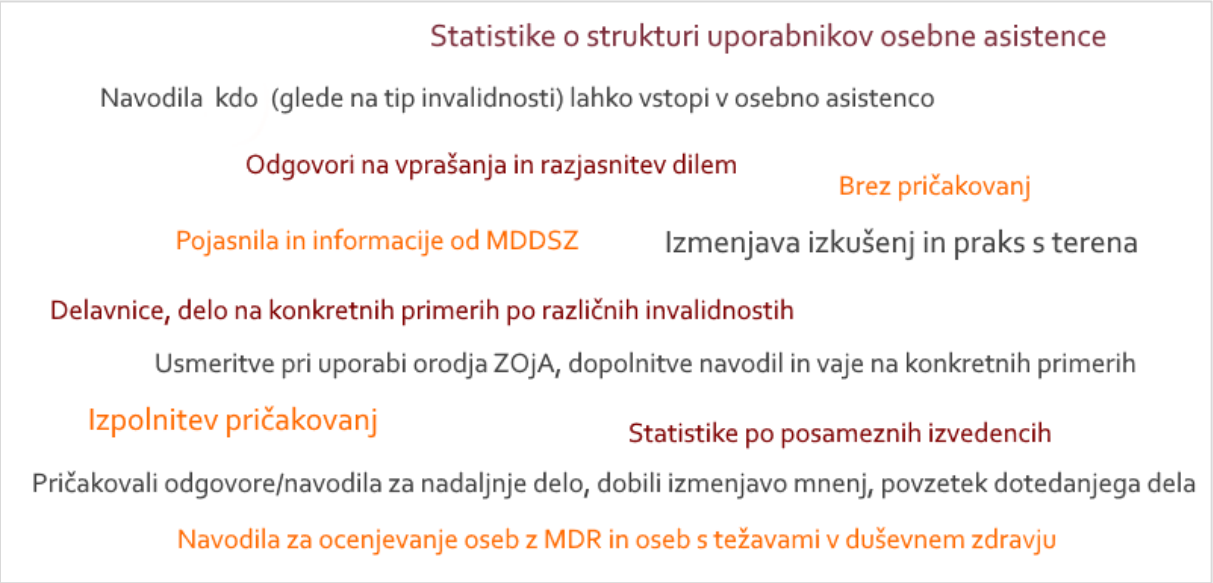

Nekateri izvedenci niso imeli posebnih pričakovanj glede dodatnega usposabljanja, tako da so bili potem s tem, kar so na usposabljanju dobili, po večini zadovoljni. Tudi nekateri drugi so v anketi izpostavili le, da so bili zadovoljni ter da je usposabljanje izpolnilo njihova pričakovanja, niso pa navedli, kaj konkretno so od usposabljanja pričakovali.

Kar nekaj izvedencev je pričakovalo, da bodo na usposabljanju podelili in izmenjali svoje izkušnje ter prakse s terena ter tudi slišali izkušnje drugih izvedencev. Med izvedenci je bilo veliko takih, ki so pričakovali, da bodo na usposabljanju dobili odgovore na vprašanja, ki se jim v zvezi z delom izvedenca na terenu pojavljajo, da bodo skozi debato in diskusijo razjasnili dileme, ki jih imajo na tem področju ter v zvezi z ocenjevanjem, uporabo orodja ZOjA ter komunikacijo z vlagateljem (in njihovimi družinskimi člani) oz. pristopom do vlagateljev po različnih invalidnostih pridobili nove informacije in znanja. Pričakovali so, da bodo popravljali in dopolnjevali orodje ZOjA. Izvedenci se na terenu srečujejo z nepredvidljivimi situacijami, za katere odločitve niso dorečene, tako da se v takih primerih sicer odločajo fleksibilno (odvisno od konkretne situacije), po »občutku«, vendar pa niso prepričani, če so se odločili prav. Pričakovali so, da se bodo na dodatnem usposabljanju dotaknili takšnih »nejasnih« primerov in jih razjasnili.

Nekateri so pričakovali odgovore in navodila glede tega, kdo oz. osebe s kakšno stopnjo invalidnosti lahko pridobijo osebno asistenco, nekateri pa so pričakovali natančno predstavitev statistik o strukturi prejemnikov OA ter statistik po posameznih izvedencih ter več pojasnil in informacij od MDDSZ.

Več izvedencev je v anketi navedlo, da so od usposabljanja pričakovali več v zvezi z navodili, usmeritvami za nadaljnje delo na terenu, več delavnic in dela na ocenjevanju konkretnih primerov, dobili pa so izmenjavo mnenj, povzetek, nekakšno poročilo in informacije o delu izvedencev do tedaj oz. »številčno« evalvacijo njihovega dela. Izrazili so tudi željo po tem, da bi imeli več usposabljanj, saj precej dilem ostaja odprtih. Praktičnih usmeritev je bilo po mnenju nekaterih premalo.

Nekaj udeležencev dodatnega usposabljanja je podalo pripombe na obnašanje in agresivno vedenje nekaterih izvedencev. Izrazili so pričakovanje, da jim bodo organizatorji v naslednjih usposabljanjih preprečili tako vedenje, saj vpliva na vse ostale udeležence.

V anketi nas je zanimalo tudi, kaj (informacije, napotki) se je zdelo izvedencem na dodatnem usposabljanju najbolj koristno in uporabno za njihovo nadaljnje delo izvedenca oz., kaj so na dodatnem usposabljanju pogrešali.

V kar nekaj odgovorih so izvedenci izražali usklajenost vsebin dodatnega usposabljanja z njihovimi pričakovanji. Tako je veliko izvedencev izpostavilo, da je bilo za njih posebej koristno in uporabno spoznavanje ter seznanitev z izkušnjami in informacijami drugih izvedencev. Na ta način so izvedeli, s kakšnimi težavami in dilemami se na terenu srečujejo drugi izvedenci ter kako jih rešujejo. Preko pogovora, izmenjave mnenj in izkušenj z drugimi izvedenci so tako na eni strani dobili informacije in stališča glede vprašanj, s katerimi se tudi sami srečujejo, na drugi strani pa so bili seznanjeni s primeri, s katerimi se lahko pri ocenjevanju še srečajo. Pri nadaljnjem delu izvedenca jim bo koristilo tudi to, da so bile na usposabljanjih obravnavane nekatere dileme in izpostavljena odprta vprašanja v zvezi z ocenjevanjem ter da so skupaj z drugimi udeleženci iskali rešitve in odgovore nanje. Nekateri izvedenci kot uporabno izpostavljajo delo oz. vodeno razpravo v skupinah. Kot koristni in uporabni so se izkazali tudi napotki in dodatne informacije glede uporabe posebnega določila.

Izvedenci so na dodatnem usposabljanju pogrešali usmeritve in praktične predstavitve uporabe orodja ZOjA pri različnih tipih invalidnosti. Nekaj izvedencev je posebej izpostavilo uporabo orodja pri vlagateljih, ki so slepi, pri osebi, ki je v komi, pri sladkornih bolnikih ali osebah s težavami v duševnem zdravju. Večkrat so izpostavili tudi potrebo po še več informacijah, usmeritvah in praktičnih napotkih za ocenjevanje oseb z motnjo v duševnem razvoju. Pogrešali so delo oz. razpravo o samem orodju ZOjA, in sicer predvsem pogovor o navodilih in razumevanju posameznih vprašanj v orodju. Pogrešali so konkretno popravljanje in dopolnjevanje ocenjevalnega obrazca in navodil ter delo v parih (ocenjevanje na konkretnih primerih). Nekaj izvedencev pa je v anketi izpostavilo tudi, da so pogrešali kakšno povratno informacijo o kakovosti izdelanih mnenj ter da so presenečeni, ker njihovih mnenj tako z vidika vsebine kot tudi sloga nihče ne pogleda oz. vrednoti. Nekaj izvedencev je pogrešalo več informacij od SCSD, nekaj pa večjo vlogo oz. večji prispevek MDDSZ.

Slika 264: Kaj se je zdelo izvedencem na dodatnem usposabljanju najbolj koristno in uporabno

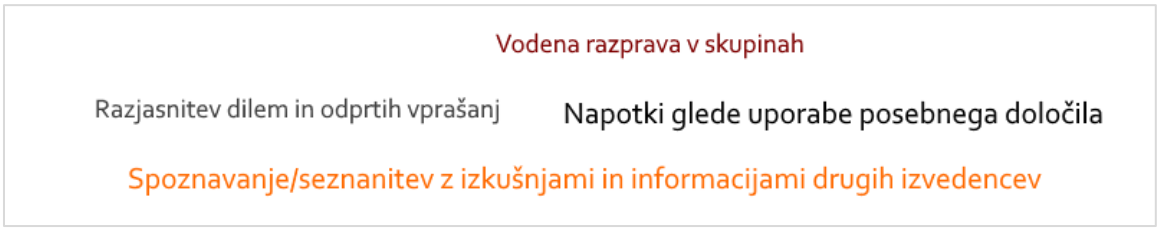

Slika 27: Kaj so izvedenci na dodatnem usposabljanju najbolj pogrešali

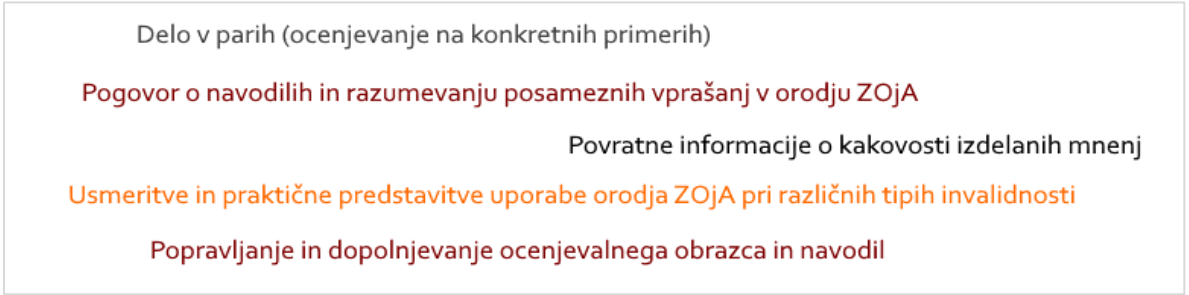

4.7 Učinki izvajanja ZOA na uporabnike, njihove svojce in izvajalce OA

Iz zbirk podatkov, spletnih anket in dokumentacije iz sekundarnih virov smo poskusili ugotoviti, kakšni so dosedanji učinki izvajanja ZOA na uporabnike, njihove in izvajalce OA. V nadaljevanju za posamezne ciljne skupine najprej predstavljamo tako podatke iz različnih zbirk podatkov, ki se nanašajo na izvajanje ZOA do 31.5.2019 in podatke spletnih anket, ki smo jih izvedli konec leta 2019 (izvajalci) in v začetku leta 2020 (uporabniki in njihovi svojci).

Učinki na uporabnike OA

Med uporabnike OA štejemo osebe, pri katerih se že izvaja storitev OA. Rezultati in ugotovitve, ki sledijo, temeljijo na analizi vzorca, kot smo ga opisali v poglavjih 3.1 in 3.2. Analiz ni bilo mogoče vedno izvesti na enako velikem vzorcu, saj so bili pri nekaterih kazalnikih podatki manjkajoči. Rezultate je torej potrebno interpretirati vedno skladno z velikostjo analiziranega vzorca.

Sociodemografske značilnosti uporabnikov

Do 31. 5. 2019 je osebno asistenco po ZOA prejemalo 545 uporabnikov[7], od tega je bilo približno enako število žensk (47,2 %) kot moških (52,8 %). Najmlajši uporabnik je bil star 18 let, najstarejši pa 87 let. Povprečna starost uporabnikov je bila 45,9 let.

Slika 28: Spolna in starostna struktura uporabnikov OA po ZOA (maj 2019)

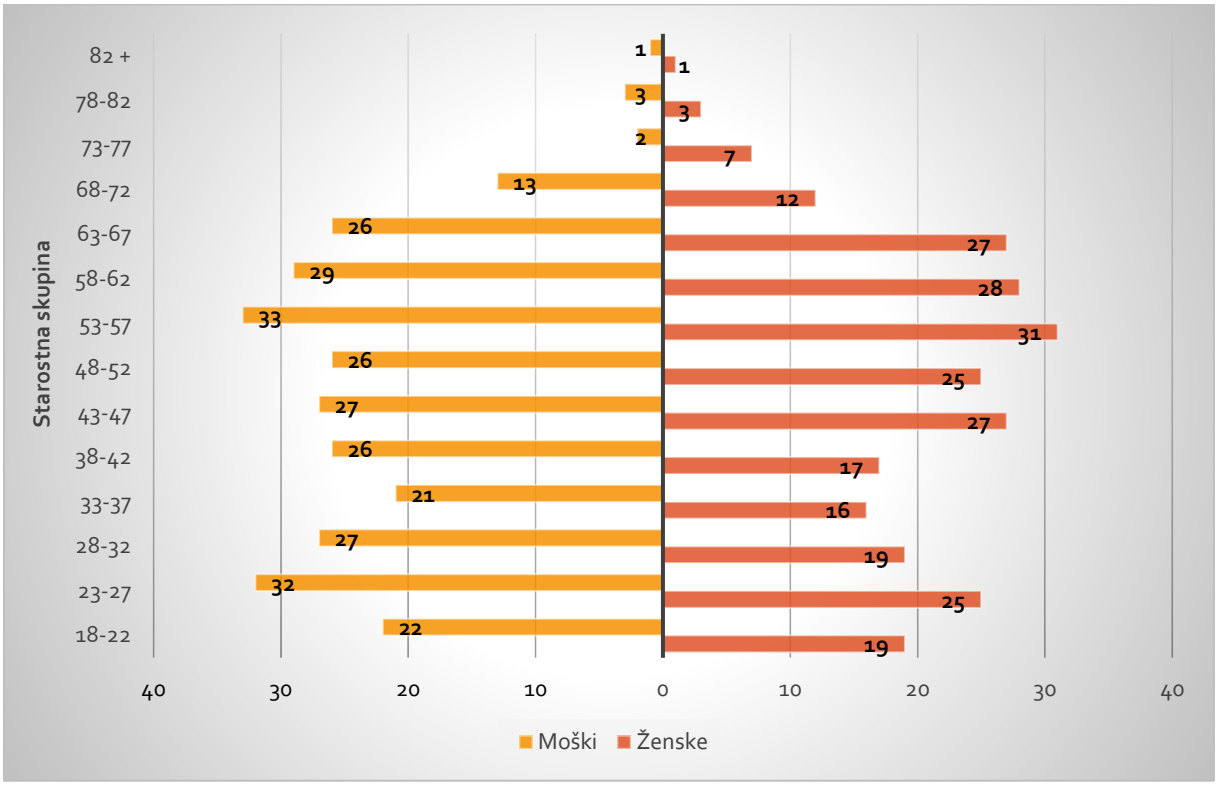

[7] Glede na podatke MDDSZ je do 31. 5. 2019 osebno asistenco prejemalo 553 uporabnikov, vendar jih osem zaradi pomanjkanja mnenja nismo vključili v končni vzorec analize.

Pred oddajo vloge za uveljavljanje pravice do OA po ZOA je bilo uporabnikov OA 290 (53,4 % vseh trenutnih uporabnikov), od tega točno polovica žensk in polovica moških. Povprečna starost uporabnikov je bila 49,6 let.

Ugotavljamo, da ima največ uporabnikov OA stalno ali začasno bivališče v osrednjeslovenski regiji (182; 33,4 %), sledita podravska (77; 14,1 %) in pomurska (73; 13,4 %) regija. Precej manj uporabnikov biva v savinjski (44; 8,1 %), gorenjski (43; 7,9 %) in obalno-kraški (35; 6,4 %) regiji. V preostalih statističnih regijah ima bivališče manj kot 30 uporabnikov, kar prikazuje Slika 22.

Slika 29: Uporabniki s stalnim ali začasnim bivališčem po statističnih regijah (maj 2019)

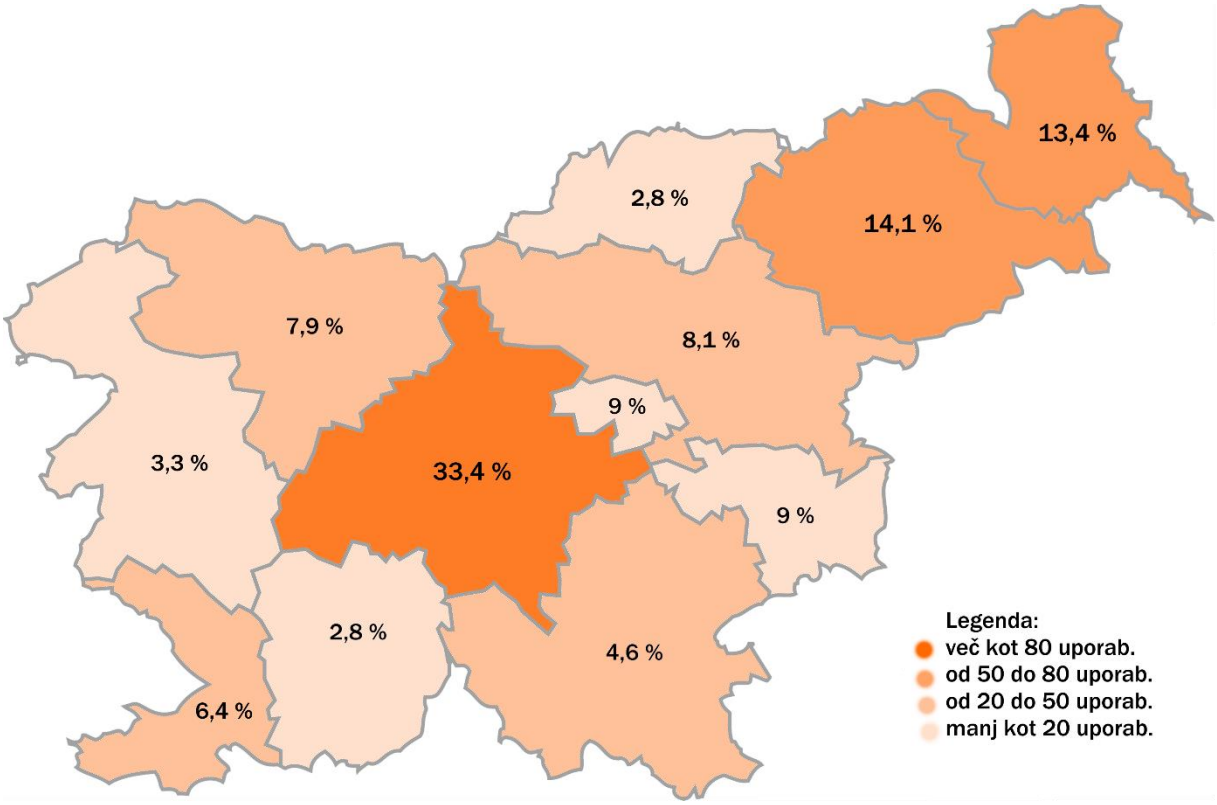

Iz vlog in mnenj smo pridobili tudi podatek, da ima 150 (27,5 %) uporabnikov zakonitega zastopnika.

Prejemki in dodatki

Vlagatelj mora skladno z 20. členom ZOA v vlogi za uveljavljanje pravice do OA navesti, ali prejema dodatek za pomoč in postrežbo (DPP) oz. drugi denarni prejemek, ki ga vlagatelj prejema iz naslova potrebe po tuji negi in pomoči (DTNP) (v nadaljevanju: Denarni prejemek) in skladno z 2. členom Pravilnika tudi podpisati izjavo, da se zavezuje, da bo polovico denarnega prejemka namenil sofinanciranju OA izbranemu izvajalcu OA.

Na podlagi določb Zakona o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2018 in 2019 (Uradni list RS, št. 71/17, 13/18 – ZJF-H, 83/18 in 19/19, v nadaljevanju: ZIPRS1819) so se zneski dodatka za pomoč in postrežbo od 1. januarja 2019 uskladili. Zneski DPP oz. DTNP so od 1. 1. 2019 dalje:

- za najtežje prizadete upravičence 430,19 €,
- višji 300,00 € in
- nižji 150,00 €.

Podatke o vrsti in višini denarnega prejemka uporabnikov smo pridobili iz zbranih vlog, vendar so bili ti podatki pomanjkljivi ali netočni, zato smo podatek o višini pridobili iz preglednic MDDSZ, vrsto denarnega prejemka pa smo določili glede na višino prejemka, skladno z ZIPRS1819.

Ugotavljamo, da pravico do denarnega prejemka uveljavlja 479 (87,9 %) uporabnikov, 66 (12,1 %) pa ne. Za skoraj vse uporabnike (99,4 %), razen treh, smo pridobili podatek o vrsti denarnega prejemka, in sicer 340 (71 %) uporabnikov prejema DPP, preostalih 136 (28,4 %) pa je upravičenih do DTNP.

Največ (351; 73,3 %) uporabnikov prejema višji znesek dodatka, slaba dvajsetina (82; 17,1 %) jih prejema nižji in slaba desetina (43; 9 %) najvišji dodatek.

OA in druge storitve

S katerimi storitvami se izključuje oz. se ne izključuje pravica do OA podrobneje opredeljuje 9. člen ZOA. Skladno z 2. členom Pravilnika mora vlagatelj ob vlogi za OA predložiti tudi pisno izjavo o svoji vključitvi v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter o upravičenosti do storitve pomoči na domu (PND) po zakonu, ki ureja socialno varstvo, saj se v tem primeru pri vključitvi v storitve, v izvedbenem načrtu OA zmanjša število ur OA za število ur vključenosti v te storitve.

Iz analize vlog in mnenj smo pridobili podatek, da je 43 (7,9 %) uporabnikov vključenih v storitev vodenja, varstva in zaposlitev pod posebnimi pogoji. Od tega smo za 36 uporabnikov pridobili podatek, da so v navedeno storitev vključeni povprečno 5,9 ur na dan. Podoben delež uporabnikov ima storitev pomoč na domu, in sicer 105 (19,3 %) oseb. Za 98 od teh smo pridobili podatek, da PND prejemajo v povprečju 16,3 ure na teden (minimalno 1 uro in maksimalno 105 ur).

Skladno z navedenim 9. členom ZOA se pravica do OA izključuje s celodnevnim institucionalnim varstvom, družinskim pomočnikom in dolgotrajno bolnišnično obravnavo. Kljub temu smo iz vlog zbrali podatek, da so bili ob oddaji vloge štiri (0,7 %) uporabniki vključeni v celodnevno institucionalno varstvo in 93 (17,1 %) uporabnikov je imelo družinskega pomočnika.

Na podlagi analize mnenj smo pridobili tudi podatek o drugih oblikah formalne pomoči, ki jo prejemajo nekateri uporabniki. Ugotovili smo, da je 33 uporabnikov deležnih formalne pomoči, in sicer jih ima 25 pomoč patronažne službe, osem jih prejema storitve socialnega servisa, dva uporabnika pa imata spremljevalca v osnovni šoli.

Status aktivnosti in oblika invalidnosti

Skladno z 2. členom ZOA je OA opredeljena kot pomoč uporabniku pri vseh tistih opravilih in dejavnostih, ki jih uporabnik ne more izvajati sam zaradi vrste in stopnje invalidnosti, a jih vsakodnevno potrebuje doma in izven doma, da lahko živi neodvisno in aktivno.

Izhajajoč iz navedene opredelitve smo želeli ugotoviti, kakšen je status aktivnosti uporabnikov OA, pri čemer smo aktivnost določali na podlagi zaposlitvenega statusa uporabnikov. Iz mnenj smo zaposlitveni status razbrali za 496 (91 %) uporabnikov, za skoraj desetino uporabnikov pa statusa nismo mogli določiti (bodisi ker status ni bil opisan ali pa ga je bilo težko enoznačno razločiti).

Kot je razvidno iz Slike 23, je dobra tretjina uporabnikov (34,5 %) invalidsko upokojenih. Status invalida po ZDVDTPO ali ZVSI ima slabih 20 % uporabnikov. Dobra desetina je zaposlenih, nekaj več kot 7 % je starostno upokojenih, podoben delež uporabnikov (7,2 %) ima status dijaka ali študenta, slabih 6 % uporabnikov pa je brezposelnih. Dobrih 5 % uporabnikov se bodisi šola v osnovni šoli s prilagojenim programom, so vključeni v CUDV ali CIRIUS, en uporabnik pa je še v postopku urejanja statusa.

Slika 30: Uporabniki glede na status aktivnosti (maj 2019)

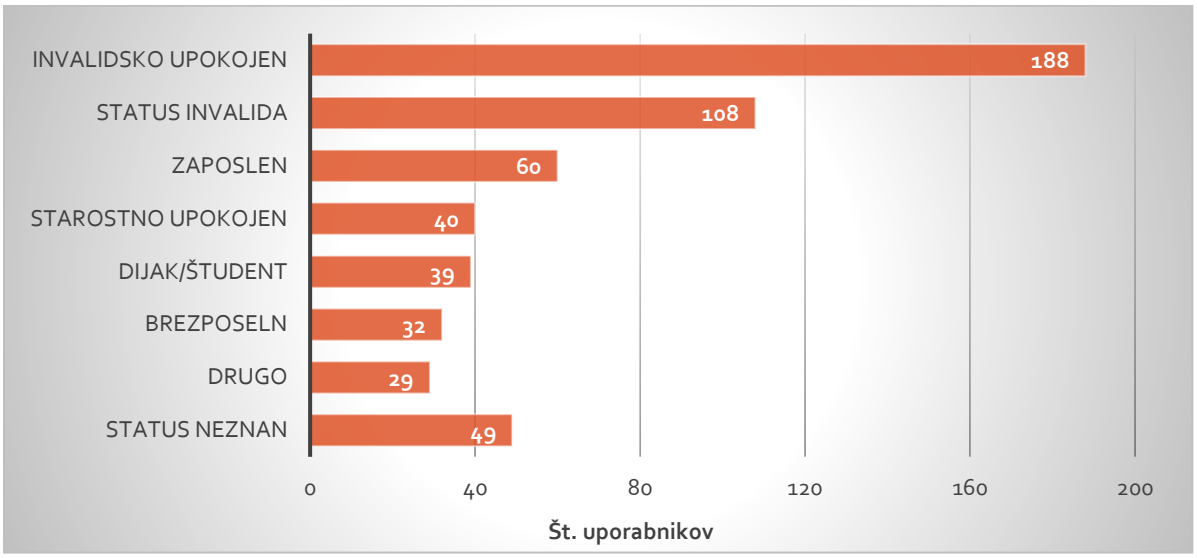

Vrsto invalidnosti smo določili na podlagi analize vsebine mnenj, in sicer smo kot prvi tip invalidnosti določili tistega, za katerega smo iz mnenja razbrali, da je pri uporabniku poglaviten. Večina uporabnikov ima eno obliko invalidnosti (468; 85,9 %), dve obliki ima 72 (13,2 %) oseb, tri oblike pa ima šest (1,1 %) uporabnikov. Najpogostejši tip invalidnosti pri tistih, ki imajo eno obliko invalidnosti, je gibalna oviranost, osebe z dvema oblikama invalidnosti pa so najpogosteje gibalno ovirane in slepe.

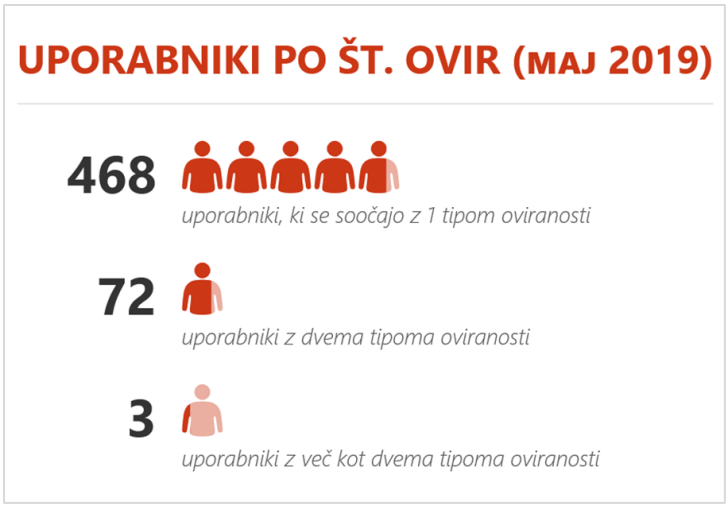

Glede na primarno obliko oviranosti je največ uporabnikov gibalno oviranih, in sicer dobrih 82,4 %. V precej manjšem odstotku sledijo uporabniki z motnjo v duševnem razvoju (8,4 %) in slepe osebe (4,2 %). Uporabnikov z gluhoslepoto je dobra 2 %, dva uporabnika sta gluha, nekaj manj kot 2 % oseb pa ima druge oblike invalidnosti. Med slednjimi so motnja avtističnega spektra, sladkorna bolezen, epilepsija, težave z govorom, z dihali, s kratkoročnim spominom, sindrom CHARGE, presnovne motnje, vedenjske motnje in okvarjen imunski sistem.

Preglednica 7: Uporabniki glede na tip invalidnosti (maj 2019)

Tip invalidnosti	**Št. navedb**	**% navedb**
Gibalna oviranost	453	83,1 %
Motnje v duševnem razvoju	66	12,1 %
Slepota	55	10,1 %
Gluhoslepota	18	3,3 %
Gluhota	8	1,5 %
Drugo	18	3,3 %
Skupaj	618	

Opomba: Ker ima lahko oseba več tipov invalidnosti hkrati, je končni seštevek uporabnikov višji od skupnega števila uporabnikov. Zaradi istega razloga tudi seštevek odstotkov presega 100 %.

Tip gospodinjstva in neformalna pomoč

Za bolj celosten pogled na življenjsko situacijo uporabnika je pomemben podatek tudi, kakšna je oblika oz. način bivanja uporabnika. Na podlagi mnenj smo ugotovili, da največji delež (31,8 %) uporabnikov biva s starši ali s starši in sorojenci. Sledi skupina uporabnikov, ki bivajo sami (23,2 %). Enak delež (16 %) uporabnikov biva s partnerjem/partnerico in otroki ali brez njih. Preostali uporabniki bivajo z otroki (2,8 %), z bratom/sestro (2,6 %), v dijaškem/študentskem domu (2,2 %), v stanovanjski/bivanjski skupini (1,7 %) ali v zavodu (natančneje domu za starejše občane; 0,4 %). Za 32 uporabnikov smo iz mnenja razbrali, da bivajo v dveh tipih gospodinjstva (npr. s starši in še z babico). Za 33 uporabnikov smo ugotovili, da bivajo v kateri drugi obliki gospodinjstva, in sicer jih največ biva s starimi starši (12 uporabnikov), s prijateljem/prijateljico (7 uporabnikov) ali sostanovalcem/sostanovalko (7 uporabnikov). Ostali uporabniki bivajo z oskrbovalko, sestrično, svakom, teto, bivšim možem, v rejniški družini ali v varovanem stanovanju. Deleži uporabnikov glede na primarni tip gospodinjstva so prikazani v Preglednici 7.

Preglednica 8: Uporabniki glede na tip gospodinjstva (maj 2019)

Tip gospodinjstva	**Delež**
S starši ali s starši in sorojenci	31,7 %
Sam	23,1 %
S partnerjem/partnerico	16 %
S partnerjem/partnerico in otroki	16 %
Drugo	3,5 %
Z otroki	2,8 %
Z bratom/sestro	2,6 %
V dijaškem/študentskem domu	2,2 %
V stanovanjski/bivanjski skupini	1,7 %
V zavodu	0,4 %
Skupaj	100 %

Uporabnikom lahko nudijo pomoč poleg osebnih asistentov tudi neformalni oskrbovalci (običajno so to svojci, ni pa nujno). Večina uporabnikov (93,5 %) prejema neformalno pomoč, od tega več kot dvema tretjinama (64,6 %) uporabnikov pomoč nudi ena oseba, 150 uporabnikom pomoč nudita dve osebi, šest uporabnikov pa prejema pomoč s strani treh neformalnih oskrbovalcev.

Glede na primarnega neformalnega oskrbovalca (tj. tistega, ki smo ga zabeležili kot poglavitnega), dobri četrtini (25,7 %) uporabnikom pomoč nudita starš/mati/oče ali pa partner/partnerica (22,2 % uporabnikov). Približno 16 % uporabnikom pomaga primarna družina (tj. starši in sorojenci), dobri desetini pa prijatelji/sosedi/znanci. Preostalim uporabnikov pomoč nudijo brat/sestra (4,4 %), otroci (4,4 %), trem uporabnikom pa pomoč nudijo prostovoljci.

Poleg navedenih pa so neformalni oskrbovalci tudi nečaki in nečakinje, sodelavci, sošolci, babica, sestrična, snaha, tast, stric, bivši mož in ostali (rejniška družina, hčerina rejnica, starši partnerke, svakinja, ostala socialna mreža).

Ure OA

Glede na 2. odstavek 6. člena ZOA je do OA upravičen uporabnik, ki poleg drugih navedenih pogojev izpolnjuje tudi pogoj, da potrebuje pomoč najmanj 30 ur tedensko, kar predstavlja vstopni prag za pridobitev pravice do OA.

Iz podatkov MDDSZ smo pridobili število ur OA, ki posamezniku pripadajo po odločbi in število ur, ki so bile pri posameznem uporabniku izvedene v mesecu maju 2019. Ugotavljamo, da so glede na število ur, določenih z odločbo, uporabniki upravičeni do povprečno 110,7 ur OA na teden. Najmanjše število ur po odločbi je 30 (4 % uporabnikov), največje pa 168 ur na teden (18,3 % uporabnikov), kar pomeni, da je uporabniku zagotovljena OA 24 ur na dan, vse dni v tednu.

Slika 31: Uporabniki glede na število ur OA na teden (po odločbi) (maj 2019)

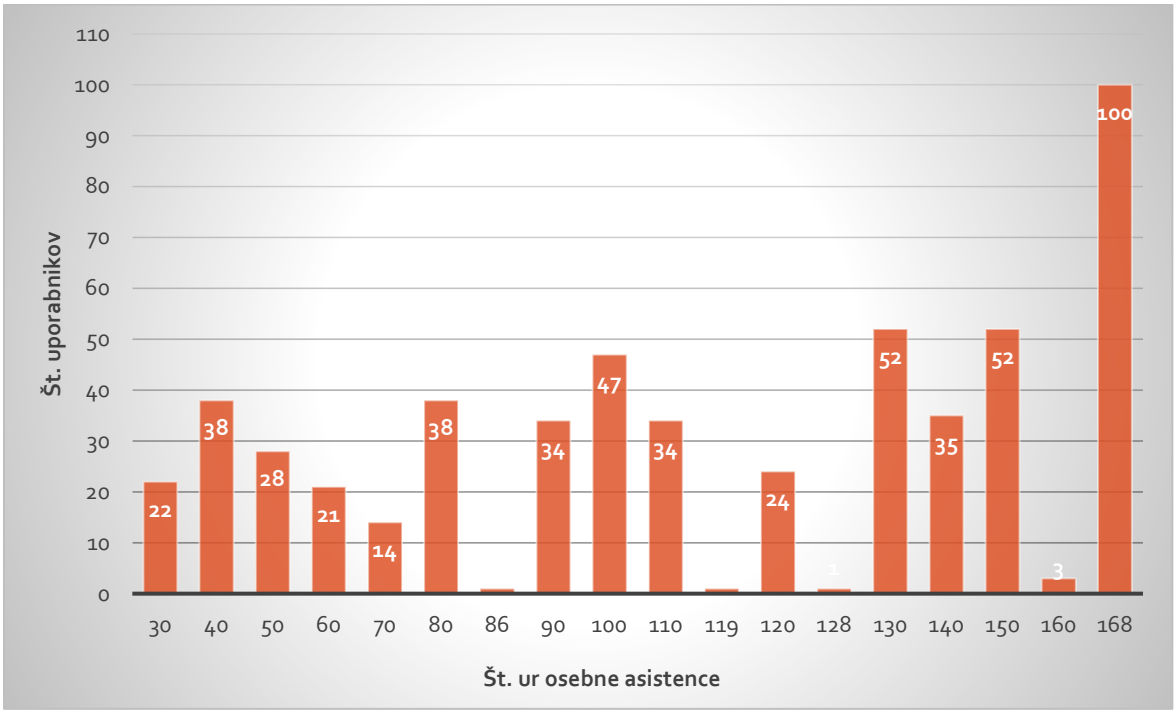

Storitve OA

V 7. členu ZOA je natančno opredeljenih pet sklopov storitev OA, in sicer:

- storitve, namenjene osebni pomoči uporabnika,
- storitve, namenjene pomoči v gospodinjstvu in drugih dnevnih opravilih,
- spremstvo,
- pomoč na delovnem mestu in v izobraževalnem procesu in
- pomoč pri komunikaciji.

Glede na navedene sklope storitev ugotavljamo, da skoraj vsi uporabniki prejemajo storitve, namenjene osebni pomoči (99,2 %), enak delež uporabnikov je deležnih tudi spremstva. Prav tako velik delež uporabnikov (98,5 %) prejema storitve, namenjene pomoči v gospodinjstvu in drugih dnevnih opravilih. Precej manj uporabnikov prejema pomoč pri komunikaciji (39,4 %) ter pomoč na delovnem mestu in v izobraževalnem procesu (33,8 %).

Slika 32: Uporabniki glede na vrsto storitev (maj 2019)

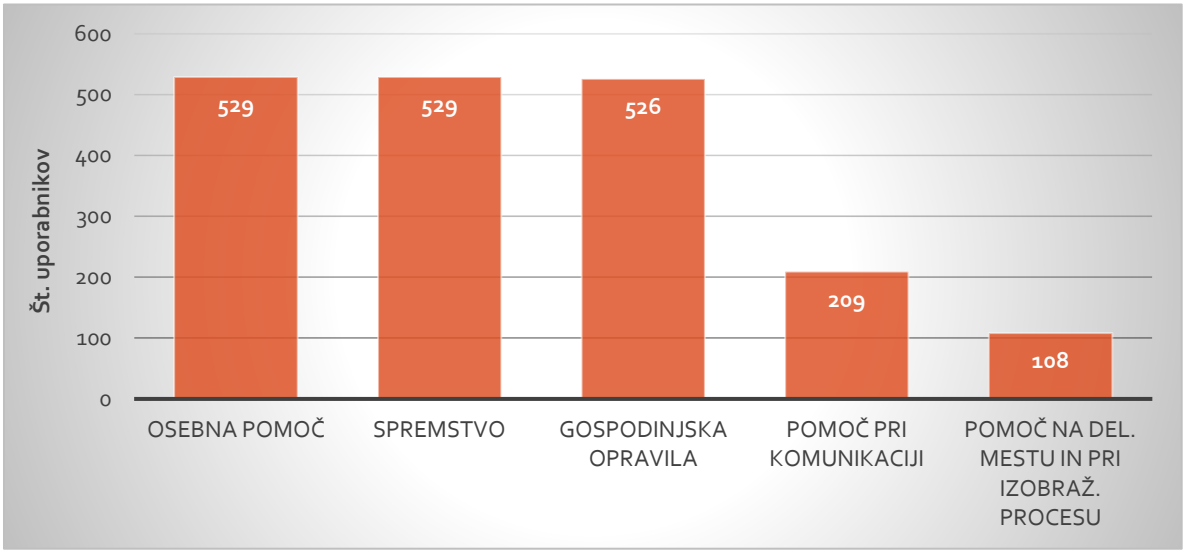

Največ uporabnikov (45,3 %) prejema storitve iz vseh štirih sklopov. Dobrih 40 % uporabnikov prejema storitve iz treh sklopov, storitve iz vseh petih sklopov pa je deležnih nekaj več kot 13 % uporabnikov.

Preglednica 9: Uporabniki glede na sklope storitev in najpogostejše kombinacije (maj 2019)

Št. sklopov storitev	**Št. uporabnikov**	**Delež**	**Najpogostejša kombinacija storitev**
En sklop	1	0,2 %	Osebna pomoč
Dva sklopa	5	0,9 %	Spremstvo in pomoč pri komunikaciji (2 uporabnika); spremstvo in osebna pomoč (2 uporabnika)
Trije sklopi	215	40,4 %	Osebna pomoč in spremstvo (208 uporabnikov)
Štirje sklopi	241	45,3 %	Osebna pomoč, spremstvo, gospodinjska opravila, pomoč pri komunikaciji (134 uporabnikov)
Pet sklopov	70	13,2 %	Vseh pet sklopov storitev

Nekaj podatkov o uporabnikih OA smo pridobili tudi s spletno anketo, ki smo jo med uporabniki izvedli marca 2020. V vzorec smo zajeli 131 uporabnikov, kar je glede na število vseh uporabnikov po zadnjih dostopnih podatkih (september 2019) 14,3 %. Za posredovanje vabila in povezave na spletno anketo smo zaprosili izvajalske organizacije, ki razpolagajo s kontakti svojih uporabnikov.

Med anketiranimi uporabniki je dobra tretjina (37 %) prejemala storitve OA že pred ZOA, 58 % uporabnikov pa prejema storitve OA od uveljavitve ZOA. Med prvimi je večina (80 %) ohranila istega izvajalca OA kot pred ZOA. Razlogi za spremembo izvajalca pri ostalih uporabnikih OA pa so: nezadovoljstvo z izvajalcem, odločitev med dvema izvajalcema, kjer je uporabnik pred tem prejemal storitve in ker je izvajalec prenehal z izvajanjem storitev.

Uporabniki so bili pred uveljavitvijo ZOA v povprečju deležni slabih 54 ur OA tedensko (najmanj 5 ur do največ 138 ur). Po uveljavitvi ZOA so uporabniki v povprečju upravičeni do dobrih 108 ur OA tedensko (najmanj 30 do največ 168 ur). Zaradi različnih razlogov, ki jih podrobneje predstavljamo v podpoglavju o izvajalcih OA, pa uporabniki ne koristijo vseh ur OA, ki jim pripadajo po odločbi. Uporabniki v povprečju koristijo slabih 76 ur OA tedensko (najmanj 30 ur do največ 168 ur).

Skoraj dve tretjini uporabnikov (64 %) navaja, da jim ure OA, ki jih dejansko prejemajo tudi zadostujejo. Med uporabniki, ki jim število ur OA, ki jih trenutno prejemajo ne zadostuje, je 9 % (12 uporabnikov) takih, ki so po odločbi upravičeni do večjega števila ur, kot jih dejansko prejemajo in bi radi koristili vse ure, do katerih so upravičeni. Razlogi za nezmožnost koriščenja ur so večinoma v pomanjkanju (ustreznih) osebnih asistentov pri izvajalcih OA.

Slabih 23 % uporabnikov (30 uporabnikov) pa navaja, da bi potrebovali bodisi več ur OA kot jim pripada po odločbi, bodisi manj ur OA. Prvi bi v povprečju potrebovali slabih 28 ur OA več (minimalno 10 do maksimalno 78 ur več), drugi pa bi v povprečju potrebovali približno 40 ur manj OA (minimalno 10 ur do maksimalno 88 ur manj).

Uporabniki imajo pravico, da se pritožijo na izdano odločbo. O pritožbi zoper odločbo odloči MDDSZ. Pri odločanju o pritožbi MDDSZ lahko pridobi novo izvedensko mnenje.

Večina vprašanih uporabnikov (78,9 %) je seznanjena z možnostjo pritožbe. Osem odstotkov oz. 12 uporabnikov pa se je na izdano odločbo tudi pritožilo. Dve tretjini le-teh sta se pritožili zaradi (po njihovem mnenju) prenizkega števila ur upravičenosti do OA, ostali uporabniki pa navajajo, da so se pritožili zaradi napačnih navedb v odločbi. Uporabniki so večinoma mnenja, da pritožbeni postopek ni niti enostaven, niti zahteven (povprečje na lestvici zahtevnosti od 1 (zelo enostaven) do 5 (zelo zahteven znaša 2,8), da je zahteven ali zelo zahteven meni 12 % uporabnikov.

Med uporabniki, ki so se pritožili na odločbo, je bilo na podlagi ponovnega ocenjevanja dobrih 72 % upravičenih do enakega števila ur OA, dobrih 26 % uporabnikov je bilo upravičenih do več ur OA, 1,4 % uporabnikov pa do manj ur OA.

Slika 33: Razlika v številu ur med prvim in drugim ocenjevanjem (delež)

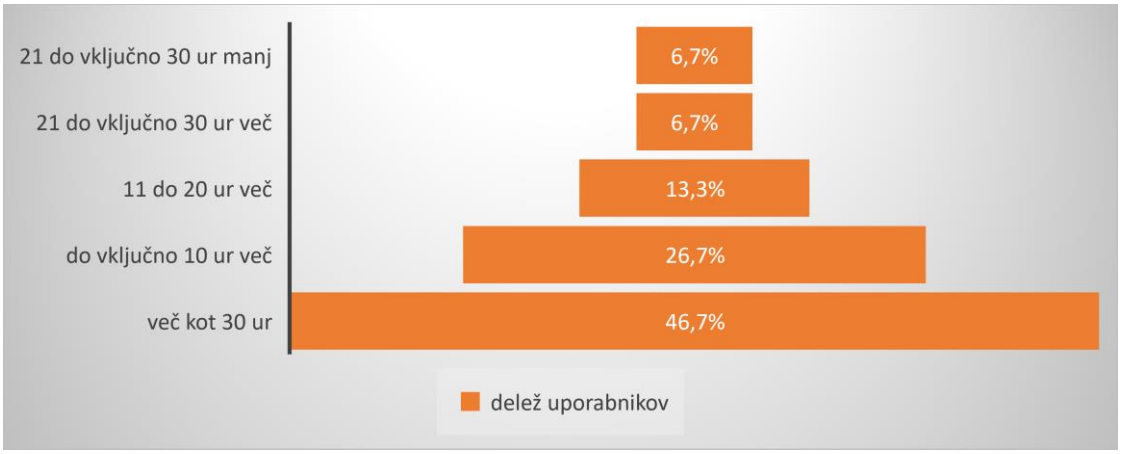

Uporabniki so na splošno zadovoljni z ZOA, na izvajanje nimajo večjih pripomb. Da je ZOA resnično omogočil boljše in bolj neodvisno življenje uporabnikov, pričata naslednji izjavi anketirancev:

"Končno ena konkretna in neposredna pomoč invalidom."
"Zelo sem zadovoljen z osebno asistenco, ker mi omogoča boljše življenje."

Kljub zadovoljstvu z ureditvijo OA, pa uporabniki opozarjajo na nekatere težave pri izvajanju OA, in sicer bi bilo treba boljše urediti nadomeščanja osebnih asistentov, vključiti v izvajanje OA tudi študente, potrebno bi bilo tudi dodatno usposabljanje članov komisij in koordinatorjev na CSD, ključni problem, ki ga navajajo tako uporabniki kot tudi drugi deležniki na področju izvajanja OA pa je pomanjkanje (primernih) osebnih asistentov.

Učinki na izvajalce OA

K izvajalcem OA prištevamo organizacije, ki so nosilci izvajanja OA in jo koordinirajo ter neposredne izvajalce, tj. osebne asistente. Podatki, ki jih navajamo v nadaljevanju, izhajajo iz različnih virov. Tako v

prvem delu navajamo podatke zbrane do maja 2019, sledijo pa podatki iz ankete za izvajalce OA, ki je bila izvedena konec leta 2019.

Organizacije, ki izvajajo osebno asistenco

Skladno z 10. členom ZOA lahko osebno asistenco kot nepridobitno dejavnost izvajajo dobrodelne organizacije, organizacije za samopomoč in invalidskega organizacije, zavodi in samostojni podjetniki posamezniki z vpisom v register izvajalcev OA. Marca 2020 je med izvajalci, vpisanimi v register, storitve OA izvajalo 135 izvajalcev.

Spletno anketo za izvajalcev OA smo izvedli v novembru in decembru 2019, ki jo je v celoti izpolnilo 86 izvajalcev OA, kar je 94,5 % vseh izvajalcev iz registra, ki so osebno asistenco izvajali na dan 1. 11. 2019.

Skoraj tretjina (25 oz. 29,1 %) anketiranih izvajalcev je OA izvajala že pred uveljavitvijo ZOA (tj. pred 1. 1. 2019). Glede na čas izvajanja osebne asistence je bilo največ (52 oz. 60,5 %) izvajalskih organizacij takih, ki OA nudijo že več kot 6 mesecev.

Dobrih 27 % izvajalcev je informacije o možnosti pridobitve statusa izvajalca OA dobilo bodisi od drugih društev/organizacij bodisi preko spleta, skoraj 21 % izvajalcev je informacije dobilo na spletnem mestu MDDSZ, 15 % izvajalcev pa je informacije pridobilo od prijateljev in znancev. Med drugimi viri informacij izvajalci navajajo še CSD, spremljanje zakonodaje in šolo, en izvajalec pa je bil pred uveljavitvijo ZOA osebni asistent v društvu, ki izvaja OA.

Glede načina informiranja uporabnikov o izvajanju OA je slabih 2 7% izvajalcev odgovorilo, da je večina uporabnikov OA pri njih prejemala že pred uveljavitvijo ZOA, zato dodatno informiranje ni bilo potrebno. Skoraj dve tretjini izvajalcev (63 %) sta informacije posredovali uporabnikom in/ali njihovim svojcem na srečanjih. Nekateri izvajalci so organizirali predavanja, dogodke ipd. z namenom širjenja informacij, drugi izvajalci so se za informiranje posluževali različnih medijev, kot so spletna mesta, deljenje letakov, plakati ipd. Nekateri izvajalci pojasnjujejo, da so jih uporabniki poiskali sami, bodisi preko registra izvajalcev, ki je objavljen na spletni strani MDDSZ, bodisi preko priporočil. Dva izvajalca sta odgovorila, da uporabnikov nista informirala oziroma iskala, saj sta želela storitve OA izvajati le za enega uporabnika.

Glede na kadrovsko strukturo je bilo pri izvajalcih na dan 20. 11. 2019 v povprečju zaposlenih 21 oseb (pri tem morebitni zaposleni uporabniki niso všteti), pri čemer je imel izvajalec z največ zaposlenimi zaposlenih kar 220 oseb. Povprečno število osebnih asistentov na izvajalca je bilo 22, en izvajalec pa v času anketiranja ni imel zaposlenega še nobenega osebnega asistenta.

Izvajalci so v anketi poročali, da so na dan 20. 11. 2019 izvajali storitve OA za povprečno 13 uporabnikov. Najmanjše število uporabnikov, tj. enega uporabnika, je imelo 29 izvajalcev, največ uporabnikov, in sicer 140 je imel en izvajalec.

Slabih 40 % izvajalcev je na dan 20. 11. 2019 uporabnikom zagotavljajo vse ure osebne asistence, ki jim pripadajo na podlagi odločbe. Drugi izvajalci uporabnikom ne zagotavljajo vseh ur OA, pojasnila za to navajamo v spodnji preglednici.

Preglednica 10: Razlogi, zakaj izvajalci uporabnikom ne nudijo vseh ur OA po odločbi

	število	**odstotek**
odločitev uporabnika	15	26,32
ni ustreznih asistentov	15	26,32
ni asistentov za delo s težkimi invalidi	4	7,02
uporabnikom pomoč nudijo neformalni viri pomoči	9	15,79
izvajalec (še) nima dovolj osebnih asistentov	1	1,75
uporabnik se šola ali obiskuje VDC	4	7,02
uporabniki osebne asistente postopno vključujejo v nudenje pomoči	2	3,51
delež ur koristi pri drugemu izvajalcu	1	1,75
Zakoniti zastopniki ne želijo drugih osebnih asistentov	1	1,75
Skupaj	57	100

Glavna dva razloga sta odločitev posameznika, da ne bo koristil vseh ur OA, ki mu pripadajo po odločbi ter dejstvo, da ni na voljo dovolj osebnih asistentov, ki bi ustrezali uporabnikom. Primanjkuje tudi osebnih asistentov, ki bi bili pripravljeni izvajati storitve OA za invalide, ki potrebujejo veliko količino pomoči. Eden od pogostih razlogov zakaj posamezniki ne koristijo vseh ur OA, pa je tudi močna neformalna mreža uporabnika, ki prevzame del pomoči.

Z anketo smo želeli preveriti tudi, ali se uporabniki vključujejo v delo izvajalskih organizacij in če, na kakšen način. Skoraj polovica izvajalcev je poročala, da so uporabniki tako ali drugače vključeni v delo organizacije. Pri 18 izvajalcih uporabniki sodelujejo v različnih organih organizacije (npr. upravni odbor), 13 izvajalcev pa ima v svoji organizaciji uporabnike zaposlene. Pri 7 izvajalcih se uporabniki udejstvujejo kot prostovoljci. Več kot polovica (24 oz. 58,5 %) izvajalcev navaja, da uporabniki pri njih sodelujejo tako, da podajajo svoja mnenja, stališča, predloge za izboljšanje delovanja organizacije, delijo izkušnje s terena … Nekateri so navedli, da se uporabniki vključujejo v dejavnosti, programe, izobraževanja, ki jih organizira izvajalec, soustvarjajo različne izdelke, pomagajo pri delih, ki so jih sposobni opraviti ipd.

Med drugimi težavami, s katerimi se srečujejo izvajalci OA, izpostavljamo še sledeče:

Preglednica 11: Druge težave s katerimi se srečujejo izvajalci OA

	število odgovorov	% odgovorov
težave z zaposlovanjem (primerni osebni asistenti, strokovne vodje)	13	37,14
težave z MDDSZ	12	34,29
pritisk družinskih članov uporabnika	4	11,43
pomanjkanje kadra	3	8,57
potreba po dodatnem usposabljanju osebnih asistentov	2	5,71
omogočiti zaposlovanje študentov	1	2,86
Skupaj	35	100

Največji problem s katerim se soočajo izvajalci OA so težave z zaposlovanjem tako osebnih asistentov kot tudi strokovnih vodij (problem zlasti pri manjših izvajalcih OA). Izvajalci poročajo tudi o tem, da na trgu dela ni ustreznega kadra (npr. osebe, ki bi izvajale storitve OA tudi za invalide, ki potrebujejo večjo količino pomoči, pogosti so problemi, ko se kandidat za osebnega asistenta in uporabnik karakterno in drugače ne »ujameta«). Izvajalci navajajo, da imajo pri izvajanju OA težave tudi z MDDSZ, te pa so večinoma t.i.

»birokratske« narave, kot npr. časovno omejena pogodba izvajalca z MDDSZ, (pre)pogoste spremembe in okrožnice MDDSZ, pogrešajo pa tudi več sodelovanja in pretoka informacij med njimi in MDDSZ.

Nekateri izvajalci se soočajo tudi s težavami z družinskimi člani uporabnika, odpovedovanjem OA pri njih zaradi ustanavljanja družinskih s.p.:

»... *Prav tako je tudi za osebnega asistenta težje delati v takšnem okolju, saj se mora spoprijeti tudi s karakterji ostalih družinskih članov, čeprav je seveda delo izključno z uporabnikom, vendar je realnost pač takšna, ko k nekomu hodiš domov na dnevni bazi...*«

»... *Odpovedovanjem osebne asistence, ker starši kot osebni asistenti odpirajo lastne s.p., ... Nerazumevanje namena osebne asistence in s tem povezanimi pritiski družinskih članov, da so osebni asistenti...*«

Učinki na svojce uporabnikov OA

Podatke o svojcih uporabnikov OA smo pridobili s spletno anketo, ki smo jo med svojci izvedli marca 2020. V vzorec smo zajeli 99 svojcev uporabnikov OA. Za posredovanje vabila in povezave na spletno anketo smo zaprosili izvajalske organizacije, ki razpolagajo s kontakti svojih uporabnikov in njihovih svojcev.

Med svojci uporabnikov, ki so izpolnjevali anketo prevladujejo starši (slabih 58 %), sledijo (zakonski) partnerji (dobrih 19 %), otroci (11,5 %) ter bratje in/ali sestre (nekaj manj kot 9 %).

Slika 34: Vrsta odnosa svojca do uporabnika (v %)

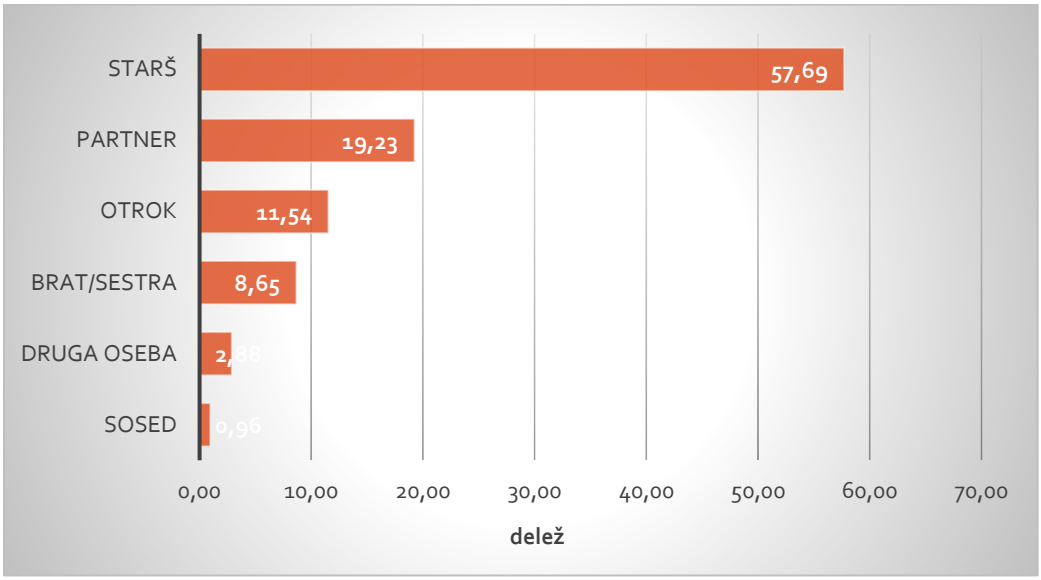

Večina svojcev in uporabnikov OA živi skupaj v istem gospodinjstvu (76 %), 9 % jih ne živi v isti zgradbi, ampak so dovolj blizu, da drug do drugega lahko pridejo peš, 5 % jih živi v različnih gospodinjstvih, vendar v isti zgradbi, 11 % oseb pa živi do največ pol ure vožnje narazen.

Slika 35: Bivanje svojca in osebe, ki prejema storitve OA

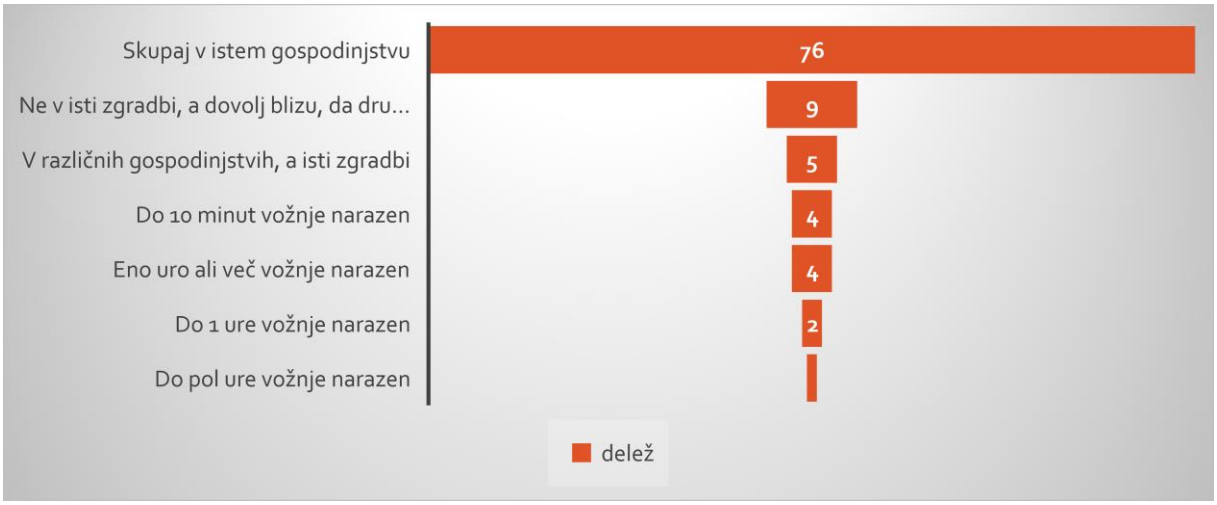

Največ anketiranih je zaposlenih za polni delovni čas (dobrih 60 %), dobrih 18 % je upokojenih, 9% samozaposlenih, 5 % pa je zaposlenih kot osebni asistenti svojcem. Anketiranci so v nadaljevanju odgovarjali še na vprašanje, ali so osebni asistenti svojcem. Pritrdilno je odgovorilo 53 anketirancev, kar pomeni, da med zaposlenimi (bodisi za polni ali manj kot polni delovni čas) večinoma predstavljajo osebni asistenti. Med vsemi anketiranimi pa je svojcev, ki so hkrati osebni asistenti, dobra polovica.

Preglednica 12: Zaposlitveni status anketirancev

	število	delež
Zaposlen za polni delovni čas	60	60,61
Zaposlen za manj kot polni delovni čas	3	3,03
Samozaposlen	9	9,09
Brezposeln	3	3,03
Upokojen	18	18,18
Zaposlen kot osebni asistent svojcu	5	5,05
Gospodinja	1	1,01
Skupaj	99	100

Dnevni obseg pomoči, ki jo svojci izvajajo za uporabnika znaša od nič ur dnevno do 24 ur. Povprečen obseg pomoči dnevno znaša dobrih devet ur. Iz slike je razvidno, da največ svojcev izvaja 8 ur pomoči dnevno za uporabnika. Najverjetneje so to svojci, ki so uporabnikom osebni asistenti. Tudi pri svojcih, ki izvajajo 16 ur pomoči dnevno lahko sklepamo, da gre za osebne asistente svojcu, ki pa hkrati opravljajo še 8 ur prostovoljne pomoči uporabniku.

Slika 36: Število ur pomoči, ki jih dnevno nudijo svojci uporabnikom OA

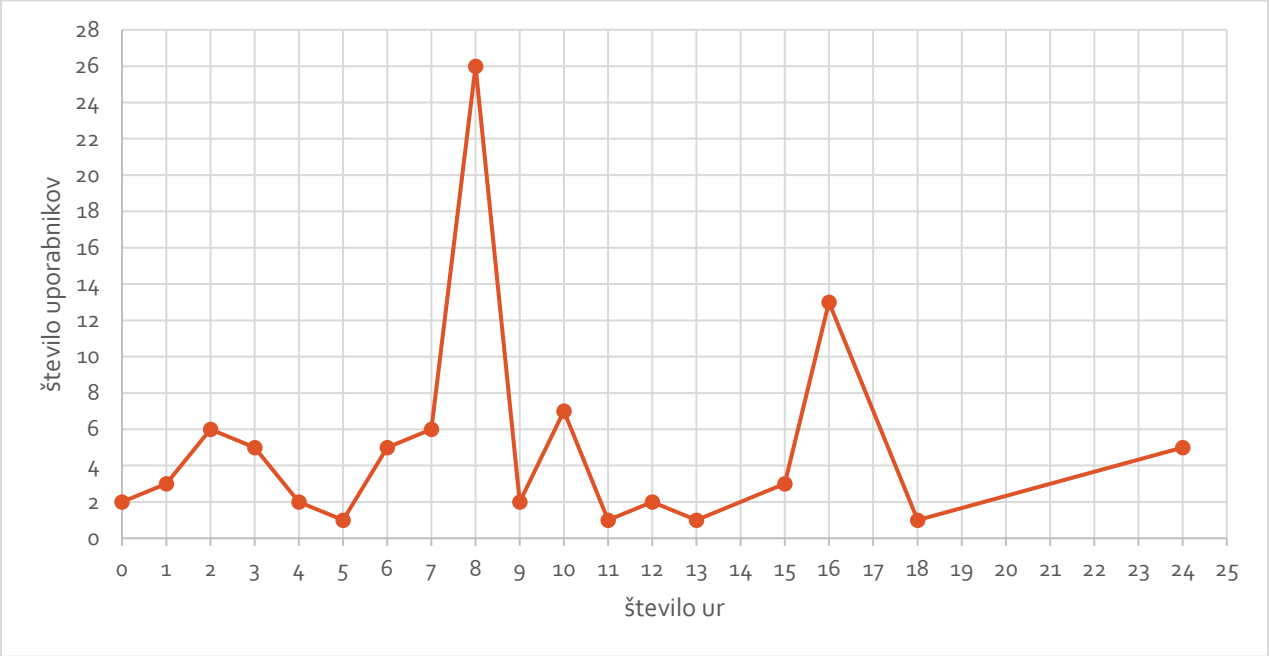

Preglednica 13: Tip oviranosti uporabnikov, katerim svojci nudijo pomoč (uporabniki imajo lahko več vrst ovir)

	število navedb	odstotek navedb
Gibalna oviranost	78	54,5
Slepota/slabovidnost	13	9,1
Gluhota	3	2,1
Motnja v duševnem razvoju	32	22,4
Drugo	17	11,9
Skupaj	143	100

Uporabniki, katerim svojci nudijo pomoč, so večinoma gibalno ovirani, dobrih 22 % ima motnjo v duševnem razvoju, slepih in/ali slabovidnih je 9 % uporabnikov, 2 % uporabnikov pa je gluhih. Med drugimi tipi oviranosti (slabih 12 % uporabnikov) svojci navajajo še: cerebralna paraliza, pridobljena poškodba možganov, atrofija možgan, afazija, kognitivne motnje, epilepsija, več vrst bolezni, avtizem, tetrapereza spastica, motnje spomina, duševna in telesna nerazvitost, vročinski krči in govorna oviranost.

Med drugimi osebami, ki uporabnikom nudijo pomoč oziroma izvajajo storitve OA prevladujejo osebni asistenti (51%); sorodniki (33 %), prijatelji (5 %), prostovoljci (4 %) in druge osebe (7 %).

Anketirance smo vprašali v kolikšni meri se počutijo obremenjene zaradi pomoči svojcu, ki prejema storitve OA.

Slika 37: Občutje obremenjenosti zaradi pomoči uporabniku, ki prejema storitve OA (delež anketirancev)

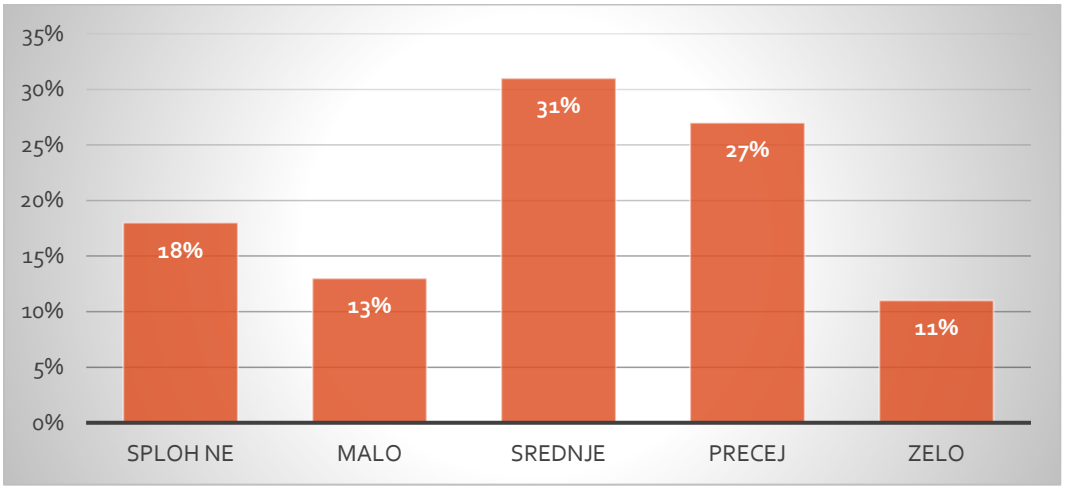

Več kot polovica svojcev je srednje ali precej obremenjena zaradi pomoči uporabniku OA. Zelo obremenjenih je 11 % svojcev. Malo ali sploh neobremenjene pa se počuti 31 % anketirancev.

Zanimalo pa nas je tudi ali in v kolikšni meri se je svojcem zaradi uvedbe ZOA na splošno razbremenilo življenje. Slabi dve tretjini svojcev poroča, da se jim je življenje bodisi zelo bodisi precej razbremenilo. Žal se je 18 % svojcev življenje le malo razbremenilo ali pa se sploh ni razbremenilo.

Slika 38: Razbremenitev življenja zaradi uveljavitve ZOA

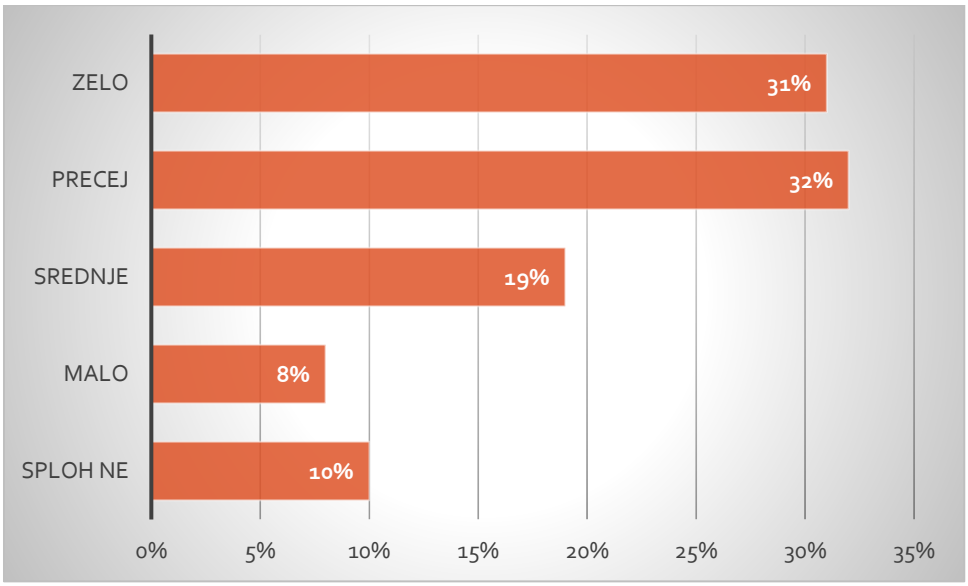

Svojcem smo navedli še trditev o tem, kako se lahko ljudje včasih počutijo ob pomoči drugim. Prosili smo jih, da označijo kako pogosto se sami počutijo tako kot navajajo trditve: nikoli, redko, včasih, precej pogosto ali skoraj vedno.

Slika 39: Pogostost doživljanja posameznih občutij svojcev uporabnikov OA

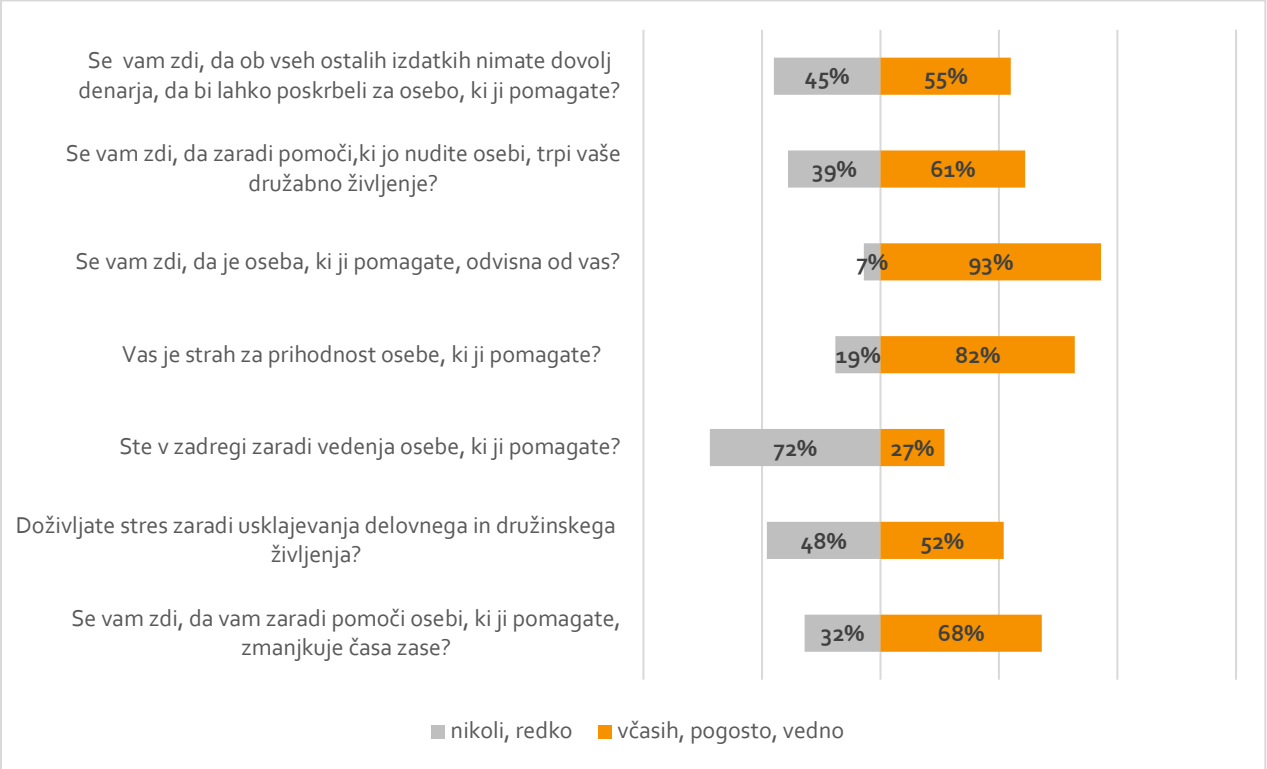

Večina svojcev (93 %) najpogosteje občuti, da je oseba, ki ji pomagajo, odvisna od njih, nekoliko nižji delež (82 %) svojcev pa pogosto doživlja strah zaradi prihodnosti osebe, ki ji pomaga. Dobri dve tretjini svojcev se vsaj včasih sooča s pomanjkanjem časa zase, 61 % pa ima vsaj včasih občutek, da zaradi pomoči drugi osebi trpi njihovo družabno življenje.

Dobra polovica svojcev vsaj včasih doživlja stres zaradi usklajevanja delovnega in družinskega življenja ter se vsaj včasih sooča z občutkom pomanjkanja denarja za ustrezno pomoč osebi, ki ji pomaga.

Dobrih 72 % svojcev pa ni nikoli ali je le redko v zadregi zaradi vedenja osebe, ki ji pomaga.

Na koncu pa smo svojce povprašali še, da ocenijo v kolikšni meri se strinjajo (na lestvici od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – popolnoma se strinjam) s trditvami, ki se nanašajo na položaj uporabnika OA v družbi po uveljavitvi in izvajanju ZOA.

Slika 40: Strinjanje s trditvami glede položaja uporabnika OA v družbi po uveljavitvi in izvajanju ZOA

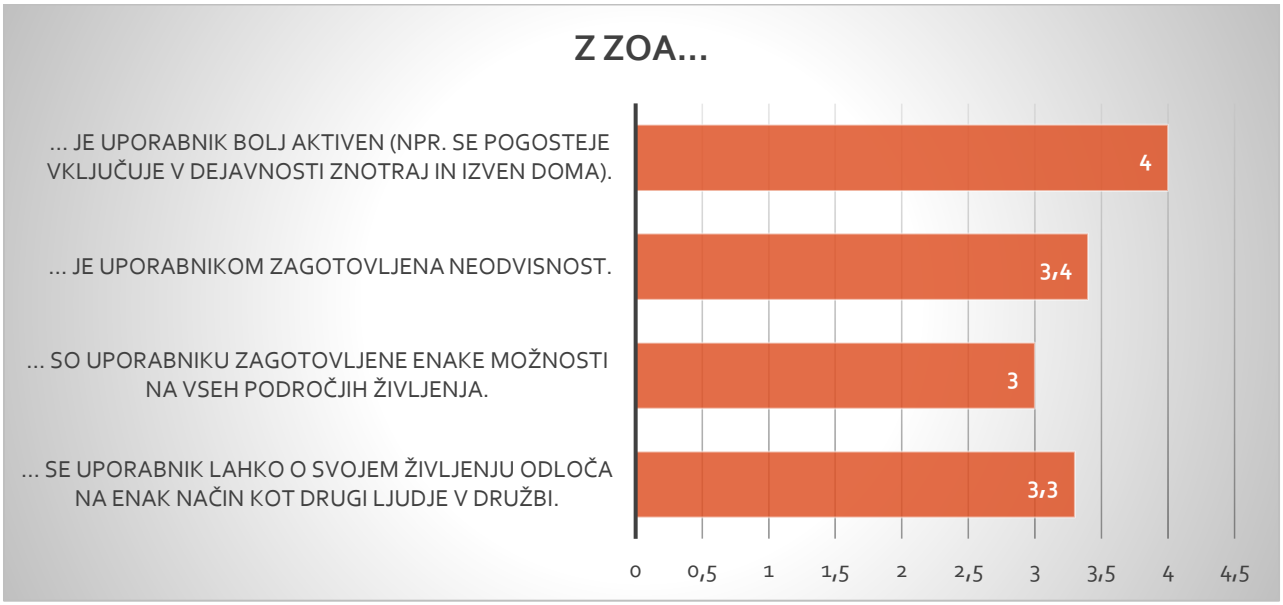

Svojci se v največji meri strinjajo s trditvijo, da je uporabnik zaradi uveljavitve ZOA bolj aktiven, kar pomeni da se pogosteje vključuje v dejavnosti znotraj in izven doma. Prav tako se strinjajo, da je uporabniku zagotovljena neodvisnost in da lahko o svojem življenju odloča na enak način kot drugi ljudje v družbi. Svojci pa so zaenkrat še precej neodločeni glede trditve, da so uporabniku OA zagotovljene enake možnosti na vseh področjih življenja.

5. SKLEPNE UGOTOVITVE TER PREDLOGI

V sklepnem poglavju predstavljamo povzetek ključnih ugotovitev in predlogov, ki jih predstavljamo po posameznih ciljih evalvacije.

Ustreznost postopka uveljavljanja pravic po ZOA

Glede ustreznosti potrebnih dokazil, ki jih mora vlagatelj priložiti k vlogi za uveljavljanje OA ugotavljamo, da bi bila potrebna podrobnejša opredelitev, saj so trenutno postavljeni zelo odprto, široko ter ohlapno in kot taki dopuščajo uveljavljanje pravice širokemu krogu oseb. Med predlogi dokumentacije, ki bi jo morale osebe priložiti k vlogi za uveljavljanje pravice do OA, izpostavljamo sledeče: **zdravniška dokumentacija,** iz katere bi bila razvidna invalidnost in stanje osebe; odločbe in dokazila o **priznanem statusu invalida**; odločba o **dodatku za pomoč in postrežbo** oz. **drugem denarnem prejemku zaradi potrebe po tuji negi in pomoči,** dokazila o **aktivnosti uporabnika**[8]; odločba o **postavitvi skrbnika ali zakonitega zastopnika**; odločba o **prejemanju pravic** (transferjev) **iz javnih sredstev.**

Nekateri vlagatelji želijo **preko OA** v čim večjem obsegu zaposliti družinske člane uporabnika OA. Veliko svojcev je **spremenilo status družinskega pomočnika v osebnega asistenta,** vendar pa so pri tem pojavljajo problemi v smislu delovnega razmerja (npr. nadomeščanje v času bolniške odsotnosti osebnega asistenta ali dopusta). Eden izmed predlogov za rešitev te težave bi bila **ureditev statusa družinskega pomočnika,** po katerem bi imeli enake pravice kot osebni asistenti.

V skladu s tem je 24.1.2020 Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti je na 9. redni seji, , ob obravnavi 1. točke dnevnega reda z naslovom: "Problematika statusa družinskih pomočnikov" sprejela 4 sklepe in pozvala MDDSZ k realizaciji le-teh. Sklepi se nahajajo v prilogi poročila.

Pokazala se je tudi nujnost **čimprejšnje zaposlitve koordinatorjev invalidskega varstva na CSD**, ki so se zaposlili na CSD v drugi polovici leta 2019. Evalvacija je pokazala, da morajo koordinatorji prevzeti **aktivno vlogo pri preverjanju ustreznosti vloge** za uveljavljanje pravice do OA, kot tudi **preverjanju** (in po potrebi zavračanju) **mnenj komisije**, preden CSD vlagateljem izda odločbo. V bodoče bi bilo smiselno vlogo koordinatorjev okrepiti tudi v obliki **enotne vstopne točke,** kjer bi koordinatorji imeli nalogo preverjati vstopne pogoje pri vlagateljih (tj. še preden začne s svojim delom komisija).

Ustreznost načina in postopka ocenjevanja

Primernost storitev OA za različne skupine invalidov

Kažejo se pomisleki glede ustreznosti storitev OA za **osebe z motnjami v duševnem razvoju,** ki imajo v večini zakonitega zastopnika, z vidika **vodenja in usmerjanja osebnih asistentov**. Poraja se vprašanje, ali bi bila za te osebe bolj smiselna in bolj primerna druga oblika storitev (spremstvo, asistenca).

Potrebna bi bila tudi **razmejitev med storitvami OA** in **dolgotrajne oskrbe**. Zaradi sistemske neurejenosti področja dolgotrajne oskrbe, trenutno ohlapna ureditev OA z vidika vstopnih pogojev, dopušča uveljavljanje pravice so OA tudi osebam, ki bi praviloma potrebovale storitve dolgotrajne oskrbe.

[8] Potrdilo o izobraževanju ali zaposlitvi je obvezna priloga vloge za uveljavljanje pravice do osebne asistence že sedaj.

Aktivnost kot ena izmed načelnih osnov upravičenosti do OA

Aktivnost je ena izmed načelnih osnov upravičenosti do OA, ki pa v zakonodaji ni nikjer natančno opredeljena kot vstopni pogoj za uveljavljanje pravice do OA. Ena izmed možnosti večjega upoštevanja aktivnosti je tudi dopolnitev ocenjevalnega orodja ZOjA, ki ga bo IRSSV v sodelovanju z drugimi pomembnimi deležniki izvedel v prvi polovici leta 2020.

Ustreznost ocenjevalnega orodja

Ocenjevalno orodje ZOjA je z vidika postopka, načina in trajanja ocenjevanja relativno **dobro sprejeto** pri izvedencih, največje težave pa se pojavljajo pri samem ocenjevanju v praksi. Izvedenci se pogosto znajdejo v dilemah glede podajanja ustreznih ocen, zato pogrešajo **bolj natančna in jasna navodila** za ocenjevanje. Težave se pojavljajo predvsem pri **ocenjevanju oseb z MDR**. Ena izmed ključnih težav pa se pojavlja pri ocenjevanju sedmega in osmega modula, kjer je možna tudi ocena »ni potrebe/ne želi«. Izvedenci pogrešajo natančnejša navodila, v katerih primerih se osebo oceni z »ni potrebe/ne želi«, kar je zlasti problematično pri vrednotenju gospodinjskih opravil in pri ocenjevanju oseb, katerih starši imajo podaljšano roditeljsko pravico.

Na podlagi vseh podanih predlogov sprememb ocenjevalnega obrazca in predvsem navodil za ocenjevanje, ki so jih podale tako izvajalske organizacije kot sami izvedenci in jih v pričujočem poročilu nismo podrobno navajali, je IRSSV v dogovoru z MDDSZ že pristopil k **prenovi orodja** (tako obrazca kot navodil), tako da bo nova verzija ocenjevalnega orodja ZOjA (Verzija 2) pripravljena v prvi polovici leta 2020.

Ustreznost komisij za pripravo mnenja o vsebini in številu ur OA

Trenutno je na listi **registriranih 111 izvedencev**, ki so najbolj zastopani na območju Ljubljane, najmanj (po en izvedenec) pa je na področju Severne Primorske in Spodnjega Podravja. Eni izvedenci so v komisije imenovani pogosteje (najpogosteje 43-krat) kot drugi (v povprečju 12-krat), en izvedenec pa v komisijo še ni bil nikoli imenovan. Bolj kot samo število izvedencev pa sami izvedenci kot problematično ocenjujejo **usposobljenost** in **strokovnost določenih izvedencev** pri ocenjevanju upravičenosti do OA. V skladu s tem predlagajo opredelitev **dodatnih pogojev za izvedence**, in sicer predvsem zadostno število izkušenj s področja invalidskega varstva, udeležba in aktivno sodelovanje na usposabljanjih za izvedence (npr. delo v manjših skupinah, urjenje v paru z izkušenim ocenjevalcem) in preverjanje znanja v obliki praktičnega preizkusa (tako za uporabo orodja ZOjA kot tudi preizkus komunikacijskih sposobnosti).

Izvedenci so poročali tudi, da se nekateri izmed njih med ocenjevanjem znajdejo v **več vlogah**, in sicer kot izvedenec in istočasno bodisi predstavnik uporabnikov bodisi uporabnik OA ali osebni asistent ali svojec osebe z oviranostjo. Izvedenci menijo, da mnogoterost vlog lahko vpliva na ocenjevalni postopek (npr. subjektivnost, pristranskost), zato morajo biti pri ocenjevanju na to še posebej pozorni, zato da ne bi prihajalo do napak ali nepravilnosti.

Ugotovitve kažejo na to, da bi bilo potrebno razmisliti o **zmanjšanju števila članov komisij**. Tako bi bila skupina izvedencev manjša, a bi bili le-ti bolj usposobljeni za podajanje ocene in pripravo mnenja. Prav tako predlagamo, da bi ponovno izvedli usposabljanje članov komisij in ob koncu tudi preverili njihovo usposobljenost za ocenjevanje (npr. s testom, na simuliranih primerih).

Ustreznost izobraževanj za izvedence

Po mnenju izvedencev je večina izmed njih na osnovnem usposabljanju **pridobila ustrezna znanja in veščine,** ki jih bo lahko uporabila pri svojem delu. Prav tako so bili na splošno zadovoljni z organizacijo usposabljanja. Na dodatnem usposabljanju so člani komisij kot koristno in uporabno pri svojem delu ocenili **seznanitev z izkušnjami in informacijami drugih izvedencev, razjasnitev določenih dilem** in odprtih vprašanj ter **napotke glede uporabe posebnega določila**.

Večini izvedencev so se pričakovanja glede usposabljanj izpolnila, nekateri pa so vseeno pogrešali (tako na osnovnem kot dodatnem) predvsem **predstavitev praktičnih primerov,** navodila glede **ocenjevanja različnih skupin invalidnosti** (zlasti oseb z MDR, slepih in gluhih), več pogovora o navodilih in razumevanju posameznih vprašanj v orodju ZOjA pa tudi neposredno popravljanje in dopolnjevanje ocenjevalnega obrazca in navodil.

Izhajajoč iz ugotovitev bi bilo pri organizaciji nadaljnjih izobraževanj in usposabljanj smiselno upoštevati dosedanje izkušnje ter izobraževanja načrtovati in izvesti skladno s predlogi in pripombami udeležencev. Predlagali bi tudi, da je dodatno usposabljanje (tako kot osnovno) obvezno za vse člane komisije, saj je vsebina usposabljanj neposredno vezana na delo komisij in prispeva k večji kakovosti izvedenega dela.

Učinki izvajanja Zakona o osebni asistenci na uporabnike, izvajalce in svojce

Skladno z rezultati analiz podatkov je bilo do 31. 5. 2019 v Sloveniji **545 uporabnikov** OA, s povprečno starostjo **45,9 let** in približno enakim deležem žensk in moških. Tretjina vseh uporabnikov biva v **osrednjeslovenski regiji,** po številu uporabnikov sledita Pomurje in Podravje.

Med uporabniki prevladujejo **gibalno ovirani** (82,4 %), precej manj pa je oseb z MDR in oseb s slepoto (manj kot 10 %). Glede na status aktivnosti je največ uporabnikov **invalidsko upokojenih** (34,5 %). Slaba tretjina uporabnikov **biva s starši ali s starši in sorojenci,** več kot petina pa jih **biva samih**. Uporabnikom poleg osebnih asistentov pomoč nudijo tudi **neformalni oskrbovalci,** in sicer so to v največjem deležu starši/mati/oče ali partner/partnerica.

Uporabniki so skladno z odločbo v povprečju upravičeni do **110,7 ur OA na teden**. Med vsemi uporabniki je največ (100 uporabnikov) takih, ki prejemajo 24-urno oskrbo vse dni v tednu (tj. 168 ur/teden). Glede na sklope storitev, skoraj vsi uporabniki prejemajo **storitve, namenjene osebni pomoči** ter storitev **spremstva**, velik delež uporabnikov pa je upravičenih tudi do storitev, namenjenih pomoči v gospodinjstvu in drugih dnevnih opravilih.

Uporabniki so na splošno zadovoljni z ZOA, na izvajanje nimajo večjih pripomb. Navajajo, da jim je ZOA resnično omogočil boljše in bolj neodvisno življenje. Kljub zadovoljstvu z ureditvijo OA, pa opozarjajo na nekatere težave pri izvajanju OA, in sicer bi bilo treba boljše urediti nadomeščanja osebnih asistentov, vključiti v izvajanje OA tudi študente, potrebno bi bilo tudi dodatno usposabljanje članov komisij in koordinatorjev na CSD, ključni problem, ki ga navajajo tako uporabniki kot tudi drugi deležniki na področju izvajanja OA pa je pomanjkanje (primernih) osebnih asistentov.

Na dan 31. 5. 2019 je bilo **49 delujočih izvajalcev OA**, pri čemer ima 24 izvajalcev status organizacije/zavoda/zveze, 22 pa status samostojnega podjetnika. Največ uporabnikov je v mesecu maju 2019 imela Zveza paraplegikov (89 uporabnikov), sledita ji Društvo paraplegikov Prekmurja in Prlekije ter Društvo distrofikov Slovenije. Največ uporabnikov ima **enega osebnega asistenta,** slaba polovica pa jih ima bodisi dva ali tri osebne asistente.

Več kot polovica **svojcev uporabnikov** je srednje ali precej obremenjena zaradi pomoči uporabniku OA.. Malo ali sploh neobremenjene pa se počuti slaba tretjina svojcev.

Slabi dve tretjini svojcev poroča, da se jim je življenje zaradi uvedbe ZOA bodisi zelo bodisi precej razbremenilo. Žal pa se je 18 % svojcev življenje le malo razbremenilo ali pa se sploh ni razbremenilo.

Velik delež svojcev tudi pogosto doživlja strah zaradi prihodnosti osebe, ki ji pomagajo, večina pa se vsaj včasih sooča s pomanjkanjem časa zase ali pa ima vsaj včasih občutek, da zaradi pomoči drugi osebi trpi njihovo družabno življenje. Dobra polovica svojcev vsaj včasih doživlja stres zaradi usklajevanja delovnega in družinskega življenja ter se vsaj včasih sooča z občutkom pomanjkanja denarja za ustrezno pomoč osebi, ki ji pomaga.

* * *

Poleg že zgoraj navedenega izpostavljamo še nekatere predloge, ki bi jih bilo vredno v prihodnje vredno premisliti in pri načrtovanju rešitev smiselno upoštevati.

Predlagamo, da se po prenovi ocenjevalnega orodja ZOjA in posledično ponovnem izobraževanju članov komisij izvede **revizija ocen**, kar pomeni ponovno ocenjevanje vseh uporabnikov OA.

Predlagamo tudi, da CSD (oz. strokovna komisija) po uradni dolžnosti **preverja ustreznost ocene stanja pri uporabniku** po preteku določenega obdobja (npr. vsaki 2 leti).

Nujnost vidimo tudi v **krepitvi nadzora nad izvajanjem OA**. Enkrat letno naj bi to nalogo izvajali koordinatorji, vendar bi najbrž bilo potrebno nadzor izvajati pogosteje.

6. VIRI IN LITERATURA

- Akcijski program za invalide 2014 – 2021. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/invalidi_vzv/API_2014-2021.pdf (12. 8. 2019).
- Creswell, J., in Plano Clark, V., 2007. Designing and Conducting Mixed Methods Research. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC), 2008. Introduction to Process Evaluation in Tobacco Use Prevention and Control. Atlanta (GA): U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC), 2011. Developing an Effective Evaluation Plan: Setting the Course for Effective Program Evaluation. Atlanta, Georgia:, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health; Division of Nutrition, Physical Activity and Obesity.
- Državni zbor RS. Predlogi zakonov. Skupina poslank in poslancev, prvopodpisana Iva Dimic. Vloženo: 24. 11. 2016. Predlog Zakona o osebni asistenci. Dostopno na: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C1257A70003EE6A1C1258076003B5728&db=kon_zak&mandat=VII&tip=doc) (23. 6. 2019).
- Javni razpis za financiranje programov za samostojno oz. samostojnejše življenje invalidov za obdobje 2015 – 2018. Uradni list RS, št. 81/2014.
- Javni razpis za sofinanciranje programov za izvajanje storitev OA za invalide za obdobje od 1. 6. 2016 do 31. 12. 2018. Uradni list RS, št. 29/2016.
- Kobal Tomc, B., Žakelj, T., Smolej Jež, S., 2004. OA kot sredstvo za neodvisno življenje hendikepiranih. Socialno delo, 43, 5-6: 291-298.
- Kobal Tomc, B., Nagode, M., Kovač, N., Dremelj, P., Smolej Jež, S. in Žiberna, V., 2019. Priročnik za načrtovanje in izvajanje evalvacij. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Konvencij o pravicah invalidov. Uradni list RS št. 37/2008.
- Kustec Lipicer, S., 2009. Vrednotenje javnih politik. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- MDDSZ, 2005. Metodologija evalviranja programov politik zaposlovanja.
- Poropat, K., Bohinc, E., 2004. OA z vidika zaposlovanja. Socialno delo, 43, 2-3.
- Pravilnik o osebni asistenci. Uradni list RS št. 57/2018.
- Ratzka, A., 2003. What is Independent Living - A Personal Definition. Dostopno na: https://www.independentliving.org/def.html (1. 8. 2019).
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 – 2010. Uradni list RS, št. 39/2006.
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020. Uradni list RS, št. 39/2013.
- Smolej Jež, S., Nagode, M., 2007. Spremljanje izvajanja socialnovarstvenih programov, ki dopolnjujejo javno službo na tem področju: analiza programov OA: končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Smolej Jež, S., Nagode, M., 2012. OA - možnost za samostojno življenje v domačem okolju. Časopis za kritiko znanosti.
- Smolej Jež, S., Nagode, M., 2016. Spremljanje programov OA - analiza izvajanja programov v letu 2015, končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

- Smolej Jež, S., Orehek, Š., 2017. Spremljanje programov OA - analiza izvajanja programov v letu 2016, končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Smolej Jež, S., Kovač, N., 2018. Spremljanje programov OA - analiza izvajanja programov v letu 2017, končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Smolej Jež, S., Berlot, L., 2019. Spremljanje programov OA - analiza izvajanja programov v letu 2018, končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Zakon o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2018 in 2019 (ZIPRS1819). Uradni list RS, št. 71/17, 13/18 – ZJF-H, 83/18 in 19/19.
- Zakon o osebni asistenci. Uradni list RS, št. 10/2017 in 31/2018.

7. PRILOGE

Priloga 1: Operacionalizacija ciljev evalvacije

EVALVACIJSKO VPRAŠANJE	KAZALNIK(I)	KAJ DOLOČA USPEŠNOST, USTREZNOST, PRIMERNOST?	VIRI in METODE ZBIRANJA PODATKOV
Ali je ocenjevalno orodje za ugotavljanje upravičenosti do OA ustrezno?	1. Ocena razumljivosti navodil v ocenjevalnem orodju ZOjA (jasnost izrazov, razumljivost razlik med posameznimi ocenami samostojnosti, malo razhajanj v ocenah med ocenjevalcema….) 2. Ocena uporabnosti navodil ZOjA (ali nam uporaba navodil omogoča določiti jasno oceno…) 3. Ocena uporabnosti/primernosti/relevantnosti orodja ZOjA za različne skupine invalidov oz. tipe invalidnosti 4. Ocena relevantnosti vprašanj glede na namen ocenjevanja 5. Zahtevnost celotnega orodja ZOjA (obrazec, navodila, kalkulator, življenjska zgodba) 6. Doživljanje ocenjevalnega postopka 7. Ocena primernosti orodja ZOjA in izračuna ur (glede na percepcijo ocenjevalca in potrebe uporabnika) 8. Časovna zahtevnost izvedbe ocenjevanja (povprečen čas izvedbe pogovora pri uporabniku in čas izdelave celotnega mnenja; ocena z vidika obremenitve izvedenca in uporabnika)	1 in 2. Prevladujoče pozitivno vrednotenje razumljivosti in uporabnosti navodil, malo razhajanj v ocenah ocenjevalcev v posameznem paru. 3 in 4. Prevladujoča pozitivna ocena o relevantnosti orodja za različne skupine invalidov in relevantnosti vprašanj glede na namen ocenjevanja. 5. Prevladujoče mnenje izvedencev, da noben od elementov ocenjevalnega orodja ni prezahteven. 6. prevladujoče pozitivno doživljanje procesa ocenjevanja (dolžina, stres, neprimernost vprašanj, zahtevnost) 7. Prevladujoče pozitivno vrednotenje primernosti izračuna ur OA. 8. prevladujoče pozitivno vrednotenje časovne primernosti trajanja postopka ocenjevanja. 9. prevladujoče pozitivno vrednotenje primernosti koncepta samostojnosti pri ocenjevanju potreb po OA. 10. /	spletni anketni vprašalnik za izvedence anketni vprašalnik (spletni in »fizični«) za uporabnike delavnica (razprava) na dodatnem usposabljanju izvedencev

EVALVACIJSKO VPRAŠANJE	KAZALNIK(I)	KAJ DOLOČA USPEŠNOST, USTREZNOST, PRIMERNOST?	VIRI in METODE ZBIRANJA PODATKOV
	9. Ocena primernosti koncepta ugotavljanja stopnje samostojnosti osebe za potrebe OA 10. Konkretni predlogi sprememb in dopolnitev orodja ZOjA		
Ali sta uveljavljen način in postopek ocenjevanja oz. ugotavljanja upravičenosti do OA primerna?	1. Ocena sodelovanja med SCSD in izvedenci (v postopku imenovanja komisije, pri usklajevanju, podajanju informacij...) 2. Zadostnost informacij o osebi, ki je dala vlogo za pravico do OA 3. Ocena sodelovanja med izvedenci - člani komisije (v postopku imenovanja komisije, pri usklajevanju, podajanju informacij, ocenjevanju, medsebojni komunikaciji,...) 4. Število pritožb uporabnikov na izvedbo ocenjevanja in komunikacijo.	1 in 2. Prevladujoča pozitivna ocena izvedencev glede postopka imenovanja komisij, komunikacije in sodelovanja s SCSD; prevladujoče pozitivno vrednotenje SCSD z vidika profesionalnosti, odzivnosti in korektnosti sodelovanja, podajanja informacij o vlagateljih. 3. prevladujoče pozitivno vrednotenje medsebojnega sodelovanja (izvedenci) 4. prevladujoče pozitivno doživljanje procesa ocenjevanja (dolžina, stres, neprijetnost, zahtevnost); nizek delež pritožb uporabnikov na potek ocenjevanja.	spletni anketni vprašalnik za izvedence anketni vprašalnik (spletni in »fizični«) za uporabnike intervju s SCSD podatki iz evidenc, dokumentacije in baz podatkov SCSD in MDDSZ (npr. število pritožb) fokusna skupina s CSD
Ali je postopek za uveljavljanje pravic po ZOA ustrezen?	1. Ocena dostopnosti informacij o možnosti uveljavljanja pravice do OA (kje so dobili informacije, ocena informacij na spletnem mestu MDDSZ, na CSD, pri izvajalcih ....) 2. Ocena postopka uveljavljanja pravice do OA (dolžina od vloge do izvajanja OA, zapletenost, način izpolnjevanje vloge, razumevanje postopka, enostavnost vloge...) 3. Ocena ustreznosti potrebnih dokazil, ki jih mora vlagatelj predložiti k vlogi za uveljavljanje pravice do OA (nič dokazil) 4. Ocena mnenja (vsebina, dolžina, jezik in slog pisanja, primernost določila, da CSD pošlje kopijo mnenja v vednost vlagatelju).	1 Prevladujoče pozitivno vrednotenje dostopnih informacij o osebni asistenci. 2 in 3. prevladujoče pozitivno vrednotenje postopka uveljavljanja pravice do OA. 4. prevladujoče pozitivno vrednotenje mnenj. 5. prevladujoče pozitivno vrednotenje pritožbenega postopka 6. nizko število ponovnih vlog. 7. prevladujoče pozitivno vrednotenje postopka uveljavljanja pravice do komunikacijskega dodatka	spletni anketni vprašalnik za izvedence spletni anketni vprašalnik za izvajalce OA anketni vprašalnik (spletni in »fizični«) za uporabnike intervju s SCSD

EVALVACIJSKO VPRAŠANJE	KAZALNIK(I)	KAJ DOLOČA USPEŠNOST, USTREZNOST, PRIMERNOST?	VIRI in METODE ZBIRANJA PODATKOV
	5. Seznanjenost z možnostjo pritožbe, zahtevnost postopka pritožbe in število pritožb na mnenje oz. odločbo, razlogi za pritožbe in razlike v prvem in drugem mnenju 6. Število ponovnih vlog 7. Ocena postopka za uveljavljanje pravice do komunikacijskega dodatka (dolžina, potrebna dokazila, ….)		
Ali so komisije za ugotavljanje upravičenosti do OA ustrezne?	1. Število izvedencev na listi, število ocen (mnenj) na posameznega izvedenca, število vključenih predstavnikov uporabnikov v ocenjevanje 2. Ocena ustreznosti kriterijev za članstvo v komisijah in ocena količine izvedencev 3. Ustreznost predvidenih možnosti sestave komisije 4. Ustreznost predpisanega števila članov komisije 5. Število izvedencev po posameznih občinah bivanja 6. Ocena ustreznosti izbire izvedenca, ki živi v istem okolju kot uporabnik 7. Ocena usposobljenosti izvedencev (poznavanje ocenjevalnega obrazca, vodenje pogovora z uporabnikom, pisanje mnenja, …)	1. / 2. / 3 in 4. Prevladujoče pozitivno vrednotenje predvidenih možnosti sestave komisij in števila ocenjevalcev v komisijah 5. Zadostno število izvedencev po občinah. 6. / 7. Prevladujoča pozitivna samoocena usposobljenosti in prevladujoča pozitivna ocena drugih izvedencev; nizek delež pritožb; nizek delež mnenj, ki jih SCSD pošlje komisiji nazaj v dopolnitev; prevladujoče pozitivno mnenje SCSD o ustrezni strokovnosti izvedencev.	podatki iz evidenc, dokumentacije in baz podatkov SCSD in MDDSZ (npr. število pritožb) spletni anketni vprašalnik za izvedence delavnica (razprava) na dodatnem usposabljanju izvedencev
Ali so bila izobraževanja za izvedence oz. člane komisij uspešna in ustrezna?	1. število vseh udeležencev izobraževanja in število udeležencev, ki so le tega uspešno zaključili (delež) 2. število izvedencev, ki se je udeležilo dodatnega usposabljanja v letu 2019	1. Prevladujoči delež udeležencev izobraževanja je slednje uspešno zaključili 2. Prevladujoči delež izvedencev se je udeležilo dodatnega usposabljanja	podatki iz evidenc, dokumentacije in baz podatkov SCSD podatki izvedene evalvacije izobraževanj (SCSD)

EVALVACIJSKO VPRAŠANJE	KAZALNIK(I)	KAJ DOLOČA USPEŠNOST, USTREZNOST, PRIMERNOST?	VIRI in METODE ZBIRANJA PODATKOV
	3. (samo) ocena usposobljenosti izvedencev za ocenjevanje po zaključenem izobraževanju	3. Prevladujoča pozitivna samoocena usposobljenosti	spletni anketni vprašalnik za izvedence
Kakšni so učinki začetka izvajanja ZOA v praksi za uporabnike in njihove bližnje ter izvajalske organizacije?	1. Delež obstoječih uporabnikov, ki so imeli osebno asistenco že pred uveljavitvijo ZOA. 2. Delež obstoječih uporabnikov, ki so ohranili vsaj enak nivo (število ur na teden) pravice kot pred ZOA? 3. Skladnost med uporabnikovo željo/potrebo po nivoju pravice in dodeljeno pravico 4. Zadovoljstvo uporabnikov z življenjem ter Izboljšanje kakovosti življenja uporabnikov 5. Zadovoljstvo bližnjih (virov neformalne pomoči) z življenjem in nudenjem pomoči ter izboljšanje kakovosti njihovega življenja 6. Razbremenitev virov neformalne pomoči 7. Število vlagateljev (število vlog) in število izdelanih mnenj, 8. Število pozitivnih in število negativnih odločb 9. Demografske značilnosti (spol, starost, način bivanja, status aktivnosti, tip invalidnosti itd.) uporabnikov OA.	1. / 2. Visok delež oz. vsi uporabniki ohranijo enako oz. višje št. Ur OA kot red uveljavitvijo ZOA. 3. Ni velikih odstopanj med željami/potrebami uporabnikov in dodeljenim številom ur OA. 4., 5. In 6. Nespremenjeno oz. povečano zadovoljstvo uporabnikov in bližnjih z življenjem; zvišana kakovost življenja uporabnikov in bližnjih ter njihova razbremenitev. 7. / 8. / 9. /	dokumentacija SCSD podatki iz evidenc, dokumentacije in baz MDDSZ vloge in mnenja spletni anketni vprašalnik za uporabnike spletni anketni vprašalnik za bližnje oz. osebe, ki nudijo neformalno pomoč uporabnikom "izbran" standardiziran merski instrument za področje kakovosti življenja
V kolikšni meri se uresničujejo namen in ključni cilji ZOA v praksi?	1. Število uporabnikov, ki so s pomočjo OA zaživeli v skupnosti (zunaj institucionalnih ali vmesnih bivalnih struktur, kjer so živeli prej) 2. Omogočeno odločanje uporabnikov o svojem življenju na enak način kot drugim v družbi. 3. Zagotovljene enake možnosti uporabnikov na vseh področjih življenja. 4. Zagotovljena večja neodvisnost uporabnikov.	1. / 2. / 3. / 4. / 5. Pretežen delež uporabnikov OA je vključenih v zaposlitev ali izobraževanje. 6. Pretežen delež uporabnikov OA je aktivnih v društvih, drugih organizacijah, na športnem ali kulturnem ter drugih področjih.	vloge in mnenja podatki iz evidenc, dokumentacije in baz MDDSZ spletni anketni vprašalnik za uporabnike spletni anketni vprašalnik za izvajalce OA

EVALVACIJSKO VPRAŠANJE	KAZALNIK(I)	KAJ DOLOČA USPEŠNOST, USTREZNOST, PRIMERNOST?	VIRI in METODE ZBIRANJA PODATKOV
	5. Število (in delež) uporabnikov, vključenih v zaposlitev in število uporabnikov vključenih v izobraževanje 6. Število (in delež) uporabnikov, ki so aktivni v društvih, drugih organizacijah, na športnem ali kulturnem ter drugih področjih.		

Priloga 2: Teme delavnice dodatnega usposabljanja izvedencev

Teme delavnice dodatnega usposabljanja ocenjevalcev po ZOA

1. Uporaba posebnega določila:
    - kdaj, v kakšnih primerih?
    - smiselnost določila?

2. Komunikacija z vlagatelji:
    - izkušnje na splošno, morebitne težave
    - komunikacija z osebo z MDR in/ali zakonitim zastopnikom
    - komunikacija v primerih, ko je na ocenjevanju poleg vlagatelja prisotna (oziroma hoče biti prisotna) tudi druga oseba ali več njih

3. Potek ocenjevanja pri vlagatelju doma:
    - izkušnje, prakse ocenjevalcev, sprotna uporaba obrazca in navodil ali potek ocenjevanja v obliki pogovora brez ocenjevalnega obrazca pred sabo
    - sodelovanje obeh ocenjevalcev v pogovoru
    - trajanje ocenjevanja …

4. Tehnični vidiki ocenjevalnega postopka:
    - izkušnje ocenjevalcev: printanje, pošiljanje, podpisovanje, pisanje …
    - sodelovanje med ocenjevalcema (porazdelitev dela)
    - uskladitev končne ocene (razhajanja v ocenah) in kako ravnati v primeru razhajanja

5. Raba in upoštevanje navodil:
    - določanje »robnih« ocen
    - natančno upoštevanje navodil ali ocenjevanje po »lastnem« občutku

Priloga 3: Anketa za izvedence

Anketa v okviru evalvacije uvajanja in začetka izvajanja Zakona o osebni asistenci

Inštitut RS za socialno varstvo je v letu 2019 začel z evalviranjem uvajanja in začetka izvajanja Zakona o osebni asistenci. V evalvacijo bomo vključili vse ključne deležnike, najprej pa se osredotočamo na izkušnje izvedenk in izvedencev, ki ste članice in člani komisij za določanje ur in vsebine OA.

Pred vami je spletna anketa, s katero želimo zbrati vaše izkušnje, ocene in poglede na vaše delo v okviru komisij za določanje ur in vsebine OA do sedaj, preveriti pa želimo tudi vaša stališča do nekaterih rešitev Zakona o osebni asistenci.

Prosimo vas, da si vzamete čas in z refleksijo ter razmislekom odgovorite na vprašanja v anketi. Anketa je anonimna. Uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške. Priporočamo, da anketo izpolnite naenkrat (v celoti). V primeru, da boste izpolnjevanje začasno prekinili, kliknite »Nadaljuj kasneje« (desno zgoraj), kar vam omogoča, da boste ob naslednjem dostopu do ankete lahko nadaljevali pri vprašanju, kjer ste izpolnjevanje začasno prekinili.

Vaše izpolnjene ankete pričakujemo najkasneje do **18. 4. 2019**. Ko anketo izpolnete do konca in na zadnji strani kliknete na gumb 'Konec', bo anketa avtomatsko zaključena in vam je ni potrebno pošiljati še po elektronski pošti ali na kak drug način.

Če imate kakršnakoli vsebinska ali tehnična vprašanja ali dileme, prosimo pokličite ali pišite na 01 2000 258, simona.smolej@guest.arnes.si (mag. Simona Smolej Jež), ali na 01 2000 259, lina.berlot@guest.arnes.si (Lina Berlot, mag. psih.).

Vnaprej hvala za vaš prispevek in lep pozdrav.

Spol:

- Ženska
- Moški

Na listi izvedenk in izvedencev ste navedeni kot:

- Predstavnik uporabnikov
- Strokovni delavec – socialno varstvo
- Strokovni delavec – zdravstvo

Kje ste trenutno zaposleni (izberite tip organizacije):

- CSD
- Društvo/invalidska organizacija
- Društvo/nevladna organizacija na področju socialnega varstva
- Zdravstveni dom ali druga organizacija, ki izvaja zdravstveno dejavnost
- VDC/CUDV
- Drugo (vpišite): _____

Prosimo, navedite vaše dosedanje delovne izkušnje na področju invalidskega varstva in dela z osebami s posebnimi potrebami.

_____

Kolikokrat ste bili do konca marca 2019 imenovani v komisijo za pripravo mnenja o številu ur in vsebini OA? Če niste bili še nikoli imenovani za člana komisije, prosimo, da v obe okenci vpišete število 0.

	do konca marca 2019
Število imenovanj v komisijo na prvi stopnji:	
Število imenovanj v komisijo na drugi stopnji:	

Če še nikoli niste bili imenovani za člana komisije (v obe okenci zgoraj ste vpisali število 0), izpolnjevanje nadaljujte na strani **14.**

OCENJEVALNI POSTOPEK IN IZVEDBA OCENJEVANJA NA TERENU

Koliko časa v povprečju potrebujete za izvedbo razgovora z vlagateljem?

Vpišite število: ____ ur ____ minut

Koliko časa v povprečju potrebujete za izdelavo mnenja v celoti?

Vpišite število: ____ ur ____ minut

Menite, da je trajanje celotnega postopka ocenjevanja (razgovor in priprava mnenja) ustrezno?

- Da
- Ne

Če ste odgovorili z NE, prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

Ali vlagatelji tekom ocenjevanja izrazijo oziroma navedejo, koliko ur OA bi po njihovi lastni presoji potrebovali (tj. njihova samoocena)?

a) Ne

b) Večinoma ne

c) Večinoma da

d) Da

Če ste izbrali odgovor **C)** ali **D)**, prosimo navedite, kolikšno je običajno odstopanje med urami OA, ki bi jih na podlagi samoocene vlagatelja le-ta potreboval, in urami, do katerih je vlagatelj upravičen na podlagi uporabe ocenjevalnega orodja ZOjA.

- 0 – 10 ur
- 11 – 20 ur
- 21 – 30 ur
- Več kot 30 ur

Prosimo, ocenite, v kolikšni meri se strinjate s spodnjimi trditvami.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Za kakovostno izvedbo ocenjevanja in pridobitev realne ocene mora izvedenec natančno slediti navodilom ocenjevalnega orodja.					
Vlagatelj sam najbolje ve, koliko ur OA potrebuje.					
Izvedenec lahko ocenjevanje ustrezno izvede tudi brez upoštevanja navodil.					
Dober izvedenec lahko ustrezneje oceni potrebno število ur OA vlagatelja sam, brez uporabe ocenjevalnega orodja.					

Ali menite, da s strani SCSD pridobite dovolj informacij o vlagatelju, za katerega pripravljate mnenje?

- Da
- Ne

Če ste odgovorili z NE, prosimo, navedite, katere informacije o vlagatelju bi še želeli pridobiti.

_____

Ali se vam zdi ustrezno, da ima vlagatelj možnost predlagati točno določenega člana komisije (z imenom in priimkom)?

- Da
- Ne

Ali se vam zdi ustrezno, da se vlagatelj in član komisije osebno poznata?

- Da
- Ne

Prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

V nadaljevanju je podanih nekaj izjav o poteku ocenjevanja pri vlagateljih. Prosimo vas, da ocenite, kako pogosto ste se srečevali z opisanimi situacijami: vedno, pogosto, včasih ali nikoli.

	Vedno	Pogosto	Včasih	Nikoli
Občutek imam, da so bili vlagatelji v svojih odgovorih iskreni.				
Med izvedbo ocenjevanja pri vlagateljih sem se počutil, da lahko avtonomno vodim ocenjevalni postopek.				
Komunikacija z vlagatelji je bila korektna.				
Med izvedbo ocenjevanja pri vlagateljih sem se počutil nelagodno.				
Komunikacija s svojci/skrbniki (v primerih, ko so bili le-ti prisotni) je bila korektna.				

Med izvedbo ocenjevanja pri vlagateljih sem se počutil sproščeno.				

Je po vašem mnenju čas od imenovanja komisije do izvedbe razgovora (tj. pet dni od imenovanja) ustrezen?

- Da
- Ne, moral bi biti vsaj _____ dni.

Je po vašem mnenju čas za izdajo usklajenega mnenja (tj. pet dni od opravljenega razgovora) ustrezen?

- Da
- Ne, moral bi biti vsaj _____ dni.

SODELOVANJE S SCSD

Prosimo, ocenite, v kolikšni meri se strinjate s spodnjimi trditvami, ki se nanašajo na vaše sodelovanje s SCSD.

	Sploh se ne strinjam	**Se ne strinjam**	**Niti se ne strinjam niti se strinjam**	**Se strinjam**	**Popolnoma se strinjam**
Moja komunikacija s SCSD v zvezi z delom komisij je ustrezna.					
Na SCSD so s področjem OA ustrezno seznanjeni.					
SCSD se na moja vprašanja in dileme odziva pravočasno.					
SCSD se na moja vprašanja in dileme odziva strokovno.					
SCSD mi v zvezi z delom komisije nudi vso potrebno pomoč.					
Naloga SCSD je, da se z vlagateljem in izvedencema dogovori za termin obiska komisije.					

Prosimo, navedite morebitne dodatne komentarje in predloge v zvezi z vlogo SCSD in sodelovanjem komisije s SCDS.

UVELJAVLJANJE PRAVICE DO OA

Ali se vam zdijo vstopni pogoji za uveljavljanje pravice do OA ustrezni?

- Da
- Ne

Če ste odgovorili z NE, prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

Ali menite, da bi moral vlagatelj k vlogi za uveljavljanje pravice do OA predložiti kakšno dokumentacijo (npr. potrdila, izvide, dokazila)?

1) Da
2) Ne

Če ste odgovorili z DA, prosimo, navedite, katero dokumentacijo bi po vašem mnenju moral vlagatelj predložiti k vlogi za uveljavljanje pravice do OA.

_____

Ali se vam zdi ustrezno, da CSD posreduje kopijo mnenja vlagatelju?

- Da
- Ne

Prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

USTREZNOST KOMISIJ ZA DOLOČANJE UR IN VSEBINE OA

Ali se vam zdi trenutno število izvedencev (tj. 111) ustrezno?

- Da
- Ne

Če ste odgovorili z NE, prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

Ali se vam zdi višina plačila za opravljanje dela člana komisije ustrezna?

- Da
- Ne

Ali menite, da bi vam v okviru nagrade za opravljanje dela člana komisije morali povrniti potne stroške?

- Da
- Ne

Prosimo, utemeljite svoja odgovor v zvezi s plačilom in potnimi stroški.

_____

Pogoji za vpis na listo izvedenk in izvedencev so opredeljeni v 5. členu Pravilnika o osebni asistenci. Ali menite, da bi bilo poleg teh pogojev treba opredeliti dodatne pogoje za uvrstitev osebe na listo izvedenk in izvedencev - članov strokovnih komisij?

- Da
- Ne

Če ste odgovorili z NE, prosimo, navedite dodatne pogoje, ki bi jih morale izpolnjevati izvedenke in izvedenci.

_____

Menite, da bi morala biti v komisiji vedno udeležen predstavnik uporabnikov?

- Da
- Ne

Prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

Ali se vam zdi ustrezno, da je komisija sestavljena iz dveh članov?

- Da
- Ne, moralo bi jih biti več
  - Koliko? Vpišite _____
- Ne, dovolj bi bil le en.

Ali želite, da komisijo sestavljata vedno ista člana?

- Da
- Ne

Prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

V nadaljevanju je podanih nekaj izjav glede vašega sodelovanja v komisiji. Prosimo vas, da ocenite, kako pogosto ste se srečevali z opisanimi situacijami: vedno, pogosto, včasih ali nikoli.

	Vedno	**Pogosto**	**Včasih**	**Nikoli**
Z drugim članom komisije sva imela težave z uskladitvijo ocene.				
Z drugim članom komisije sva dobro sodelovala.				
Delitev dela med članoma komisije je bila enakomerno razporejena.				
Komunikacija z drugim članom komisije je bila dobra.				

Prosimo, navedite morebitne komentarje in predloge za delo članov komisije v prihodnje.

SAMOOCENA USPOSOBLJENOSTI ZA OCENJEVANJE

V nadaljevanju je podanih nekaj izjav glede usposobljenosti za ocenjevanje potreb po osebni asistenci.

	Zelo slabo	**Slabo**	**Niti slabo niti dobro**	**Dobro**	**Zelo dobro**
V kolikšni meri se počutite usposobljeni za ocenjevanje?					
V kolikšni meri so se vam zdeli izvedenci, s katerimi ste sodelovali v komisijah, usposobljeni za ocenjevanje (gledano v povprečju)?					
V kolikšni meri se čutite usposobljeni in kompetentni za ocenjevanje vseh skupin invalidov oz. tipov invalidnosti?					

Če ste na 1. vprašanje odgovorili z "zelo slabo" ali "slabo", prosimo, svoj odgovor utemeljite.

_____

Če ste na 3. vprašanj odgovorili z "zelo slabo" ali "slabo", prosimo, navedite, za ocenjevanje katerih skupin invalidov se ne čutite usposobljeni in kompetentni ter svoj odgovor utemeljite.

_____

_____

Ali ste se udeležili dodatnega usposabljanja za člane komisij, ki je bilo izvedeno v februarju/marcu 2019?

- Da
- Ne

Če ste odgovorili z NE, izpolnjevanje nadaljuje pri poglavju **OCENA, PREDLOGI SPREMEMB IN DOPOLNITEV ORODJA ZOjA.** Če ste odgovorili z DA, nadaljuje izpolnjevanje pri **naslednjem vprašanju**.

Navedite, kakšna so bila vaša pričakovanja glede dodatnega usposabljanja.

_____

_____

Prosimo, ocenite, v kolikšni meri se strinjate s spodnjimi trditvami.

	Sploh se ne strinjam	**Se ne strinjam**	**Niti se ne strinjam niti se strinjam**	**Se strinjam**	**Popolnoma se strinjam**
Dodatno usposabljanje se mi je zdelo uporabno.					
Na dodatnem usposabljanju sem prejel informacije, ki mi bodo koristile pri nadaljnjem delu.					
Dodatno usposabljanje je izpolnilo moja pričakovanja.					

Navedite, kaj (informacije, napotki) je bilo na dodatnem usposabljanju najbolj koristno in uporabno za vaše nadaljnje delo izvedenca oziroma, kaj ste na dodatnem usposabljanju pogrešali.

_____

OCENA, PREDLOGI SPREMEMB IN DOPOLNITEV ORODJA ZOjA

V nadaljevanju vam bomo zastavili še nekaj vprašanj glede ocenjevalnega orodja ZOjA.

Ali menite, da je koncept vrednotenja samostojnosti osebe (ocenjevalno orodje ZOjA) ustrezen način ocenjevanja upravičenosti do OA po ZOA?

- Da
- Ne

Prosimo, utemeljite svoj odgovor.

_____

Prosimo, ocenite, v kolikšni meri se strinjate s spodnjimi trditvami.

Navodila v ocenjevalnem orodju ZojA so …	**Sploh se ne strinjam**	**Se ne strinjam**	**Niti se ne strinjam niti se strinjam**	**Se strinjam**	**Popolnoma se strinjam**
… enoznačna.					
… razumljiva.					
… pomanjkljiva.					
… uporabna.					

Vprašanja v ocenjevalnem obrazcu ZojA so …	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
… enoznačna.					
… razumljiva.					

Razlike med posameznimi ocenami stopnje samostojnosti osebe so …	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
… jasne.					
… smiselne.					

Ocenjevalno orodje ZOjA …	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
… zajema vsa področja, relevantna za oceno različnih skupin invalidov oz. tipov invalidnosti.					
… omogoča podajanje realne ocene (izračun ur).					
Posamezni moduli so ustrezno uteženi (tj. število točk oz. %).					

V kolikšni meri se vam zdi enostavna/zahtevna …	Zelo enostavna	Enostavna	Niti enostavna niti zahtevna	Zahtevna	Zelo zahtevna
… izpeljava življenjske zgodbe?					
… uporaba navodil za ocenjevanje?					
… uporaba ocenjevalnega obrazca?					
… uporaba kalkulatorja?					
… priprava mnenja?					

Pozor: na spodnje vprašanje odgovarjajte samo, če še **nikoli** niste bili imenovani za člana komisije. V nasprotnem primeru izpolnjevanje nadaljujte na naslednji strani.

Prosimo, navedite, kakšni so vaši vtisi o dodatnem usposabljanju za izvedence in izvedenke, ki je potekalo marca 2019.

Na koncu vas še prosimo, da za posamezne module ocenjevalnega orodja ZOjA zapišete morebitne komentarje ter konkretne predloge za dopolnitve ali popravke. Slednji bodo služili izboljšavi ocenjevalnega orodja ZOjA.

Pri posameznem modulu navedite bodisi splošne komentarje bodisi dopolnitve posameznih točk navodil. Pri tem skušajte biti kar se da jasni in natančni. Lahko navedete tudi kakšen primer. Obvezno navedite zaporedno številko točke v navodilih, na katero se nanaša vaš komentar in/ali dopolnitev.

Če nimate nobenih komentarjev ali predlogov, prosimo, prostore za odgovore pustite prazne.

POSEBNO DOLOČILO

Menite, da je posebno določilo v ocenjevalnem orodju ZOjA smiselno?

- Da
- Ne

Prosimo, utemeljite svoj odgovor. Napišite tudi komentarje, dopolnitve in/ali predloge v zvezi s posebnim določilom.

MODUL 1: GIBANJE

MODUL 2: KOGNITIVNE IN/ALI KOMUNIKACIJSKE SPOSOBNOSTI

MODUL 3: VEDENJE IN DUŠEVNO ZDRAVJE

MODUL 4: SKRB ZASE

MODUL 5: SPOSOBNOST SAMOSTOJNEGA IZVAJANJA TERAPEVTSKIH UKREPOV IN RAVNANJA V PRIMERU BOLEZNI

MODUL 6: VSAKDANJE ŽIVLJENJE IN SOCIALNI STIKI

MODUL 7: AKTIVNOSTI ZUNAJ DOMAČEGA OKOLJA

MODUL 8: GOSPODINJSKA OPRAVILA

V kolikor imate še kakšen komentar ali predlog, ga prosimo zapišite tukaj.

Prišli ste do konca ankete.

Hvala za vaš čas in vaše odgovore.

Priloga 4: Iztočnice za fokusno skupino in intervju

1. Organiziranost

Z 1. 1. 2019 se je začel izvajati Zakon o osebni asistenci.

- Kaj vse obsega vaše delo na področju uveljavljanja pravic iz ZOA (tako za uveljavljanje pravice do OA kot tudi za komunikacijski dodatek)?
- Kako ste se na vašem CSD organizirali glede tega? Kako poteka vaše delo na tem področju? Ste za to »pooblastili« eno osebo oz. ali naloge povezane z ZOA opravlja ena oseba ali več (po potrebi)?
- Kako sodelujete s SCSD? Kako ocenjujete vaše sodelovanje s SCSD?
- Ali ste vi ali kdo izmed vaših zaposlenih izvedenec za ocenjevanje upravičenosti do OA? Ali sodelujete (slednji sodeluje) pri delu CSD na področju uveljavljanja pravic iz ZOA?

2. Informiranost
   - Koliko in katera izobraževanja, usposabljanja, usmeritve za delo na področju uveljavljanja pravic iz ZOA ste do sedaj imeli? Kdo je izvajal ta izobraževanja, vam dal usmeritve? Je bilo tega dovolj?
   - Katere informacije in usmeritve bi še potrebovali za (bolj) učinkovito delo na tem področju?
   - S kakšnimi vprašanji, pritožbami … se na vas obračajo vlagatelji?

3. Učinkovitost in težave
   - S katerimi težavami se srečujete na področju OA?
   - Kako jih rešujete? Na koga se obrnete v primeru težav?

4. Razno – komentarji, predlogi
   - Ali imate kakšne dodatne komentarje, predloge, dileme … v zvezi z osebno asistenco (npr. ZOA, proces uveljavljanja pravice do OA, delo z različnimi deležniki …)?
   - Kako gledate na dejstvo, da upada število družinskih pomočnikov, ki postajajo osebni asistenti ter na težnjo, da bi osebno asistenco v teh primerih izvajalo več družinskih članov vlagatelja?

Priloga 5: Zbirnik podatkov in dokumentacije MDDSZ

ZAVIHEK VLOGA		
Ime spremenljivke	**Kazalnik**	**Zaloga vrednosti**
ID	ID je sestavljen iz kratice regijskega CSD-ja in zaporedne številke vnosa pri tem CSD-ju (primer: CSD Ljubljana, uporabnik 1 = LJUBL001)	Določiš skladno za navodili za določanje ID-ja.
IME	Ime uporabnika	Vpiši ime uporabnika
PRIIMEK	Priimek uporabnika	Vpiši priimek uporabnika
LETNICA ROJSTVA	Navedba letnice rojstva iz EMŠO	Letnica rojstva
SPOL	Spol uporabnika	1-ženska, 2-moški
OBČINA	Navedba občine bivanja uporabnika (stalnega ali začasnega prebivališča).	Izberi iz seznama oz. vpiši
REGIJA	Statistična regija, v kateri oseba živi. **SE SAMODEJNO IZPOLNI.**	Samodejno izpolnjevanje.
CSD	Navedba CSD-ja, kjer je uporabnik oddal vlogo.	Izberi iz seznama oz. vpiši
ENOTA	Navedba enote CSD-ja, kjer je uporabnik oddal vlogo.	Izberi iz seznama oz. vpiši
ZASTOPNIK	Ali ima uporabnik zakonitega zastopnika.	1-da, 2-ne
OA PRED ODDAJO VLOGE	Ali je bila oseba pred oddajo vloge za uveljavljanje pravice do OA uporabnik OA?	1-da, 2-ne
IZVAJALEC	Pri katerem izvajalcu je prejemala osebno asistenco?	Vpiši naziv izvajalca oz. izvajalske organizacije
DODATKI/PREJEMKI	Ali prejemate denarni dodatek za pomoč in postrežbo oz. drug denarni prejemek?	1-da, 2-ne
VRSTA PREJEMKA	Če pri 'Dodatki/prejemki' odgovor DA, navedi vrsto prejemka.	Vpiši vrsto prejemka
VIŠINA PREJEMKA	Če pri 'Dodatki/prejemki' odgovor DA, navedi višino prejemka.	Vpiši višino prejemka
INSTITUC. VARSTVO	Ali je v celodnevnem institucionalnem varstvu?	1-da, 2-ne
DRUŽINSKI POMOČNIK	Ali koristi pravico do družinskega pomočnika?	1-da, 2-ne
POMOČ NA DOMU (PDD)	Ali je danes uporabnik pravice do storitve pomoč družini na domu?	1-da, 2-ne
URE PD	Če pri 'Pomoč družini na domu (PDD)' odgovor DA, navedi število ur.	Vpiši število ur
VDC	Ali ima pravico do vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji oz. pravice do drugih podpor pri zaposlovanju in socialnem vključevanju, ki so financirani iz javnih virov in so urejene v predpisih s področja soc. varstva in zaposlovanja invalidov?	1-da, 2-ne
URE VDC	Če pri 'VDC' odgovor DA, navedi število ur vključenosti v te storitve.	Vpiši število ur

FORMALNA_POMOČ_DRUGA	Ali oseba prejema kakšno drugo obliko formalne pomoči? * Spremljevalec je možen samo pri tistih, ki imajo status učenca ali dijaka. Neformalnih spremljevalcev tukaj ne upoštevamo	1 - spremljevalec v šoli 2 - patronaža 3 - soc. servis
PREDSTAVNIK UPORABNIKOV	Ali želi, da je en član strokovne komisije predstavnik uporabnikov po vrsti invalidnosti?	1-da, 2-ne

ZAVIHEK MNENJE		
Ime spremenljivke	**Kazalnik**	**Zaloga vrednosti**
ID	ID je sestavljen iz kratice regijskega CSD-ja in zaporedne številke vnosa pri tem CSD-ju (primer: CSD Ljubljana, uporabnik 1 = LJUBL001)	Določiš skladno za navodili za določanje ID-ja.
IZVEDENEC_1	Ime in priimek 1. izvedenca/izvedenke, ki je pripravil/-a mnenje	Vpiši ime in priimek
IZVEDENEC_2	Ime in priimek 2. izvedenca/izvedenke, ki je pripravil/-a mnenje	Vpiši ime in priimek
TIP OVIRANOSTI_1	Razbrati iz življenjske zgodbe - **življenjske okoliščine**	0 - Ni mogoče razbrati 1 - Gibalna oviranost 2 - Gluhota 3 - Slepota/slabovidnost 4 - Gluhoslepota 5 - Motnja v duševnem razvoju 6 - Drugo (vpiši)
TIP_OVIRANOSTI_1_DRUGO		Vpiši drug tip oviranosti
TIP OVIRANOSTI_2	Razbrati iz življenjske zgodbe - **življenjske okoliščine**	0 - Ni mogoče razbrati 1 - Gibalna oviranost 2 - Gluhota 3 - Slepota/slabovidnost 4 - Gluhoslepota 5 - Motnja v duševnem razvoju 6 - Drugo (vpiši)
TIP OVIRANOSTI_2_DRUGO		Vpiši drug tip oviranosti

TIP OVIRANOSTI_3	Razbrati iz življenjske zgodbe - **življenjske okoliščine**	0 - Ni mogoče razbrati 1 - Gibalna oviranost 2 - Gluhota 3 - Slepota/slabovidnost 4 - Gluhoslepota 5 - Motnja v duševnem razvoju 6 - Drugo (vpiši)
TIP OVIRANOSTI_3_DRUGO		Vpiši drug tip oviranosti
STATUS AKTIVNOSTI	Razbrati iz življenjske zgodbe - **status aktivnosti** DODATEK K NAVODILU: Odrasla oseba z MDR ima običajno status 6, če ne piše drugače. Prav tako imajo osebe, vključene v VDC, in/ali osebe, ki niso bile nikoli zaposlene, status 6. Status o uporabimo le v redkih primerih, ko res ni mogoče razbrati statusa.	0 - Ni mogoče razbrati 1 - Zaposlen 2 - Dijak/študent 3 - Brezposeln 4 - Invalidsko upokojen 5 - Starostno upokojen 6 - Status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (ZDVDTPO) ali Zakonu o soc. vključevanju invalidov (ZSVI) 7 - Drugo (vpišite)
STATUS AKTIVNOSTI_DRUGO		Vpiši drug status aktivnosti
TIP GOSPODINJSTVA	Razbrati iz življenjske zgodbe - **tip gospodinjstva**	0 - Ni mogoče razbrati 1 - Sam 2 - S starši ali s starši in sorojenci 3 - Z bratom/sestro 4 - S partnerjem/partnerico 5 - S partnerjem/partnerico in otroki 6 - Z otroki 7 - V dijaškem/študentskem domu 8 - V stanovanjski/bivanjski skupini 9 - V zavodu 10 - Drugo (vpišite)
TIP GOSPODINJSTVA_DRUGO		Vpiši drug tip gospodinjstva

TIP GOSPODINJSTVA	Razbrati iz življenjske zgodbe - **tip gospodinjstva**	0 - Ni mogoče razbrati 1 - Sam 2 - S starši ali s starši in sorojenci 3 - Z bratom/sestro 4 - S partnerjem/partnerico 5 - S partnerjem/partnerico in otroki 6 - Z otroki 7 - V dijaškem/študentskem domu 8 - V stanovanjski/bivanjski skupini 9 - V zavodu 10 - Drugo (vpišite)
TIP GOSPODINJSTVA_DRUGO		Vpiši drug tip gospodinjstva
NEFORMALNA POMOČ	Ali ima oseba (tudi) neformalno pomoč, npr. družinski člani, prostovoljci, sodelavci, sosedje?	1-da, 2-ne
NEFORMALNA POMOČ 1 - KDO	Kdo osebi zagotavlja neformalno pomoč?	1 - družina (primarna) 2 - starši/mati/oče 3 - brat/sestra 4 - partner/partnerica 5 - otroci 6 - prijatelji/sosedi/znanci 7 - prostovoljci 8 - drugo (vpišite)
NEFORMALNA 1 - DRUGO		Vpiši druge vrste neformalne pomoči

NEFORMALNA POMOČ 2 - KDO	Kdo osebi zagotavlja neformalno pomoč?	1 - družina (primarna) 2 - starši/mati/oče 3 - brat/sestra 4 - partner/partnerica 5 - otroci 6 - prijatelji/sosedi/znanci 7 - prostovoljci 8 - drugo (vpišite)
NEFORMALNA 2 - DRUGO		Vpiši druge vrste neformalne pomoči
NEFORMALNA POMOČ 3 - KDO	Kdo osebi zagotavlja neformalno pomoč?	1 - družina (primarna) 2 - starši/mati/oče 3 - brat/sestra 4 - partner/partnerica 5 - otroci 6 - prijatelji/sosedi/znanci 7 - prostovoljci 8 - drugo (vpišite)
NEFORMALNA 3 - DRUGO		Vpiši druge vrste neformalne pomoči
POSEBNO DOLOČILO	Ali je uporabniku dodeljeno posebno določilo?	1-da, 2-ne
ŠTEVILO TOČK	Število točk po ZOjA orodju.	Vpiši število točk
RAZRED	Razred upravičenosti do OA.	Vpiši razred
PODRAZRED	Podrazred	Vpiši podrazred
OBSEG	Število ur OA na teden	Vpiši število ur
OPOMBE		Dodatne opombe, komentarji
OSEBNA POMOČ	Storitve, namenjene osebni pomoči uporabnika	1-da, 2-ne
GOSPODINJSTVO	Storitve, namenjene pomoči v gospodinjstvu in pri drugih dnevnih opravilih	1-da, 2-ne
SPREMSTVO	Spremstvo	1-da, 2-ne
POMOČ NA DM/IZOBRAŽEVANJE	Pomoč na delovnem mestu in v izobraževalnem procesu	1-da, 2-ne

KOMUNIKACIJA	Pomoč pri komunikaciji	1-da, 2-ne
OPOMBE		Dodatne opombe, komentarji
KAKOVOST MNENJA TOČKA 3	Ali je točka 3 Mnenja izpolnjena v celoti, ali ni izpolnjena, ali je izpolnjena delno?	1-v celoti; 2-delno; 3-ni izpolnjeno
KAKOVOST MNENJA TOČKA 4	Ali je točka 4 Mnenja izpolnjena v celoti, ali ni izpolnjena, ali je izpolnjena delno?	1-v celoti; 2-delno; 3-ni izpolnjeno
KAKOVOST MNENJA TOČKA 5a	Ali je točka 5a Mnenja izpolnjena v celoti, ali ni izpolnjena, ali je izpolnjena delno?	1-v celoti; 2-delno; 3-ni izpolnjeno
KAKOVOST MNENJA TOČKA 5b	Ali je točka 5b Mnenja izpolnjena v celoti, ali ni izpolnjena, ali je izpolnjena delno?	1-v celoti; 2-delno; 3-ni izpolnjeno
KAKOVOST MNENJA TOČKA 6	Ali je točka 6 Mnenja izpolnjena v celoti, ali ni izpolnjena, ali je izpolnjena delno?	1-v celoti; 2-delno; 3-ni izpolnjeno
KAKOVOST MNENJA (OPAŽANJA)	Vpiši morebitna druga opažanja v zvezi z izpolnjenostjo mnenja	Opiši
ZAVIHEK MDDSZ PODATKI		
ID	ID je sestavljen iz kratice regijskega CSD-ja in zaporedne številke vnosa pri tem CSD-ju (primer: CSD Ljubljana, uporabnik 1 = LJUBL001)	Določiš skladno za navodili za določanje ID-ja.
IZVAJALEC	Ime izvajalca OA	Vpiši ime izvajalca
ŠT. UR PO ODLOČBI	Število odobrenih ur OA NA TEDEN po odločbi	Vpiši število ur
OPRAVLJENE URE MESEC	Število opravljenih ur OA NA MESEC v skladu z izvedbenim načrtom	Vpiši število ur
OPRAVLJENE URE TEDEN	Število opravljenih ur OA NA TEDEN v skladu z izvedbenim načrtom. **SAMODEJNO IZPOLNJENO, NE SPREMINJAJ!**	V ozadju je formula, zato ne izpolnjuj (št. ur na mesec/4,43)
VIŠINA DPP/DP	Višina DPP oz. DP, ki jo uporabnik prejema - polni znesek	Vpiši višino zneska
ŠT. OSEBNIH ASISTENTOV	Število osebnih asistentov, ki jih ima posamezen uporabnik	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE A	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju A	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE B	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju B	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE C	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju C	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE D	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju D	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE E	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju E	Vpiši število osebnih asistentov

RAZMERJE F	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju F	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE G	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju G	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE H	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju H	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE I	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju I	Vpiši število osebnih asistentov
RAZMERJE J	Vpišite število osebnih asistentov, ki so z uporabnikom v razmerju J	Vpiši število osebnih asistentov
DRUŽINSKI POMOČNIK	Ali je bil kateri izmed osebnih asistentov pred tem uporabniku družinski pomočnik?	1-DA; 2-NE

Priloga 6: Uporabniki in ure OA (po odločbi in izvedene v maju 2019) po izvajalcih

Izvajalec	Št. uporabnikov OA po ZOA	%	Povprečno št. ur OA na uporabnika	Povprečje izvedenih ure na teden (maj 2019)
Zveza paraplegikov Slovenije	89	16,3	120	60
Društvo distrofikov Slovenije	72	13,2	107	88
Društvo paraplegikov Prekmurja in Prlekije	71	13,0	128	53
YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa	66	12,1	119	78
Združenje multiple skleroze Slovenije	34	6,2	98	58
Zavod Brez ovir so. p.	30	5,5	103	88
Društvo študentov invalidov Slovenije	26	4,8	127,5	113
Sonček - Mariborsko društvo za cerebralno paralizo	21	3,9	112	52
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Koper	20	3,7	91	55,5
Sonček - Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije so.p.	13	2,4	91	41
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Maribor	11	2,0	50	33,0
Društvo Vita za pomoč po nezgodni poškodbi glave	10	1,8	116	63
Zavod Pravica so. p.	9	1,7	116	73
Združenje gluhoslepih Slovenije DLAN	8	1,5	95	43
JURE SREBROVIĆ S. P.	5	0,9	78	32,5
Librasist, drugo socialno varstvo brez nastanitve, Gorazd Jurše s. p.	5	0,9	76	49
SALUTO, OA, Robert Kene S. P.	5	0,9	88	81
Društvo za cerebralno paralizo SONČEK Posavje	3	0,6	149	83
HEIDI SCHWARZ S. P.	3	0,6	103	103
Medobčinsko društvo gluhih in naglušnih za Gorenjsko AURIS Kranj	3	0,6	110	41
Poslovne storitve, Jožef Puklavec, s. p.	3	0,6	60	50
Sonček GDCP	3	0,6	139	54
ZDSSS	3	0,6	53	40,5
Barbara Gaves s. p., osebna pomoč	2	0,4	95	49
DRUŠTVO GLUHIH IN NAGLUŠNIH POSAVJA KRŠKO	2	0,4	70	57,5
Ekvilib Inštitut	2	0,4	139	138,5

Izvajalec	Št. uporabnikov OA po ZOA	%	Povprečno št. ur OA na uporabnika	Povprečje izvedenih ure na teden (maj 2019)
Jasna Grbić s. p.	2	0,4	75	44,5
Jernej Golčer s. p.	2	0,4	90	82
MEDOBČINSKO DRUŠTVO SLEPIH IN SLABOVIDNIH CELJE	2	0,4	40	30
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Kranj	2	0,4	50	39
OA, Špela Hovnik s. p.	2	0,4	75	73
Ana Romih s. p.	1	0,2	130	130
Društvo aktivnih in zaposlenih invalidov Slovenije - DAZIS	1	0,2	168	168
Društvo Vidim Cilj	1	0,2	60	60
EXPERT, osebna asistentka, Dragica Šturm s. p.	1	0,2	120	120
Klavdija Gnidovec s. p.	1	0,2	140	40
Marijan Pavlič s. p.	1	0,2	168	38
MI-GO-Svetlana Godec s. p.	1	0,2	130	122
Optimalist - društvo za pomoč invalidom	1	0,2	168	119
OA GREGOR VODIŠEK s. p.	1	0,2	168	119
OA, Bor Melanšek s. p.	1	0,2	140	138
OA, Vika Solina s. p.	1	0,2	50	40
Pomoč invalidnim osebam, Daša Uršič s. p.	1	0,2	140	89
SOCIALNA OSKRBA IN POMOČ NA DOMU, NATAŠA MRŠNIK UJČIČ S. P.	1	0,2	40	40
Sonja Kerhe s. p.	1	0,2	150	125,5
SVELIPA Mirjana Borenović s. p.	1	0,2	168	168
Triumphus, spletno poslovno svetovanje, Jaka Perš s. p.	1	0,2	150	41,5

Opombe: Vseh uporabnikov OA je 545. Ure OA so zaokrožene na pol ure natančno.

Priloga 7: Anketa za izvajalce OA

Spoštovani!

Inštitut RS za socialno varstvo je v letu 2019 začel z evalviranjem uvajanja in začetka izvajanja Zakona o osebni asistenci (v nadaljevanju ZOA). V evalvacijo bomo vključili vse ključne deležnike, med katerimi ste tudi vi, izvajalci osebne asistence.Pred vami je krajša anketa, s katero želimo zbrati vaše izkušnje in poglede glede določenih vidikov izvajanja osebne asistence.

Prosimo vas, da si vzamete čas in odgovorite na vprašanja v anketi. Vaši odgovori so anonimni.Vaše izpolnjene ankete pričakujemo najkasneje do 2. 12. 2019. Ko anketo izpolnite do konca in na zadnji strani kliknete na gumb 'Konec', bo anketa avtomatsko zaključena in vam je ni potrebno pošiljati še po elektronski pošti ali na kak drug način.

Če imate kakršnakoli vsebinska ali tehnična vprašanja, prosimo pokličite ali pišite na 01 2000 258, lina.berlot@guest.arnes.si (Lina Berlot, mag. psih.).

Vnaprej hvala za vaš prispevek

BLOK (1)
Q1 - Kakšen pravni status ima vaša organizacija?

◯ Zavod
◯ Društvo
◯ Združenje
◯ Samostojni podjetnik
◯ Socialno podjetje
◯ Drugo (prosimo, vpišite):

BLOK (1)
Q2 - Regija, v kateri delujete:

◯ Gorenjska
◯ Koroška
◯ Podravska
◯ Goriška
◯ Obalno-kraška
◯ Posavska
◯ Primorsko-notranjska
◯ Osrednjeslovenska
◯ Pomurska
◯ Jugovzhodna Slovenija
◯ Savinjska
◯ Zasavska

BLOK (1)
Q3 - Koliko je bilo vseh zaposlenih v vaši organizaciji (brez morebitnih zaposlenih uporabnikov) na dan 20. 11. 2019?

[ ] zaposlenih

BLOK (1)
Q4 - Koliko osebnih asistentov je zaposlenih v vaši organizaciji na dan **20. 11. 2019**?

[ ] osebnih asistentov

BLOK (2) (Informiranost_izvajanje)
Q5 - Koliko časa ste že izvajalec osebne asistence po ZOA?

◯ Manj kot 1 mesec
◯ 1 - 3 mesece
◯ 3 - 6 mesecev
◯ Več kot 6 mesecev

BLOK (2) (Informiranost_izvajanje)
Q6 - Ali ste bili izvajalec osebne asistence že pred uveljavitvijo ZOA (tj. pred 1. 1. 2019)?

◯ Da
◯ Ne

BLOK (2) (Informiranost_izvajanje)
IF (3) Q6 = [2]
Q7 - Kje oziroma od koga stedobili informacije o možnosti pridobitve statusa izvajalca osebne asistence?
Možnih je več odgovorov

☐ Centerza socialno delo
☐ Društvo/invalidska organizacija
☐ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
☐ Varstveno delovni center
☐ Na spletu
☐ Prijatelji, znanci
☐ Drugo:

BLOK (2) (Informiranost_izvajanje)
Q8 - Na kakšen način ste uporabnike informirali o vašem izvajanju osebneasistence po ZOA?
Možnih je več odgovorov

☐ Večina uporabnikov je osebno asistenco pri nas prejemala že pred uveljavitvijo novega zakona, zato dodatno informiranje ni bilo potrebno
☐ Organizirali smo predavanja, dogodke ...
☐ Preko individualnih srečanj z uporabniki in/ali njihovimi svojci
☐ Preko medijev, npr. spletna stran, letaki, plakati ...
☐ Drugo:

BLOK (2) (Informiranost_izvajanje)
Q9 - Za koliko oseb ste izvajali osebno asistenco na dan 20. 11. 2019*?*

☐ oseb

BLOK (2) (Informiranost_izvajanje)
Q10 - Ali uporabnikom zagotavljate vse ure osebne asistence, ki jim pripadajo na podlagi odločbe?

◯ Da
◯ Ne

BLOK (2) (Informiranost_izvajanje)
IF (4) Q10 = [2]
Q11 - Prosimo vas, da pojasnite, zakaj ne zagotavljate vseh urosebne asistence, ki uporabnikom pripadajo na podlagi odločbe.

BLOK (5) (Kader)
Q12 - Ali se kot izvajalec osebne asistence srečujete s težavo pomanjkanjakadra (osebnih asistentov)?

◯ Da
◯ Ne

BLOK (5) (Kader)
Q13 - Ali se kot izvajalec osebne asistence srečujete še s kakšnimi drugimitežavami? Prosimo, navedite.

BLOK (6) (Uporabniki_vključevanje)
Q14 - Alise uporabniki vključujejo v delo vaše organizacije?
Možnih je več odgovorov

☐ Ne
☐ Da, so zaposleni v organizaciji
☐ Da, sodelujejo v različnih organih organizacije (npr. upravni odbor)
☐ Da, delajo kot prostovoljci
☐ Drugo (vpišite, na kakšen način sodelujejo):

BLOK (6) (Uporabniki_vključevanje)
IF (7) Q14 = [Q14b, Q14c, Q14d, Q14e]
Q15 - Koliko uporabnikov se vključuje v delo vaše organizacije?

uporabnikov

BLOK (6) (Uporabniki_vključevanje)
Q16 - V kolikor imate še kakšen komentar v zvezi z izvajanjem osebneasistence, ga prosimo zapišite tukaj.

Priloga 8: Anketa za uporabnike OA

Inštitut RS za socialno varstvo je v letu 2019 začel z evalviranjem uvajanja in začetka izvajanja Zakona o osebni asistenci. V evalvacijo bomo vključili vse ključne deležnike, med katerimi ste tudi vi, uporabniki storitev osebne asistence.
Pred vami je anketa, s katero želimo zbrati vaše izkušnje, ocene in poglede v zvezi s prejemanjem osebne asistence.
Anketa je anonimna. Uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.
Vaše izpolnjene ankete pričakujemo najkasneje do 10. 3. 2020.

Ko anketo izpolnite do konca in na zadnji strani kliknete na gumb 'Konec', bo anketa avtomatsko zaključena in vam je ni potrebno pošiljati še po elektronski pošti ali na kak drug način.Če imate kakršnakoli vsebinska ali tehnična vprašanja ali dileme, prosimo pišite na polona.dremelj@guest.arnes.si ali na irssv@siol.net.

Vnaprej hvala za vaš prispevek in lep pozdrav.

Izpolnjuje - Anketo izpolnjuje_m:

◯ Sam_a
◯ Ob pomoči druge osebe (navedite osebo, ki vam pomaga npr. osebni asistent, svojec,...):
◯ V mojem imenu druga oseba (navedite to osebo, npr. skrbnik, starš,...)

Q31 - Vpišite (druga oseba)

XSPOL - Prosimo navedite vaš spol:

◯ Ženska
◯ Moški

Letnica - Katerega leta ste rojeni (prosim vpišite):

XZST1surs4 - V kateri regiji trenutno prebivate (stalno ali začasno prebivališče):

◯ Gorenjska
◯ Koroška
◯ Podravska
◯ Goriška
◯ Obalno-kraška
◯ Posavska
◯ Primorsko-notranjska
◯ Osrednjeslovenska
◯ Pomurska
◯ Jugovzhodna Slovenija
◯ Savinjska

◯ Zasavska

Q1 - Kakšen je vaš trenutni status (možnih je več odgovorov):
Možnih je več odgovorov

☐ Zaposlen
☐ Dijak/študent
☐ Brezposeln
☐ Invalidsko upokojen
☐ Starostno upokojen
☐ Status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb(ZDVDTPO) oz. Zakonu o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI)
☐ Drugo(navedite):

Q2 - Ali ste osebno asistenco prejemali že pred začetkom izvajanja Zakona o osebni asistenci (tj. pred 1. 1. 2019)?

◯ Da
◯ Ne

IF (1) Q2 = [1]
Q3 - Prosimo, navedite koliko ur osebne asistence na teden ste prejemali pred 1. 1. 2019?
Koliko ur na teden?

IF (1) Q2 = [1]
Q4 - Ali ste za izvajanje osebne asistence po Zakonu o osebni asistenci ohranili istega izvajalca osebne asistence kot ste ga imeli prej?

◯ Da
◯ Ne

IF (1) Q2 = [1]
IF (2) Q4 = [2]
Q5 - Prosimo, navedite zakaj ste zamenjali izvajalca osebne asistence.

.....

Q6 - Prosimo, navedite število ur osebne asistence na teden, ki vam pripada po odločbi centra za socialno delo.
Koliko ur na teden?

Q7 - Koliko ur osebne asistence na teden pa dejansko prejemate?
Koliko ur na teden?

Q8 - Ali vam število ur osebne asistence, ki jih prejemate, zadostuje?

◯ Da
◯ Ne

IF (5) Q8 = [2]
Q9 - Navedite, koliko ur osebne asistence bi po vašem mnenju potrebovali.
Koliko ur na teden?

Q10 - V nadaljevanju vas prosimo, da ocenite v kolikšni meri se strinjate s posameznimi trditvami glede postopka ocenjevanja upravičenosti do storitev osebne asistence.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Postopek ocenjevanja je bil zame naporen.					
Ocenjevanje je trajalo predolgo.					
Med izvedbo ocenjevanja sem se počutil nelagodno.					
Nekatera vprašanja so bila zame neprijetna.					
Med pogovorom s članoma komisije sem lahko pojasnil svoje stanje in izrazil potrebe.					
Postopek ocenjevanja je bil zame pozitivna izkušnja.					

Q11 - Trditve v nadaljevanju se nanašajo na delo komisije v postopku ocenjevanja. Prosimo, navedite v kolikšni meri se strinjate s posameznimi trditvami.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Člana komisije sta me seznanila s potekom ocenjevanja.					
Člana komisije sta z mano komunicirala korektno.					
Ocenjevanje je potekalo v obliki pogovora.					
Člana komisije sta mi prisluhnila.					
Člana komisije sta mi postavljala direktna vprašanja iz obrazca.					
Člana komisije sta ocenjevanje opravila strokovno.					

Q12 - Prosimo, navedite še morebitne komentarje in pripombe v zvezi z ocenjevalnim postopkom in delom komisije.

Q13 - Sledijo vprašanja, ki se nanašajo na oddajo vloge za uveljavljanje pravice do osebne asistence.

Prosimo navedite kje ste dobili informacije o možnosti in načinu oddaje vloge za osebno asistenco? Možnih je več odgovorov.

Možnih je več odgovorov

- ☐ Center za socialno delo
- ☐ Društvo/invalidska organizacija
- ☐ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- ☐ Varstveno delovni center
- ☐ Na spletu
- ☐ Prijatelji, znanci
- ☐ Drugo (vpišite):

Q14 - Kje oziroma od koga pa ste dobili informacije, kdo vam lahko nudi osebno asistenco (tj. o izvajalcih osebne asistence)?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Center za socialno delo
- ☐ Društvo/invalidska organizacija
- ☐ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- ☐ Varstveno delovni center
- ☐ Na spletu
- ☐ Prijatelji, znanci
- ☐ Drugo (vpišite):

Q15 - Spodaj je navedenih nekaj trditev glede same vloge za uveljavljanje pravice do osebne asistence.
Prosimo ocenite, v kolikšni meri se strinjate z njimi.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Vloga za uveljavljanje pravice do osebne asistence je razumljiva.					
Vloga je predolga.					
Vlogo sem izpolnil brez težav.					
Priloge k vlogi so ustrezne.					

IF (6) Q15d = [1, 2]
Q16 - Zakaj menite, da priloge k vlogi niso ustrezne?

Q17 - Ocenite, v kolikšni meri se strinjate s spodnjimi trditvami, ki se nanašajo na vlogo CSD pri uveljavljanju pravice do osebne asistence.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Na CSD je zaposlena ustrezno usposobljena oseba, na katero se v zvezi z osebno asistenco vedno lahko					

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
obrnem.					
Na CSD so s področjem osebne asistence dobro seznanjeni.					
Na vsa vprašanja in dileme v zvezi z osebno asistenco, ki sem jih naslovil na CSD, sem dobil ustrezne odgovore.					

Q18 - Prosimo, navedite morebitne dodatne komentarje v zvezi z vašim sodelovanjem s CDS v zvezi z osebno asistenco.

Q19 - Prosimo, navedite koliko časa (število dni) je pri vas preteklo od oddaje vloge do izdaje odločbe?
Vpišite (približno) število dni:

Q20 - Ali se vam zdi čas od oddaje vloge do izdaje odločbe ustrezen?

◯ Da
◯ Ne, predolgo traja.

Q21 - Prosimo, navedite koliko časa (število dni) pa je preteklo od izdaje odločbe do začetka prejemanja storitev osebne asistence?
Vpišite (približno) število dni:

Q22 - V kolikšni meri ste zadovoljni z izvajalcem osebne asistence?

◯ Zelo nezadovoljen
◯ Nezadovoljen
◯ Niti zadovoljen niti nezadovoljen
◯ Zadovoljen
◯ Zelo zadovoljen

Q23 - Na koncu pa vas sprašujemo še o možnost pritožbe na izdano mnenje komisije v postopku ocenjevanja upravičenosti do osebne asistence.

Q24 - Ali ste seznanjeni z možnostjo pritožbe na izdano mnenje komisije?

◯ Da
◯ Ne

Q25 - Ali ste vložili pritožbo zoper izdano mnenje komisije?

◯ Da
◯ Ne

IF (7) Q25 = [1]
Q26 - Zakaj ste se pritožili?

Q27 - Kako zahteven se vam zdi pritožbeni postopek?

◯ Zelo enostaven
◯ Enostaven
◯ Niti enostaven niti zahteven
◯ Zahteven
◯ Zelo zahteven

Q28 - Ali ste na podlagi drugega ocenjevanja upravičeni do več ur osebne asistence?

◯ Da
◯ Ne, upravičen sem do manj ur
◯ Ne, upravičen sem do enakega števila ur

IF (8) Q28 = [1, 2]
Q29 - Kakšna je razlika v številu ur med prvim in drugim ocenjevanjem?

◯ 0 - 10 ur
◯ 11 - 20 ur
◯ 21 - 30 ur
◯ Več kot 30 ur

Q30 - V kolikor imate še kakšen komentar v zvezi z izvajanjem osebne asistence, ga prosimo zapišite tukaj.

Priloga 9: Anketa za svojce uporabnikov OA

Inštitut RS za socialno varstvo je v letu 2019 začel z evalviranjem uvajanja in začetka izvajanja Zakona o osebni asistenci. V evalvacijo bomo vključili vse ključne deležnike, med katerimi ste tudi vi, svojci oz. neformalni oskrbovalci uporabnikov osebne asistence.

Pred vami je anketa, s katero želimo zbrati vaše izkušnje in poglede glede izvajanja osebne asistence. Prosimo vas, da si vzamete čas in odgovorite na vprašanja v anketi.
Anketa je anonimna.

Vaše izpolnjene ankete pričakujemo najkasneje do 10. 3. 2020. Ko anketo izpolnite do konca in na zadnji strani kliknete na gumb 'Konec', bo anketa avtomatsko zaključena in vam je ni potrebno pošiljati še po elektronski pošti ali na kak drug način.

Če imate kakršnakoli vsebinska ali tehnična vprašanja oziroma dileme, prosimo pišite na polona.dremelj@guest.arnes.si ali na irssv@siol.net.

Vnaprej hvala za vaš prispevek in lep pozdrav.

Q1 - V kakšnem (sorodstvenem) odnosu ste z osebo, ki prejema storitve osebne asistence? Označite najustreznejši odgovor:

◯ Sem partner
◯ Sem starš
◯ Sem brat/sestra
◯ Sem otrok
◯ Sem snaha/zet
◯ Sem vnuk/vnukinja
◯ Sem nečak/nečakinja
◯ Sem v drugem sorodstvenem razmerju
◯ Sem prijatelj
◯ Sem sosed
◯ Drugo (prosimo navedite):

Q2 - Kje živite vi in oseba, ki ji pomagate? Označite najustreznejši odgovor:

◯ Skupaj v istem gospodinjstvu
◯ V različnih gospodinjstvih, a isti zgradbi
◯ Ne v isti zgradbi, a dovolj blizu, da drug do drugega lahko prideva peš
◯ Do 10 minut vožnje narazen
◯ Do pol ure vožnje narazen
◯ Do1 ure vožnje narazen
◯ Eno uro ali več vožnje narazen

XSPOL - Vaš spol (prosimo, označite):

◯ Moški

◯ Ženski

Q3 - Katerega leta ste rojeni? Prosimo, vpišite letnico rojstva:

XZST1surs4 - Kakšen je vaš trenutni zakonski stan? Označite najustreznejši odgovor:

◯ Poročen
◯ Živim z izvenzakonskim partnerjem
◯ Imam trajnega partnerja, s katerim živim skupaj
◯ Samski/nikoli poročen
◯ Samski/ločen
◯ Ovdovel
◯ Drugo:

Q4 - Kakšen je vaš zaposlitveni status? Označite najustreznejši odgovor:

◯ Brezposeln
◯ Zaposlen za manj kot polni delovni čas
◯ Zaposlen za polni delovni čas
◯ Samozaposlen
◯ Upokojen
◯ Gospodinja
◯ Drugo:

IF (1) Q4 = [2, 3, 4]
Q5 - Ali ste osebi, ki prejema storitve osebne asistence, osebni_a asistent_ka?

◯ Da
◯ Ne

IF (2) Q5 = [1]
Q6 - Ste imeli pred tem status družinskega pomočnika?

◯ Da
◯ Ne

IF (3) Q5 = [2]
Q7 - Ali imate status družinskega pomočnika?

◯ Da
◯ Ne

IF (4) Q6 = [1]
Q8 - Zakaj ste se odločili za spremembo statusa (iz družinskega pomočnika vosebnega asistenta)? Prosimo navedite:

Q9 - V kolikšnem obsegu dnevno nudite pomoč osebi, ki prejema storitve osebne asistence? Prosimo

navedite (približno) število ur na dan:

Q10 - Kakšen tip oviranosti ima oseba, kateri nudite pomoč? Možnih je več odgovorov.
Možnih je več odgovorov

- [ ] Gibalna oviranost
- [ ] Slepota/slabovidnost
- [ ] Gluhota
- [ ] Gluhoslepota
- [ ] Motnja v duševnem razvoju
- [ ] Drugo(prosimo navedite):

Q11 - Kdo poleg vas osebi nudi pomoč oziroma izvaja storitve osebne asistence? Možnih je več odgovorov
Možnih je več odgovorov

- [ ] Osebni_a asistent_ka
- [ ] Drug sorodnik (navedite npr. brat, oče...)
- [ ] Prijatelj_ica
- [ ] Prostovoljec_ka
- [ ] Druga oseba (prosimo navedite):

Q12 - Ali vi nudite pomoč ali skrbite še za kako drugo osebo?

- ◯ Da
- ◯ Ne

IF (5) Q12 = [1]
Q13 - Navedite, komu še nudite pomoč.

Q14 - Kako obremenjeni se na splošno počutite zaradi pomočiosebi, ki prejema osebno asistenco? Prosimo, označite:

- ◯ Sploh ne
- ◯ Malo
- ◯ Srednje
- ◯ Precej
- ◯ Zelo

Q15 - Prosimo ocenite, v kolikšni meri vam se je zaradi uveljavitve Zakona oosebni asistenci na splošno razbremenilo življenje?

- ◯ Sploh ne
- ◯ Malo
- ◯ Srednje
- ◯ Precej
- ◯ Zelo

Q16 - V nadaljevanju navajamo še nekaj trditev o tem, kako se lahko ljudje včasih počutijo ob pomoči drugim. Za vsako aktivnost v svoji vrstici ustrezno označite kvadratek, kako pogosto se vi tako počutite: nikoli, redko, včasih, precej pogosto ali skoraj vedno. Imejte v mislih, da tu ni pravilnih ali napačnih odgovorov. Prosimo, navedite, kako pogosto:

	Nikoli	Redko	Včasih	Precej pogosto	Skoraj vedno
Se vam zdi, da vam zaradi pomočiosebi, ki ji pomagate, zmanjkuje časa zase?					
Doživljate stres zaradiusklajevanja delovnega in družinskega življenja?					
Ste v zadregi zaradi vedenjaosebe, ki ji pomagate?					
Vas je strah za prihodnostosebe, ki ji pomagate?					
Se vam zdi, da je oseba, kiji pomagate, odvisna od vas?					
Se vam zdi, da zaradi pomoči,ki jo nudite osebi, trpi vaše družabno življenje?					
Se vam zdi, da ob vseh ostalihizdatkih nimate dovolj denarja, da bi lahko poskrbeli za osebo, ki ji pomagate?					

Q17 – Na koncu pa vas še prosimo, da ocenite v kolikšni meri se strinjate s trditvami, ki se nanašajo na položaj uporabnika osebne asistence v družbi po uveljavitvi in izvajanju Zakon o osebni asistenci. Z Zakonom o osebni asistenci …

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
… se uporabnik lahko o svojem življenju odloča na enak način kot drugi ljudjev družbi.					
… so uporabniku zagotovljene enake možnosti na vseh področjih življenja.					
… je uporabnikom zagotovljena neodvisnost.					
… je uporabnik bolj aktiven (npr. se pogosteje vključuje v dejavnostiznotraj in izven doma).					

Q18 - V kolikor imate še kakšen komentar ga prosimo zapišite tukaj.

Priloga 10: Sprejeti sklepi Komisije za peticije, človekove pravice in enake možnosti glede statusa družinskega pomočnika

Zadeva: **Obvestilo o sprejetih sklepih Komisije za peticije, človekove pravice in enake možnosti**

Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti je na 9. redni seji, dne 24. 1. 2020, ob obravnavi 1. točke dnevnega reda z naslovom: "**Problematika statusa družinskih pomočnikov**" sprejela naslednje

SKLEPE

1. **Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti predlaga Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, da višino delnega plačila za izgubljeni dohodek (DPID), do katerega so upravičeni družinski pomočniki, ponovno veže najmanj na minimalno plačo.**

2. **Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti predlaga Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, da izenači položaj družinskih pomočnikov s položajem redno zaposlenih na primerljivih delovnih mestih, z vsemi pravicami in obveznostmi, ki iz tega izhajajo.**

3. **Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti predlaga Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti odpravo zakonskih določil, po katerih se lahko invalidni osebi, ki je lastnica nepremičnine, v odločbi o priznanju pravice do izbire družinskega pomočnika, prepove odtujiti ali obremeniti nepremičnino, katere lastnica je, v korist občine, ki financira pravice družinskega pomočnika.**

4. **Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti poziva Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, da navedene predloge realizira s spremembami in dopolnitvami Zakona o socialnem varstvu ter druge zakonodaje na tem področju in ne čaka na sprejem Zakona o dolgotrajni oskrbi.**